

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદીત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહીં. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

અમિતભાઈ અનિલચંદ્ર શાહ

વિ.

કેન્દ્રીય તપાસ બ્યુરો તથા અન્યો.

(રિટ પિટિશન (ફોજદારી) નં ૧૪૯/૨૦૧૨)

એપ્રિલ ૮, ૨૦૧૩

[પી. સતાસિવમ અને ડૉ. બી.એસ. ચૌહાણ, ન્યાયમૂર્તિશ્રીઓ.]

ફોજદારી પ્રક્રિયા સંહિતા, ૧૯૭૩ – કલમો ૧૫૪, ૧૫૫, ૧૫૬, ૧૫૭, ૧૬૨, ૧૬૯, ૧૭૦ અને ૧૭૩(૮) – બીજી એફ.આઈ.આર. – નોંધણી – અનુમતિપાત્રતા – ઠરાવાયું: – એ જ સંજોય ગુનોના અથવા એ જ ઘટનાના સંદર્ભમાં, જેથી એક અથવા વધુ સંજોય ગુનોઓ ઊભા થાય, મળતી દરેક

અનુસર્ત માહિતીના આધારે બીજી એફ.આઈ.આર. થઈ શકતી નથી અને પરિણામે નવી તપાસ પણ થઈ શકતી નથી – આવી સ્થિતિમાં કલમ ૧૭૩ની પેટા-કલમ (૮) પોલીસને વધુ તપાસ કરવાની સત્તા આપે છે – વર્તમાન કેસના તથ્યો અને પરિસ્થિતિઓમાં, બીજી એફ.આઈ.આર. તથા નવી આરોપપત્ર અનાવશ્યક છે અને બંધારણના અનુચ્છેદો ૧૪, ૨૦ અને ૨૧ હેઠળના મૂળભૂત અધિકારનું ઉલ્લંઘન કરે છે – તેથી, તે રદ કરવામાં આવે છે અને બીજી એફ.આઈ.આર.ના અનુસંધાનમાં દાખલ કરાયેલ આરોપપત્રને પ્રથમ એફ.આઈ.આર.માં પુરક આરોપપત્ર તરીકે ગણવા માટે આદેશ આપવામાં આવે છે – ભારતનું બંધારણ, ૧૯૫૦ – અનુચ્છેદો ૧૪, ૨૦ અને ૨૧.

ફોજદારી ન્યાયના વહીવટ – અદાલતે આરોપીના મૂળભૂત હકો અને પોલીસની સંજોય ગુના ની તપાસ કરવાની સત્તા વચ્ચે સંતુલન સ્થાપિત કરવાની જરૂર છે – તપાસની વ્યાપક સત્તા એ બાબતને અધિકૃત કરતી નથી કે કોઈ નાગરિકને દર વખતે એ જ ઘટનાના સંદર્ભમાં, જેના પરથી એક અથવા વધુ સંજોય ગુનોઓ ઊભા થાય છે, નવી તપાસને આધીન કરવામાં આવે – ફોજદારી કાર્યવાહી સંહિતા, ૧૯૭૩ – કલમ ૧૫૪ – ભારતનું બંધારણ, ૧૯૫૦ – મૂળભૂત અધિકારો।

રિટ પિટિશનમાં [રુબાબુદ્દીન શેખ વિ. ગુજરાત રાજ્ય અને અન્ય (૨૦૧૦) ૨ એસ.સી.સી. ૨૦૦], સર્વોચ્ચ અદાલતે ‘એસ’ ના નકલી એન્કાઉન્ટર અને ‘કે’ (‘એસ’ ની પત્ની) ના અપહરણ અંગેની તપાસ ગુજરાત પોલીસ

સત્તાધિકારીઓ પાસેથી (જેમાં હાલના કેસના અરજદારોનો પણ સમાવેશ થાય છે) રાજ્ય પોલીસમાંથી સી.બી.આઈ.ને સોંપી હતી. અદાલતે એ બાબતે પણ શંકા વ્યક્ત કરી હતી કે ‘ટીપી’ — (‘એસ’ નો નજીકનો સહયોગી) — ની હત્યા, ‘એસ’ ની હત્યા અને ‘કે’ ના અપહરણ સંબંધિત કાવતરુંનો ભાગ હોઈ શકે. તે અનુસંધાને, સી.બી.આઈ.એ હાલના રિટ અરજદારો વિરુદ્ધ પ્રથમ એફ.આઈ.આર. નોંધાવી હતી.

ટીપીની માતા દ્વારા દાખલ કરાયેલ અન્ય એક રિટ પિટિશનયદ્વિ (નર્મદા બાઈ વિ. ગુજરાત રાજ્ય અને અન્ય, (૨૦૧૧) ૫ એસ.સી.સી. ૭૯), સર્વોચ્ચ અદાલતે રાજ્ય પોલીસ દ્વારા હાથ ધરાયેલ તપાસ નામંજૂર કરી હતી અને ટીપીના ગુમ થવા તથા મૃત્યુ સંબંધિત તપાસ સીબીઆઈને સોંપી હતી. હાલના મામલામાં રિટ અરજદારો વિરુદ્ધ ટીપીના મૃત્યુ અંગે સીબીઆઈએ બીજી એફ.આઈ.આર. નોંધાવી હતી.

બીજા એફ.આઈ.આર.માં આરોપી નં ૧ અને ૩ એ વર્તમાન રિટ પિટિશનઓ આ આધારે દાખલ કરી હતી કે બીજો એફ.આઈ.આર. બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૪, ૨૦ અને ૨૧ હેઠળના તેમના મૂળભૂત અધિકારોનું ઉલ્લંઘન કરનાર હતો અને નર્મદા બાઈના કેસમાં આપવામાં આવેલા નિર્દેશોના વિરોધમાં હતો, તથા બીજા એફ.આઈ.આર.ને રદ કરવા અને બીજા એફ.આઈ.આર. સંદર્ભે દાખલ કરાયેલ આરોપપત્રને પહેલા એફ.આઈ.આર.માં પૂરક આરોપપત્ર તરીકે ગણવા માટે પ્રાર્થના કરી હતી.

અરજીઓ મંજૂર કરતાં, અદાલતે ઠેરવ્યું:

૧.૧. દંડ પ્રક્રિયા સંહિતાની વિવિધ જોગવાઈઓ સ્પષ્ટ દર્શાવે છે કે સંજોય ગુનોના આચરણની જાણ થતાં, પોલીસ સ્ટેશનના ઇન્ચાર્જ અધિકારીએ પ્રથમ માહિતી અહેવાલની નોંધના આધારે, દંડ પ્રક્રિયા સંહિતાની કલમ ૧૫૬ અથવા ૧૫૭ મુજબ તપાસ શરૂ કરવી ફરજિયાત છે. તપાસ પૂર્ણ થયા બાદ અને એકત્રિત કરાયેલા પુરાવાના આધારે, તપાસ અધિકારીએ દંડ પ્રક્રિયા સંહિતાની કલમ ૧૬૯ અથવા ૧૭૦ હેઠળ પોતાનો અભિપ્રાય બનાવવો અને દંડ પ્રક્રિયા સંહિતાની કલમ ૧૭૩(૨) હેઠળ સંબંધિત મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ પોતાનો અહેવાલ મોકલવો પડે છે. એવો અહેવાલ દાખલ થયા પછી પણ, જો તેની કબજામાં વધુ માહિતી અથવા સામગ્રી આવે, તો નવી પ્રથમ માહિતી અહેવાલ નોંધવાની જરૂર રહેતી નથી; તે સામાન્ય રીતે અદાલતની મંજૂરીથી વધુ તપાસ કરવા સશક્ત છે અને જ્યાં વધુ તપાસ દરમિયાન તે વધુ મૌખિક અથવા દસ્તાવેજી પુરાવો એકત્રિત કરે છે, ત્યાં દંડ પ્રક્રિયા સંહિતાની કલમ ૧૭૩ ની પેટા-કલમ (૮)માંથી જે સ્પષ્ટ થાય છે તે મુજબ, એક અથવા વધુ વધુ અહેવાલો સાથે તે જ મોકલવાનો તે બંધાયેલો છે. દંડ પ્રક્રિયા સંહિતાની કલમો ૧૫૪, ૧૫૫, ૧૫૬, ૧૫૭, ૧૬૨, ૧૬૯, ૧૭૦ અને ૧૭૩ની જોગવાઈઓની રૂપરેખા અનુસાર, સંજોય ગુનોના આચરણ સંબંધિત માત્ર પ્રાથમિક અથવા પ્રથમ માહિતી જ કલમ ૧૫૪ની આવશ્યકતાઓ પૂર્ણ કરે છે. તેથી બીજી કોઈ પ્રથમ માહિતી અહેવાલ

થઈ શકતી નથી અને પરિણામે, તે જ સંજોચ ગુનો અથવા તે જ ઘટના અથવા પ્રસંગ, જેથી એક અથવા વધુ સંજોચ ગુનોઓ ઉત્પન્ન થાય, તેના સંબંધમાં અનુગામી મળતી દરેક માહિતી પ્રાપ્ત થતાં નવી તપાસ પણ થઈ શકતી નથી.
[પરિચ્છેદ પર(બી) અને (સી)] [૬૭૧-ઈ-એચ; ૬૭૨-એ-સી]

૧.૨. સંજોચ ગુનો અંગેની માહિતી અથવા સંજોચ ગુનો કે ગુનાઓને જન્મ આપતી ઘટનાની માહિતી પ્રાપ્ત થતા અને સ્ટેશન હાઉસ ડાયરીમાં એફ.આઈ.આર.ની નોંધ કર્યા પછી, પોલીસ સ્ટેશનના પ્રભારી અધિકારીએ ફક્ત એફ.આઈ.આર.માં અહેવાલિત સંજોચ ગુના ની જ નહીં પરંતુ એ જ વ્યવહાર અથવા એ જ ઘટનાક્રમ દરમિયાન થયેલા હોવાનું જાણવા મળેલા અન્ય સંબંધિત ગુનાઓની પણ તપાસ કરવી અને ફોજદારી પ્રક્રિયા સંહિતાની કલમ ૧૭૩ મુજબ એક અથવા વધુ અહેવાલો રજૂ કરવા પડે છે. ફોજદારી પ્રક્રિયા સંહિતાની કલમ ૧૭૩ ની પેટા-કલમ (૮) પોલીસને વધુ તપાસ કરવા, વધુ પુરાવા (મૌખિક તેમજ દસ્તાવેજી બંને) મેળવવા અને મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ વધુ અહેવાલ (ઓ) મોકલવાનો અધિકાર આપે છે. બીજી અથવા અનુસારી એફ.આઈ.આર.ના આધાર પર નવી તપાસનો એવો કેસ, જે પ્રતિ-કેસ ન હોય, અને જે એ જ વ્યવહાર દરમિયાન કરવામાં આવેલ હોવાનું આક્ષેપિત એ જ અથવા સંબંધિત સંજોચ ગુનો સંદર્ભે દાખલ કરવામાં આવ્યો હોય, અને જે બાબતમાં પ્રથમ એફ.આઈ.આર.ને અનુસરી તપાસ ચાલુ હોય અથવા ફોજદારી પ્રક્રિયા સંહિતાની કલમ ૧૭૩(૨) હેઠળનો અંતિમ અહેવાલ મેજિસ્ટ્રેટને મોકલવામાં આવ્યો હોય,

તેવો કેસ ફોજદારી પ્રક્રિયા સંહિતાની કલમ ૪૮૨ હેઠળ અથવા બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૬/૨૨૭ હેઠળની સત્તાનો ઉપયોગ કરીને વડી અદાલત દ્વારા હસ્તક્ષેપપાત્ર છે. [પરા પર(ડી)] [૬૭૨-સી-જી]

૧.૩. પ્રથમ માહિતી અહેવાલ એવો અહેવાલ છે, જે કોઈપણ ગુના અંગેની પ્રથમ માહિતી આપે છે. એ જ ગુના/ઘટના સંબંધે બીજી એફ.આઈ.આર. હોઈ શકતી નથી, કારણ કે જ્યારે પણ તપાસ એજન્સીને કોઈ વધુ માહિતી પ્રાપ્ત થાય છે, ત્યારે તે હંમેશા પ્રથમ એફ.આઈ.આર.ના અનુસંધાનમાં જ હોય છે. [પરિચ્છેદ પર(ઈ)] [૬૭૨-જી-એચ; ૬૭૩-એ]

ઉપકાર સિંહ વિ. વેદ પ્રકાશ (૨૦૦૪) ૧૩ એસ.સી.સી. ૨૯૨; બાબુભાઈ વિ. ગુજરાત રાજ્ય અને અન્ય (૨૦૧૦) ૧૨ એસ.સી.સી. ૨૫૪: ૨૦૧૦ (૧૦) એસ.સી.આર. ૬૫૧; ચિર્સ શિવરાજ વિ. એ.પી. રાજ્ય એ.આઈ.આર. ૨૦૧૧ એસ.સી. ૬૦૪: ૨૦૧૦ (૧૫) એસ.સી.આર. ૬૭૩; સી. મુનિયપ્પન વિ. તમિલનાડુ રાજ્ય (૨૦૧૦) ૯ એસ.સી.સી. ૫૬૭: ૨૦૧૦ (૧૦) એસ.સી.આર. ૨૬૨; બાબુલાલ વિ. એમ્પરર એ.આઈ.આર. ૧૯૩૮ પી.સી. ૧૩૦; એસ. સ્વામિરથનમ વિ. મદ્રાસ રાજ્ય એ.આઈ.આર. ૧૯૫૭ એસ.સી. ૩૪૦; એ.પી. રાજ્ય વિ. કંદિમલા સુબ્બૈયા અને અન્ય એક એ.આઈ.આર. ૧૯૬૧ એસ.સી. ૧૨૪૧; એ.પી. રાજ્ય વિ. ચીમલાપતિ ગણેશ્વર રાવ અને અન્ય એક એ.આઈ.આર. ૧૯૬૩ એસ.સી. ૧૮૫૦: ૧૯૬૪ એસ.સી.આર. ૨૯૭ – આધારરૂપ માનવામાં આવેલ.

અંજુ ચૌધરી વિ. ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્ય અને અન્ય એક, ૨૦૧૨(૧૨) સ્કેલ ૬૧૯;
 બાબુભાઈ વિ. ગુજરાત રાજ્ય (૨૦૧૦) ૧૨ એસ.સી.સી. ૨૫૪: ૨૦૧૦ (૧૦)
 એસ.સી.આર. ૬૫૧; સુરેન્દ્ર કૌશિક અને અન્ય વિ. ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્ય અને
 અન્ય, જે.ટી. ૨૦૧૩ (૩) એસ.સી. ૪૭૨; નિર્મલ સિંહ કાહલોન વિ. પંજાબ
 રાજ્ય (૨૦૦૯) ૧ એસ.સી.સી. ૪૪૧: ૨૦૦૮ (૧૪) એસ.સી.આર. ૧૦૪૯;
 રામ લાલ નારંગ વિ. રાજ્ય (દિલ્હી એડમિન.) (૧૯૭૯) ૨ એસ.સી.સી.
 ૩૨૨; ઉપકાર સિંહ વિ. વેદ પ્રકાશ અને અન્ય (૨૦૦૪) ૧૩ એસ.સી.સી.
 ૨૯૨; કરી ચૌધરી વિ. એમ.એસ.ટી. સીતા દેવી અને અન્ય (૨૦૦૨) ૧
 એસ.સી.સી. ૭૧૪: ૨૦૦૧ (૫) સપ્લ. એસ.સી.આર. ૫૮૮ – ભિન્ન
 તથ્યસ્થિતિને આધારે અલગ ઠરાવવામાં આવેલ.

૨.૧. વર્તમાન કેસમાં સી.બી.આઈ.ના પોતાના કહેવા અનુસાર, આ એવો કેસ
 છે જેમાં વિશાળ કાવતરુંનો કથિત આરંભ નવેમ્બર, ૨૦૦૫માં થયો હતો અને
 ડિસેમ્બર, ૨૦૦૬માં ‘ટીપી’ની ખોટી એન્કાઉન્ટરમાં થયેલી હત્યાથી તે પૂર્ણ
 થયું હતું; ‘ટીપી’ની કથિત ખોટી એન્કાઉન્ટર ‘એસ’ અને ‘કે’ના અગાઉના
 ખોટા એન્કાઉન્ટરના પરિણામરૂપ હતી, કારણ કે ‘ટીપી’ ‘એસ’ અને ‘કે’ના
 અપહરણ તથા તેના અનુસંધાને થયેલી હત્યાઓનો પ્રત્યક્ષદર્શી સાક્ષી હતો;
 અને ‘ટીપી’ને કથિત રીતે એ જ કાવતરુંના ભાગરૂપે, તેની કથિત રીતે ખોટી
 એન્કાઉન્ટરમાં હત્યા કરવામાં આવી ત્યાં સુધી, આરોપી પોલીસ અધિકારીઓના

નિયંત્રણ હેઠળ રાખવામાં આવ્યો હતો. [પરા ૩૩] [૬૬૨-જી-એચ; ૬૬૩-એ-બી]

૨.૨. પ્રથમ એફ.આઈ.આર.માં સી.બી.આઈ. દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલ તા. ૨૩.૦૭.૨૦૧૦નું આરોપપત્ર સ્પષ્ટ રીતે દર્શાવે છે કે પ્રથમ એફ.આઈ.આર.માં આક્ષેપિત એ જ કાવતરાનો ‘ટીપી’ની હત્યા પણ એક ભાગ હતી, તે બાબતે સી.બી.આઈ. અત્યંત સ્પષ્ટ હતી. ઉપરોક્ત નિશ્ચિત અભિગમ ઉપરાંત, સી.બી.આઈ.એ પ્રથમ એફ.આઈ.આર.માં તા. ૨૨.૧૦.૨૦૧૦નું પુરક આરોપપત્ર પણ દાખલ કર્યું હતું, જે સ્પષ્ટ રીતે દર્શાવે છે કે ‘ટીપી’ની હત્યા એક બનાવટી એન્કાઉન્ટર હતી અને તે તે જ ક્રમબદ્ધ કૃત્યોનો ભાગ હતી, જે એકબીજા સાથે એટલા સંબંધિત હતાં કે તેઓ પ્રથમ એફ.આઈ.આર.માં આક્ષેપિત એ જ કાવતરાનો ભાગ બને છે. તેથી, ‘ટીપી’ની હત્યા બાબતે તા. ૨૯.૦૪.૨૦૧૧ની બીજી એફ.આઈ.આર. તથા તા. ૦૪.૦૯.૨૦૧૨નું નવું આરોપપત્ર હોઈ શકતું નથી. [ફકરા ૨૧-૨૨] [૬૪૧-ડી-ઈ; ૬૪૨-એચ; ૬૪૩-એ, ડી]

૨.૩. રિટ પિટિશન (નર્મદા બાઈ મામલો)ના લંબાણ દરમિયાન, સીબીઆઈએ તેના સોગંદનામામાં પ્રથમ એફઆઈઆરમાં “વધુ તપાસ” માટે પ્રાર્થના કરી હતી. તેથી, તેમાં કોઈ શંકાને સ્થાન રહેતું નથી કે પ્રથમ એફઆઈઆરમાં “વધુ તપાસ” માટે પ્રાર્થના સીબીઆઈએ પોતે જ કરી હતી, જેથી સીબીઆઈ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી “પ્રથમ એફઆઈઆરમાં તપાસ પૂર્ણ કરી શકાય”, એટલે કે

‘ટીપી’ના એસ્કાઉન્ટરની તપાસ કરીને દાખલ કરવામાં આવેલી તા. ૦૧.૦૨.૨૦૧૦ની એફ.આઈ.આર. [ફકરા ૨૩ અને ૨૪] [૬૪૩-ઈ; ૬૪૪-ઈ-એફ]

૨.૪. અરજદાર નં ૧ની પ્રથમ એફ.આઈ.આર. અને તારીખ ૨૩.૦૭.૨૦૧૦ની આરોપપત્રમાં ધરપકડ કરવામાં આવી હતી, અને ‘ટીપી’ના કથિત હત્યાના પ્રશ્ન અંગે પણ તેની વધુ પૂછપરછ કરવામાં આવી હતી. જ્યારે અરજદાર નં ૧એ નિયમિત જામીન અરજી દાખલ કરી, ત્યારે સીબીઆઈએ તેનો વિરોધ કરતાં આ દલીલ કરી હતી કે ‘ટીપી’નું કથિત હત્યાકાંડ પણ એ જ ફૂત્યોની સમાન શ્રેણીનો ભાગ હતું, એટલે કે ‘એસ’ અને ‘કે’ની હત્યા. [પરિચ્છેદ ૨૭] [૬૫૧-એફ-જી]

૨.૫. નર્મદા બાઈ કેસમાં આપવામાં આવેલ નિષ્કર્ષો સ્પષ્ટ રીતે દર્શાવે છે કે સી.બી.આઈ. દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલા આ દાવાઓ સ્વીકારવામાં આવ્યા હતા કે બે વ્યક્તિઓની હત્યા અને ત્રીજા વ્યક્તિ, અર્થાત્, ‘ટીપી’ ની હત્યા, એ એક જ કાવતરાનો ભાગ હતી અને એ જ ફૂત્યોની એવી એક જ શ્રેણીનો ભાગ હતી જે પરસ્પર એટલી જોડાયેલ હતી કે તેમનો વિચાર ધારા ૨૨૦ ફોજદારી પ્રક્રિયા સંહિતા હેઠળ એક જ ટ્રાયલમાં કરવો આવશ્યક હતો. બીજી એફ.આઈ.આર.ની તપાસ બાદ, સી.બી.આઈ.એ તા. ૦૪.૦૯.૨૦૧૨ નું આરોપપત્ર દાખલ કર્યું, જેમાં અન્ય સાથે અરજદારને પણ આરોપીઓમાંના એક તરીકે દર્શાવવામાં આવ્યો હતો. તા. ૦૪.૦૯.૨૦૧૨ ના આરોપપત્રમાં દર્શાવેલ વિગતો સ્પષ્ટ રીતે

બતાવે છે કે સી.બી.આઈ.એ જે કચું છે તે માત્ર ‘વધુ તપાસ’ છે અને ‘ટીપી’ ની કથિત હત્યા તે નવેમ્બર, ૨૦૦૫ માં ‘એસ’, ‘કે’ અને ‘ટીપી’ ના અપહરણથી શરૂ થયેલા કાવતરાની જ અનુસૂતિમાં અને તેનો અભિન્ન ભાગ હતી, જે અંતે ‘ટીપી’ ની કથિત હત્યાના અંતિમ તબક્કે પહોંચી, જેને આરોપી પોલીસ અધિકારીઓના નિયંત્રણ હેઠળ રાખવામાં આવ્યો હતો કારણ કે તે ‘કે’ ની જેમ જ મહત્વપૂર્ણ ચક્ષુસાક્ષી હતો. તેથી, તા. ૦૪.૦૯.૨૦૧૨ નું આરોપપત્ર પોતે જ નિશ્ચિતરૂપે દર્શાવવા પૂરતું છે કે ઉક્ત આરોપપત્રને કાયદેસર અને તથ્યાત્મક રીતે ‘પ્રથમ એફ.આઈ.આર.માં પૂરક આરોપપત્ર’ તરીકે ગણવું જોઈએ. [પરા ૨૮ અને ૩૦] [૬૫૫-એફ-એચ; ૬૫૮-જી-એચ; ૬૫૯-એ-બી]

૨.૬. સીબીઆઈએ પોતે જ રજૂ કરેલી તથ્યસ્થિતિને ધ્યાનમાં લેતાં, માત્ર એટલા કારણો કે બે અલગ ફરિયાદો નોંધવામાં આવી હતી, તેનો એવો અર્થ થતો નથી કે તેઓને એક સાથે જોડીને એક જ આરોપપત્ર દાખલ કરી શકાય નહીં. સીબીઆઈ દ્વારા અપનાવવામાં આવેલા સતત અભિગમને ધ્યાનમાં લેતાં, આ તબક્કે સીબીઆઈને વિરોધાભાસી અભિગમ અપનાવવાની પરવાનગી આપી શકાય નહીં. [પરિચ્છેદ ૩૩ અને ૩૪] [૬૬૩-સી-ડી]

ટી. ટી. એન્થોની વિ. સ્ટેટ ઓફ કેરળ (૨૦૦૧) ૬ એસ.સી.સી. ૧૮૧: ૨૦૦૧ (૩) એસ.સી.આર. ૯૪૨; સી. મુનિયપ્પન અને અન્ય વિ. સ્ટેટ ઓફ તમિલ નાડુ (૨૦૧૦) ૯ એસ.સી.સી.: ૨૦૧૦ (૧૦) એસ.સી.આર. ૨૬૨ – ઉપર આધાર રાખવામાં આવ્યો.

૨.૭. હકીકતી વિગતો દર્શાવે છે કે તા. ૧૨.૦૧.૨૦૧૦ના આદેશ દ્વારા તપાસ સીબીઆઈને સોંપવાના આરંભથી લઈને તા. ૦૪.૦૮.૨૦૧૨ના આરોપપત્ર દાખલ કરવામાં આવે ત્યાં સુધી, આ અદાલતે પણ ‘ટીપી’ના કથિત બનાવટી એન્કાઉન્ટરને નવેમ્બર, ૨૦૦૫માં રચાયેલી અને અંતે ૨૦૦૬માં પરિપાક પામેલી એક જ કાવતરાનું પરિણામ માન્યું છે. આવી પરિસ્થિતિઓમાં, તે જ બાબતમાં બીજી એફ.આઈ.આર અને નવું આરોપપત્ર દાખલ કરવું ફોજદારી કાર્યવાહી સંહિતાની જોગવાઈઓના વિરુદ્ધ છે, જે દર્શાવે છે કે અરજદારની તપાસ, તેના સામે ચલાવાતી ફોજદારી કાર્યવાહી અને તેનો કેસ ‘કાયદા અનુસાર’ ચલાવવામાં આવી રહ્યો નહોતો. [પરા ૩૧] [૬૫૯-સી-ઈ]

૨.૮. રુબાબુદ્દીન શેખ કેસમાં કરાયેલા અવલોકનો, નિષ્કર્ષો અને નિર્દેશો સ્પષ્ટ રીતે દર્શાવે છે કે ‘ટીપી’ની કથિત હત્યાને આ અદાલતે પણ એવી જ એક જ વ્યવહારશૃંખલા અને એ જ કાવતરાનો ભાગ બનેલું કૃત્ય માન્યું હતું, જેમાં ‘એસ’ અને ‘કે’ની હત્યાનો ગુનો બન્યો હતો. સીબીઆઈએ પણ તપાસ કર્યા બાદ એવું નિષ્કર્ષ નોંધ્યું હતું કે “ઉપરોક્ત ચુકાદામાં આ અદાલતે વ્યક્ત કરેલી મજબૂત શંકા સાચી હતી અને આરોપપત્ર/ો દાખલ કર્યા હતા”. [પરા ૧૯] [૬૪૧-એ-બી]

૨.૯. નર્મદા બાઈ કેસમાં, ‘ટીપી’ની હત્યા પ્રથમ એફ.આઈ.આર.નો ભાગ બને તેવી જ સંજોય ગુનોઓની સમાન શ્રેણીનો હિસ્સો હતી એવી સી.બી.આઈ.ની દલીલ સ્વીકારીને, આ અદાલતે તપાસ “તપાસ પોતાના હસ્તક લેવા” માટે

સી.બી.આઈ.ને દિશા આપી હતી અને માંગવામાં આવેલ રાહત, એટલે કે નવી એફ.આઈ.આર.ની નોંધણી, મંજૂર કરી નહોતી. તે મુજબ, સી.બી.આઈ. દ્વારા નવી એફ.આઈ.આર. દાખલ કરવું આ અદાલતના વિવિધ નિર્ણયોના વિરોધમાં છે. [પરા ૫૨(એ)] [૬૭૧-ડી]

૨.૧૦. એક જ વ્યવહારમાં થયેલ એક ગુના અથવા ભિન્ન ગુનાઓ અંગે બીજી એફ.આઈ.આર. નોંધવી માત્ર અનુમત્ય નથી એટલું જ નહીં, પરંતુ તે સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૨૧નું ઉલ્લંઘન કરે છે. તેથી, અગાઉની કાર્યવાહી દરમિયાન આ અદાલત સમક્ષ સી.બી.આઈ. દ્વારા પ્રતિશપથપત્ર, સ્થિતિ અહેવાલો વગેરેના સ્વરૂપમાં કરાયેલ સ્પષ્ટ દાવાના પ્રકાશમાં, બીજી એફ.આઈ.આર. અને નવી ચાર્જશીટ દાખલ કરવી સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૧૪, ૨૦ અને ૨૧ હેઠળના મૂળભૂત અધિકારોનું ઉલ્લંઘનરૂપ છે, કારણ કે તે તેવા આક્ષેપિત ગુનાઓ સાથે સંબંધિત છે જેના સંબંધમાં પહેલેથી જ એક એફ.આઈ.આર. નોંધવામાં આવી હતી અને અદાલતે સંજ્ઞાન લીધેલું છે. [પરા ૩૨ અને ૫૩] [૬૫૯-એફ; ૬૭૪-ઈ-એફ]

ટી. ટી. એન્થની વિ. સ્ટેટ ઓફ કેરળા (૨૦૦૧) ૬ એસ.સી.સી. ૧૮૧: ૨૦૦૧ (૩) એસ.સી.આર. ૯૪૨ – આધાર રાખવામાં આવ્યો.

૨.૧૧. તેથી, સી.બી.આઈ. દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી તારીખ ૨૯.૦૪.૨૦૧૧ની બીજી એફ.આઈ.આર., આ અદાલત દ્વારા રિટ પિટિશન (નર્મદા બાઈ કેસ)માં તારીખ ૦૮.૦૪.૨૦૧૧ના ચુકાદા અને આદેશમાં

અપાયેલ દિશાનિર્દેશોને વિરુદ્ધ છે અને તેથી તે રદ કરવામાં આવે છે. પરિણામે, બીજી એફ.આઈ.આર.ના અનુસંધાને તારીખ ૦૪.૦૮.૨૦૧૨ના રોજ દાખલ કરવામાં આવેલ આરોપપત્રને પ્રથમ એફ.આઈ.આર.માં પૂરક આરોપપત્ર તરીકે ગણવામાં આવે. [પરા ૫૪] [૬૭૫-એ-બી]

નર્મદા બાઈ વિ. ગુજરાત રાજ્ય અને અન્ય. (૨૦૧૧) ૫ એસ.સી.સી. ૭૮: ૨૦૧૧ (૫) એસ.સી.આર. ૭૨૯; રુબાબુદ્દીન શેખ વિ. ગુજરાત રાજ્ય અને અન્ય. (૨૦૧૦) ૨ એસ.સી.સી. ૨૦૦: ૨૦૧૦ (૧) એસ.સી.આર. ૯૯૧ – નો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો.

૩. ફોજદારી ન્યાયના વહીવટની પ્રક્રિયા દ્વિઅંતીય પ્રક્રિયા છે, જેમાં સંવિધાન હેઠળ આરોપીને સુનિશ્ચિત કરાયેલા અધિકારોનું રક્ષણ કરવું જેટલું અનિવાર્ય છે, એટલું જ પીડિતને ન્યાય સુનિશ્ચિત કરવું પણ અનિવાર્ય છે. તેથી, સંવિધાન દ્વારા બાંહેધરી અપાયેલા આરોપીના મૂળભૂત અધિકારો અને સંજોય ગુના ની તપાસ કરવા માટે પોલીસને અપાયેલી વ્યાપક સત્તા વચ્ચે યોગ્ય સંતુલન અદાલતે સ્થાપિત કરવું પડે છે. તે અનુસંધાને, તપાસની વ્યાપક સત્તા એ બાબતને વોરંટ આપતી નથી કે એક જ ઘટનાના સંદર્ભમાં, જેમાંથી એક અથવા વધુ સંજોય ગુનોઓ ઉદ્ભવે છે, પોલીસ દ્વારા દરેક વખત નાગરિકને નવી તપાસને આધીન કરવામાં આવે. પરિણામે, ન્યાયના હેતુઓ સિદ્ધ કરવા માટે બીજી એફ.આઈ.આર. રદ કરવા માટે આ યોગ્ય મામલો છે. [પરા ૫૨(૧)] [૬૭૩-એચ; ૬૭૪-એ-સી]

કેસ કાયદા સંદર્ભ

૨૦૧૧ (૫) એસ.સી.આર. ૭૨૯નો પરિચ્છેદ ૧ માં ઉદ્દેખ કરવામાં આવ્યો

૨૦૧૦ (૧૦) એસ.સી.આર. ૨૬૨ પર પેરા ૭ માં આધાર રાખવામાં આવ્યો

૨૦૧૦ (૧) એસ.સી.આર. ૯૯૧ નો પરિચ્છેદ ૧૭ માં સંદર્ભ લેવાયો

૨૦૦૧ (૩) એસ.સી.આર. ૯૪૨ પર પરિચ્છેદ ૩૨ માં આધાર રાખવામાં આવ્યો

(૨૦૦૪) ૧૩ એસ.સી.સી. ૨૯૨, ફકરા ૩૩ પર આધાર રાખવામાં આવ્યો

૨૦૧૦ (૧૦) એસ.સી.આર. ૬૫૧ પર પરિચ્છેદ ૩૩ માં આધાર રાખવામાં આવ્યો હતો

૨૦૧૦ (૧૫) એસ.સી.આર. ૬૭૩ પર ફકરો ૩૩ માં આધાર રાખવામાં આવ્યો

૨૦૧૦ (૧૦) એસ.સી.આર. ૨૬૨ પર પરિચ્છેદ ૩૩માં અવલંબન રાખવામાં આવ્યું

એ.આઈ.આર. ૧૯૩૮ પી.સી. ૧૩૦ ઉપર પરા ૩૬ માં અવલંબન રાખવામાં આવ્યું હતું.

એ.આઈ.આર. ૧૯૫૭ એસ.સી. ૩૪૦ ના પરિચ્છેદ ૩૭ પર આધાર રાખવામાં આવ્યો છે

એ.આઈ.આર. ૧૯૬૧ એસ.સી. ૧૨૪૧ પરિચ્છેદ ૩૮ પર આધાર રાખવામાં આવ્યો

૧૯૬૪ એસ.સી.આર. ૨૯૭ પર પરિચ્છેદ ૩૯ માં આધાર રાખવામાં આવ્યો

૨૦૧૨(૧૨) સ્કેલ ૬૧૯ ભિન્ન ઠરાવવામાં આવ્યું પરિચ્છેદ ૪૧

૨૦૧૦ (૧૦) એસ.સી.આર. ૬૫૧ ભિન્ન ઠેરવાયેલ પરા ૪૨

જે.ટી. ૨૦૧૩ (૩) એસ.સી. ૪૭૨ અલગ ઠરાવવામાં આવ્યું પરિચ્છેદ ૪૩

૨૦૦૮ (૧૪) એસ.સી.આર. ૧૦૪૯ ભિન્ન ઠરાવાયેલ અનુચ્છેદ ૪૪

(૧૯૭૯) ૨ એસ.સી.સી. ૩૨૨ ભિન્ન ઠરાવવામાં આવ્યો પેરા ૪૫

(૨૦૦૪) ૧૩ એસ.સી.સી. ૨૯૨ પ્રભેદિત પેરા ૪૮

૨૦૦૧ (૫) સપ્લ. એસ.સી.આર. ૫૮૮ ભિન્ન ગણાવવામાં આવ્યો પરા ૪૯

ફોજદારી મૂળ અધિકારક્ષેત્ર : રિટ પિટિશન (ફોજદારી) નં ૧૪૯ /૨૦૧૨.

ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૩૨ હેઠળ.

સાથે

ડબલ્યુ.પી.(ફોજદારી) નં ૫ /૨૦૧૩

એચ.પી. રાવલ, એ.એસ.જી., મહેશ જેટમલાની, કે.વી. વિશ્વનાથન, મુકુલ ગુપ્તા, અદિશ સી. અગ્રવાલા, તુષાર મહેતા, એ.એ.જી., પ્રણવ બાદેખા, દેવાંગ

વ્યાસ, શેલી ભસીન મહેશ્વરી, એસ.એસ. શમશેરી, શુભાશિસ આર. સોરેન, વી.એમ. વિષ્ણુ, ભરત સૂદ, રૂચિ કોહલી, રીતિન રાય, સિદ્ધાર્થ દવે, આનંદો મુખર્જી, માહીન એન. પ્રધાન, બી.વી. બૈરમ દાસ, સુબ્રમોનિયમ પ્રસાદ, એજાઝ ખાન, હેમંતિકા વાહી, એસ.એસ. નેહરા, સંદીપ ગર્ગ, સુધીર અગ્રવાલ, નિર્નિમેશ દુબે, હાજર પક્ષકારો માટે.

અદાલતનો ચુકાદો નીચે મુજબ જાહેર કરવામાં આવ્યો હતો દ્વારા

પી. સથાસિવમ, ન્યાયાધીશ.

૧. અમિતભાઈ અનિલચંદ્ર શાહે ભારતના સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૩૨ હેઠળ વર્તમાન રિટ પિટિશન નં ૧૪૯ /૨૦૧૨ દાખલ કરી છે, કારણ કે કેન્દ્રીય અન્વેષણ બ્યુરો (સીબીઆઈ) દ્વારા તા. ૨૯.૦૪.૨૦૧૧ની નવી એફ.આઈ.આર. નં આર.સી.-૩(એસ)/૨૦૧૧/મુંબઈ નોંધવામાં આવી હતી અને તા. ૦૪.૦૯.૨૦૧૨નું આરોપપત્ર રજૂ કરવામાં આવ્યું હતું, જેમાં તેમને આરોપી તરીકે દર્શાવવામાં આવ્યા છે; આ બધું તે પરિપ્રેક્ષ્યમાં છે કે આ અદાલતે ગુજરાત રાજ્યના પોલીસ અધિકારીઓને સોહરાબુદ્દીન તથા તેની પત્ની કૌસરબીના હત્યાકાંડના મહત્વના સાક્ષી તુલસીરામ પ્રજાપતિના મૃત્યુ સંબંધિત કેસ સીબીઆઈને સોંપવા બાબતે નર્મદા બાઈ વિ. ગુજરાત રાજ્ય અને અન્ય, (૨૦૧૧) ૫ એસ.સી.સી. ૭૯ માં દિશાનિર્દેશો આપ્યા હતા.

૨. નર્મદા બાઈ (ઉપરોક્ત) મામલામાં, આ અદાલતે, ગુજરાત રાજ્ય દ્વારા ૩ ૧/૨ વર્ષના અંતરાલ પછી આરોપપત્ર દાખલ કરવામાં આવ્યું હોવાની

હકીકતનો નોંધ લેતા અને ગુનાના સ્વરૂપ તથા ગંભીરતાને પણ ધ્યાનમાં લેતા, રાજ્ય પોલીસ દ્વારા કરાયેલ/પૂર્ણ કરાયેલ તપાસને નકારી કાઢી હતી અને રાજ્ય પોલીસ સત્તાધીશોને કેસ સી.બી.આઈ.ને સોંપવાનો નિર્દેશ આપ્યો હતો. તપાસ પૂર્ણ થયા પછી, સી.બી.આઈ.એ તા. ૨૯.૦૪.૨૦૧૧ના રોજ ગુજરાત અને રાજસ્થાન રાજ્યોના વિવિધ પોલીસ અધિકારીઓ તથા અન્ય વિરુદ્ધ નવી એફ.આઈ.આર. નોંધાવી હતી, કારણ કે તેઓએ આપરાધિક સાડચંત્રને આગળ વધારતાં પોતાના ગુનાના કાનૂની પરિણામોથી પોતાને બચાવવા માટે માનવીય સાક્ષી, એટલે કે, તુલસીરામ પ્રજાપતિને તા. ૨૮.૧૨.૨૦૦૬ના રોજ તેની હત્યા કરીને અદૃશ્ય કરાવ્યો હતો અને તેને ખોટી અથડામણ તરીકે દર્શાવ્યો હતો. જો કે, ઉક્ત એફ.આઈ.આર.માં કોઈ વ્યક્તિનું વિશેષરૂપે નામ દર્શાવવામાં આવ્યું ન હતું, તેમ છતાં ઉક્ત એફ.આઈ.આર.માં ન્યાયિક મેજિસ્ટ્રેટ પ્રથમ વર્ગની અદાલત, દાંતા જિલ્લા, બનાસકાંઠા, ગુજરાત સમક્ષ દાખલ કરાયેલ તા. ૦૪.૦૯.૨૦૧૨ના આરોપપત્રમાં, અત્રેના અરજદારને એ-૧ તરીકે દર્શાવવામાં આવ્યો હતો. વધુમાં, અધિકારક્ષેત્રના અભાવને કારણે, આરોપપત્ર રમા વધારાના મુખ્ય ન્યાયિક મેજિસ્ટ્રેટ, (પ્રથમ વર્ગ), (સી.બી.આઈ. અદાલત નં ૧), અમદાવાદ, ગુજરાત સમક્ષ રજૂ કરવામાં આવ્યું હતું.

૩. તા. ૨૯.૦૪.૨૦૧૧ની નવી એફ.આઈ.આર. તથા તા. ૦૪.૦૯.૨૦૧૨ના આરોપપત્રથી વ્યથિત થઈ, હાલના અરજદારે ઉપરોક્ત રિટ પિટિશન

સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૧૪, ૨૦ અને ૨૧ હેઠળના તેના મૂળભૂત અધિકારોના ભંગરૂપ હોવાના અને નર્મદા બાઈ (ઉપરોક્ત) માં આપવામાં આવેલ નિર્દેશોના વિરુદ્ધ હોવાના આધાર પર દાખલ કરી છે.

રિટ પિટિશન (ફોજદારી) નં ૫ ની ૨૦૧૩:

૪. સંગૈયાહ પાંડિયાન રાજકુમાર આઈ.પી.એસ.-જેનાનું નામ તા. ૦૪.૦૯.૨૦૧૨ની આરોપપત્રમાં એ-૩ તરીકે દર્શાવવામાં આવ્યું હતું, તેણે ઉપરોક્ત રિટ પિટિશન દાખલ કરીને રિટ પિટિશન (ફોજદારી) નં. ૧૪૯ /૨૦૧૨માં માંગવામાં આવેલી સમાન રાહત માટે પ્રાર્થના કરી છે. ઉપરોક્ત અરજદારની ફરિયાદ રિટ પિટિશન (ફોજદારી) નં. ૧૪૯ /૨૦૧૨ના અરજદારની ફરિયાદ જેવી જ હોવાથી, તે વિગતોને ફરી એકવાર વિસ્તારથી વર્ણવવાની જરૂર નથી.

૫. રિટ પિટિશન (ફોજદારી) નં ૧૪૯/૨૦૧૨ માં અરજદાર તરફથી વિદ્વાન પરિષ્ઠ વકીલ શ્રી મહેશ જેટમલાની, રિટ પિટિશન (ફોજદારી) નં ૫/૨૦૧૩ માં અરજદાર તરફથી વિદ્વાન પરિષ્ઠ વકીલ શ્રી કે.વી. વિશ્વનાથન, સી.બી.આઈ. તરફથી વિદ્વાન વધારાના સોલિસિટર જનરલ શ્રી એચ.પી. રાવલ તથા ગુજરાત રાજ્ય તરફથી વિદ્વાન વધારાના એડવોકેટ જનરલ શ્રી તુષાર મહેતા ને સાંભળ્યા.

અર્થા:

૬. રિટ પિટિશનમાં કરવામાં આવેલી પ્રાર્થનાનું અવલોકન કરતાં સ્પષ્ટ થાય છે કે અરજદાર તપાસ રદ કરવાની માંગણી કરતો નથી, પરંતુ દ્વિતીય એફ.આઈ.આર. નં આર.સી.-૩(એસ)/૨૦૧૧/મુંબઈ, તારીખ ૨૯.૦૪.૨૦૧૧ ને રદ કરવાની પ્રાર્થના કરે છે અને તે પણ પ્રાર્થના કરે છે કે ઉક્ત એફ.આઈ.આર. સંબંધિત તારીખ ૦૪.૦૯.૨૦૧૨ની આરોપપત્રને પ્રથમ એફ.આઈ.આર. એટલે કે આર.સી. નં જએસ /૨૦૧૦માં પૂરક આરોપપત્ર તરીકે ગણવામાં આવે, જેથી બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૧ હેઠળનો તેનો મૂળભૂત અધિકાર ભંગ ન થાય.

૭. અરજદાર તરફથી હાજર વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી મહેશ જેઠમલાણીયે નિર્દેશ કર્યો કે માંગવામાં આવેલ રાહતો આ અદાલત દ્વારા સી. મુનિયપ્પન અને અન્ય વિ. તમિલનાડુ રાજ્ય (૨૦૧૦) ૯ એસ.સી.સી. ૫૬૭ માં પ્રતિપાદિત કાનૂન સાથે સુસંગત છે. તેમણે ઉક્ત ચુકાદાના પરિચ્છેદ ૩૭ પર ખૂબ જ આધાર મૂક્યો, જેમાં નીચે મુજબ ઠરાવવામાં આવ્યું છે:

માત્ર એટલા માટે કે બે અલગ અલગ ફરિયાદો દાખલ કરવામાં આવી હતી, તેનો અર્થ એવો થતો નથી કે તેમને એકસાથે સંયુક્ત કરી શકાતી ન હતી અને એક આરોપપત્ર દાખલ કરી શકાતું ન હતું

૮. અરજદાર- અમિત શાહ તરફથી હાજર વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ દ્વારા એ પણ સૂચવવામાં આવ્યું છે કે ઉપરોક્ત પ્રાર્થના સી.બી.આઈ.ના પોતાના જ નિષ્કર્ષ પર આધારિત છે કે બીજી એફ.આઈ.આર.માં આવરી લેવાયેલ ગુનો એ જ

કાવતરાનો ભાગ છે અને એ જ વ્યવહારનો ભાગ બનેલી કૃત્યોની એ જ શ્રેણીમાં પરિણમ્યો હતો, જેમાં પ્રથમ એફ.આઈ.આર.માં આક્ષેપિત ગુનો આચરવામાં આવ્યો હતો. એ પણ સૂચવવામાં આવ્યું છે કે આ સર્વોચ્ચ અદાલત સમક્ષ સી.બી.આઈ.નું પોતાનું જ પ્રકરણ એવું છે કે ફોજદારી કાર્યવાહી સંહિતા, ૧૯૭૩ ની કલમ ૨૨૦ (સંક્ષેપમાં 'સંહિતા') હેઠળ જે કલ્પના કરવામાં આવી છે તે મુજબ આરોપો પણ સંયુક્ત રીતે ઘડવા પડશે અને એક જ વિચારણા હાથ ધરવી પડશે. વધુમાં એ પણ સૂચવવામાં આવ્યું છે કે સી.બી.આઈ.ના કહેવા મુજબ, આક્ષેપિત ફોજદારી કાવતરાની શરૂઆત ત્યારે થઈ હતી જ્યારે સોહરાબુદ્દીન અને કૌસરબી (જેનાં મરણનો પ્રશ્ન પ્રથમ એફ.આઈ.આર.માં હતો) તથા તુલસીરામ પ્રજાપતિ (જેના મરણનો પ્રશ્ન બીજી એફ.આઈ.આર.માં હતો) ને હૈદરાબાદમાંથી અપહરણ કરવામાં આવ્યા, ત્યારબાદ સોહરાબુદ્દીનની કથિત રીતે ૨૫/૨૬.૧૧.૨૦૦૫ ના રોજ હત્યા કરવામાં આવી હતી અને ત્યારપછી કૌસરબી અને તુલસીરામ પ્રજાપતિની હત્યા કરવામાં આવી હતી કારણ કે તેઓ, સી.બી.આઈ.ના કહેવા મુજબ, પ્રત્યક્ષદર્શી સાક્ષીઓ હતા. અંતે, એ બાબત પર ભાર મૂકવામાં આવ્યો છે કે સક્ષમ પ્રાદેશિક અધિકારક્ષેત્ર ધરાવતી અદાલતે પ્રથમ એફ.આઈ.આર.માં જ સી.બી.આઈ. દ્વારા રજૂ કરાયેલ આરોપપત્ર/આરોપપત્રમાં આક્ષેપિત ત્રણેય હત્યાઓ અંગે પહેલેથી જ સંજ્ઞાન લીધું છે.

૯. અરજદાર તરફથી વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ દ્વારા રજૂ કરવામાં આવેલી તથ્યપરિસ્થિતિમાં પ્રવેશ કરતા પહેલાં, સી.બી.આઈ. દ્વારા લેવામાં આવેલ અભિગમનો ઉલ્લેખ કરવો ઇચ્છનીય છે.

૧૦. સી.બી.આઈ.નો નિશ્ચિત મામલો એ છે કે સોહરાબુદ્દીન અને કૌસરબીના અપહરણ તથા તેમના અનુસંગી હત્યાઓ, તેમજ તુલસીરામ પ્રજાપતિની હત્યા, ભિન્ન કાવત્રાઓમાંથી ઉપજેલા અલગ ગુનાઓ છે, જોકે તેઓ પરસ્પર જોડાયેલા છે, કારણ કે તુલસીરામ પ્રજાપતિની હત્યા પાછળનો હેતુ સોહરાબુદ્દીન અને કૌસરબીના અપહરણ સંબંધિત પુરાવાનો નાશ કરવાનો હતો, કારણ કે તે ઉક્ત ઘટનાનો મુખ્ય સાક્ષી હતો. એ બાબતે કોઈ વિવાદ નથી કે સંહિતામાં નિર્ધારિત યોજનાનુસાર, એકવાર સંજોય ગુનો સંબંધિત ફરિયાદ પ્રાપ્ત થાય, ત્યારે તપાસ સત્તા પર પ્રથમ માહિતી અહેવાલ નોંધવાનો અને ત્યારબાદ તપાસ શરૂ કરવાનો કાયદેસર ફરજિયાત બંધન હોય છે.

૧૧. સી.બી.આઈ. તરફથી હાજર રહેલા વિદ્વાન વધારાના સોલિસિટર જનરલ શ્રી રાવલે સંહિતાની કલમ ૨૧૮ તરફ અમારું ધ્યાન દોરી રજૂ કર્યું કે અલગ ગુના માટે અલગ આરોપ ઘડવાનો રહે છે, અર્થાત્ અલગ-અલગ ગુનાઓ માટે અલગ આરોપ હોવો જરૂરી છે અને દરેક અલગ આરોપનો અલગથી વિચારણા કરવો પડે છે. તેમણે વધુમાં દર્શાવ્યું કે સંયુક્ત ઇન્સાફી કાર્યવાહીની કલ્પના, જે નિયમ નહીં પરંતુ અપવાદ છે, તેને સંહિતાની કલમ ૧૭૩(૨) હેઠળ તપાસના તબક્કા અથવા આરોપપત્ર/અહેવાલ દાખલ કરવાની અવસ્થાએ

લાગુ કરી શકાતી નથી. તેમણે આ બાબત પણ ઉજાગર કરી કે સંહિતામાં સંયુક્ત તપાસની કોઈ કલ્પના નથી. એકમાત્ર અપવાદ સંહિતાની કલમો ૨૧૯ અને ૨૨૦ હેઠળ છે કે એક વ્યક્તિએ એક વર્ષની અવધિમાં કરેલા એકથી વધુ ગુનાઓ માટે તેની એક જ વિચારણામાં ચલણી કાર્યવાહી થઈ શકે. તેમણે આ બાબત પણ દર્શાવી કે બે અલગ ગુનાઓના સંદર્ભમાં અલગ એફ.આઈ.આર./ફરિયાદ દાખલ કરવા કાયદામાં કોઈ પ્રતિબંધ નથી અને તે જ રીતે બે અલગ ગુનાઓમાં આરોપીઓ સામે ફરિયાદ પક્ષ ચલાવવા માટે બે અલગ આરોપપત્રો દાખલ કરવા પણ કોઈ પ્રતિબંધ નથી. તેમણે વધુમાં ઉજાગર કર્યું કે ટી.ટી. એન્થની વિ./ રાજ્ય કેરળા (૨૦૦૧) ૬ એસ.સી.સી. ૧૮૧ માં બીજી એફ.આઈ.આર. દાખલ કરવાની મનાઈ અંગે જે સિદ્ધાંત નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યો હતો તે ફક્ત એક જ ઘટના અથવા એક જ પ્રસંગના સંદર્ભમાં હતો. તેમના મતાનુસાર, ગુનાઓ અલગ છે કે એકસરખા, તેનું નિરીક્ષણ અનિવાર્ય રીતે દરેક કેસની હકીકતો અને પરિસ્થિતિઓના આધારે કરવું પડે. તેમણે આ પણ રજૂ કર્યું કે સોગંદનામામાં રજૂ કરાયેલ હકીકતો માત્ર શંકાના આધારે હતી; તેથી, સી.બી.આઈ. તેના સ્થિતિ અહેવાલ અથવા સોગંદનામામાં આપેલા પ્રારંભિક પ્રતિભાવથી બંધાયેલ ગણાવી શકાતી નથી, કારણ કે સંપૂર્ણ તપાસમાં બહાર આવ્યું છે કે બંને ગુનાઓ માત્ર અલગ અને સ્વતંત્ર જ નથી, પરંતુ બંને કાવતરું પણ અલગ-અલગ સમયબિંદુઓએ ઘડાયા હતા. સી.બી.આઈ. દ્વારા આ બાબત પણ દર્શાવવામાં આવી છે કે

સોહરાબુદ્દીનનું અપહરણ અને ત્યારબાદ તેની હત્યા, તથા એક વર્ષથી વધુ સમય પછી તુલસીરામ પ્રજાપતિની હત્યા, બંને અલગ અને સ્વતંત્ર ગુનાઓ છે. તેમના મતાનુસાર, સી.બી.આઈ. પાસે ઉપલબ્ધ સામગ્રી એ દર્શાવે છે કે સોહરાબુદ્દીનને સમાપ્ત કરવા માટે અલગ અને સ્વતંત્ર કાવતરું રચાયું હતું અને ત્યારબાદ, જેમ જ આરોપી વ્યક્તિઓને આશંકા થઈ કે સોહરાબુદ્દીનને બનાવટી એન્કાઉન્ટરમાં સમાપ્ત કરવાના મુદ્દે તુલસીરામ પ્રજાપતિ ભેદ ઉઘાડશે, તેમ તુલસીરામ પ્રજાપતિને સમાપ્ત કરવા માટે બીજું કાવતરું રચવામાં આવ્યું હતું.

૧૨. સી.બી.આઈ.નો નિશ્ચિત મામલો એવો છે કે તપાસથી એ બહાર આવ્યું છે કે હમીદ લાલાની હત્યા પછી સોહરાબુદ્દીન અને તુલસીરામ પ્રજાપતિએ મહારાષ્ટ્ર, રાજસ્થાન અને ગુજરાત રાજ્યોમાં પોતાની ગુનાહિત પ્રવૃત્તિઓ ચાલુ રાખી હતી. તેમ છતાં, સોહરાબુદ્દીન ગુજરાત પોલીસની પકડની બહાર રહ્યો અને હાથ ન લાગ્યો. તેથી જ આરોપી અમિત શાહ (અહીં અરજદાર), ડી.જી. વણઝારા, એસ. પાંડિયન રાજકુમાર, દિનેશ મન અને અન્યોએ સોહરાબુદ્દીનનું અપહરણ કરી તેની હત્યા કરવા માટે કાવતરું રચ્યું. તે અનુસંધાને, ડી.જી. વણઝારાએ, અભય ચૂડાસમાની મદદથી, એસ.પી. વલસાડ મારફતે સોહરાબુદ્દીનના સાથીદાર તુલસીરામ પ્રજાપતિને સોહરાબુદ્દીનનો પત્તો મેળવવા માટે પોતાના કબજામાં લીધો. આવી સૂચનાઓ આપતી વખતે ડી.જી. વણઝારાએ તુલસીરામ પ્રજાપતિને એ પણ ખાતરી

આપી હતી કે તે કેટલીક નાની બાબતોના કેસોમાં તેને સંડોવાયેલો દર્શાવશે અને તેના માટે સુરક્ષિત પસાર થવાની વ્યવસ્થા કરશે. ડી.જી. વણઝારા અને અભય ચૂડાસમાની આ ખાતરી મળ્યા બાદ જ તુલસીરામ પ્રજાપતિએ સોહરાબુદ્દીનનો પત્તો મેળવવામાં અને તેને શોધી કાઢવામાં તેમની મદદ કરવા સંમતિ આપી. તે મુજબ, તુલસીરામ પ્રજાપતિએ, ગુજરાત પોલીસ સાથે થયેલા પોતાના ગુપ્ત કરાર અનુસાર, સોહરાબુદ્દીનની હૈદરાબાદથી સાંગલી જવાની યોજનાની પૂર્વ જાણ તેમને આપી અને ત્યારબાદ સોહરાબુદ્દીનનું અપહરણ કરી તેની હત્યા કરવામાં આવી. ઉપરોક્ત હકીકતી વિગતો દર્શાવીને, સી.બી.આઈ.નું વલણ એવું છે કે ગુજરાત પોલીસ દ્વારા અપાયેલી ખાતરીઓના અનુસંધાને તુલસીરામ પ્રજાપતિએ સોહરાબુદ્દીનનો પત્તો મેળવવા અને તેને શોધી કાઢવા સંમતિ આપી હોવાથી, તેની મદદથી સોહરાબુદ્દીનને દૂર કરવા માટેનું પ્રથમ કાવતરું રચાયું હતું. તેથી, ઉપરોક્ત કાવતરુંમાં તુલસીરામ પ્રજાપતિને, ભલે તે તેના પાછળના હેતુથી અજાણ હતો, તો પણ તે દર્શાવેલ કાવતરુંનો એક ભાગ ગણાવી શકાય.

૧૩. વધુમાં એવો પણ નિર્દેશ કરવામાં આવ્યો છે કે ઉપરોક્ત ફોજદારી ષડ્યંત્રને અનુસરીને સોહરાબુદ્દીન, કૌસરબી અને તુલસીરામ પ્રજાપતિને ગુજરાત પોલીસ દ્વારા વાહનોમાં ગુજરાતના વલસાડ ખાતે લાવવામાં આવ્યા હતા. વલસાડથી, તુલસીરામ પ્રજાપતિને પોલીસ દળ દ્વારા રાજસ્થાનના ભીલવાડા પરત જવાની મંજૂરી આપવામાં આવી હતી. અનુસરે,

સોહરાબુદ્દીનની હત્યા કરવામાં આવી અને ૨૬.૧૧.૨૦૦૫ના રોજ અમદાવાદ ખાતે પોલીસ દળ સાથે થયેલા એન્કાઉન્ટરમાં તે લશ્કર-એ-તૈબા નો આતંકવાદી હતો અને માર્યો ગયો હતો તેમ દર્શાવવામાં આવ્યું, જ્યારે તેની પત્ની કૌસરબીની ૨૯/૩૦.૧૧.૨૦૦૫ના રોજ હત્યા કરવામાં આવી અને તેના મૃતદેહનો નિકાલ કરવામાં આવ્યો. તુલસીરામ પ્રજાપતિને ૨૯.૧૧.૨૦૦૫ના રોજ ધરપકડ કરાયેલ હોવાનું દર્શાવવામાં આવ્યું. ત્યારથી, તેણે પોતાની નિશ્ચિત વિપત્તિને ભેટી ત્યાં સુધી તેને ઉદયપુર જેલમાં રાખવામાં આવ્યો હતો.

૧૪. તુલસીરામ પ્રજાપતિના મૃત્યુને પ્રેરિત કરનારું જે સૌથી મહત્વપૂર્ણ પુરાવું જણાય છે તે શ્રી વી.એલ. સોલંકીનો તા. ૧૮.૧૨.૨૦૦૬નો પત્ર છે, જેમાં ઉદયપુર જેલમાં રહેલા તુલસીરામ પ્રજાપતિ અને સિલ્વેસ્ટરની પૂછપરછ કરવા માટે પરવાનગી માંગવામાં આવી હતી. આ જ પત્ર પર, એસ.આઈ.ટી.ના વડા સુશ્રી ગીતા જોહરીએ એવી નોંધ કરી હોવાનું આક્ષેપિત છે કે પૂછપરછ માટે આઈ.ઓ. સાથે જવા માટે તેમને પણ પરવાનગી આપવામાં આવે. ત્યારબાદ, કહેવાય છે કે ઉક્ત પત્રને સુશ્રી ગીતા જોહરીએ શ્રી જી.સી. રાયગર, એડિશનલ ડી.જી.પી., સી.આઈ.ડી.ને અનુમોદનરૂપે મોકલ્યો હતો. વધુમાં, એવું પણ દર્શાવવામાં આવે છે કે સુશ્રી ગીતા જોહરીની નોંધ ધરાવતો શ્રી વી.એલ. સોલંકીનો ઉક્ત પત્ર સત્તાવાર ફાઈલમાં મળ્યો નહોતો. તેના સ્થાને, તા. ૦૫.૦૧.૨૦૦૭ની એક બનાવટી નોંધ તથા શ્રી જી.સી. રાયગરની તા.

૦૬/૦૮.૦૧.૨૦૦૭ની નોંધ સાથે ફાઇલમાં મળી આવી હતી, જેમાં નીચે મુજબ નોંધવામાં આવ્યું હતું:-

૧૩(ડી) આરોપી સિલ્વેસ્ટર અને તુલસી પ્રજાપતિની પૂછપરછ કરવા ઉદયપુર જવું (કેસમાં બંને કથિત રીતે પ્રાથમિક સાક્ષીઓ હોવાને કારણે), જેમાંથી તુલસીનો તાજેતરમાં સરહદી રેન્જ દ્વારા બીકે ખાતે એન્કાઉન્ટર કરવામાં આવ્યો હતો.

૧૫. સી.બી.આઈ. દ્વારા એ પણ દર્શાવવામાં આવ્યું છે કે સોહરાબુદ્દીનની હત્યાના સમયે તુલસીરામ પ્રજાપતિની હત્યા કરવા માટે કોઈ કાવતરું ન હતું અને માત્ર તેની હત્યા પછી, જ્યારે આરોપી વ્યક્તિઓને એવો ભય થયો કે તુલસીરામ પ્રજાપતિ તેમના માટે જોખમરૂપ સાબિત થશે અને ગુપ્ત માહિતી જાહેર કરી દેશે, કારણ કે તે પ્રથમ કાવતરુંમાં મહત્વનો સાક્ષી હતો, એટલેકે આરોપીઓના આશ્વાસનના આધારે સોહરાબુદ્દીનને શોધી કાઢવા અને તેની સ્થિતિ જાણવા બાબતમાં, ત્યારે સોહરાબુદ્દીનની હત્યાના સંભાવિત સાક્ષીની હત્યા કરવા માટે બીજું કાવતરું રચવામાં આવ્યું. આ તથ્યાત્મક વિગતોને ઉદ્ધીપિત કરીને, સી.બી.આઈ. દ્વારા એ દર્શાવવામાં આવ્યું છે કે બે ભિન્ન અને અલગ ષડયંત્રો હતાં.

૧૬. સીબીઆઈ દ્વારા રજૂ કરાયેલા આ તથ્યાત્મક પાસાઓને ધ્યાનમાં રાખીને, અરજદાર તરફથી હાજર વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલે ઉજાગર કરેલી વધુ વિગતો તેમજ અગાઉની કાર્યવાહી દરમિયાન આ અદાલત સમક્ષ

સોગંદનામું/પ્રતિવચન સોગંદનામું અને સ્થિતિ અહેવાલોના સ્વરૂપમાં રજૂ કરાયેલા સીબીઆઈના વિશિષ્ટ અભિગમનું હવે વધુ વિશ્લેષણ કરીએ. પ્રથમ એફ.આઈ.આર. સંબંધે તપાસ સીબીઆઈને સોંપવાનો પ્રશ્ન:

૧૭. પ્રારંભમાં, ગુજરાત પોલીસે બે વ્યક્તિઓની હત્યા અંગે તપાસ હાથ ધરી હતી અને પ્રથમ માહિતી અહેવાલમાં ક્રાઈમ રજિસ્ટર નં. ૫/૨૦૦૬ તરીકે ચાર્જશીટ દાખલ કરી હતી. રુબાબુદ્દીન શેખ વિ. ગુજરાત રાજ્ય અને અન્ય, (૨૦૧૦) ૨ એસીસી ૨૦૦ માં દાખલ કરાયેલ રિટ પિટિશનમાં, આ અદાલતે ગુજરાત પોલીસ દ્વારા કરવામાં આવેલી તપાસ સ્વીકારી ન હતી અને પરિણામે સીબીઆઈને તપાસ કરવા નિર્દેશ આપ્યો હતો. આ આદેશ આ અદાલત દ્વારા ૧૨.૦૧.૨૦૧૦ના રોજ કરવામાં આવ્યો હતો. ઉક્ત નિર્ણયમાં, આ અદાલતે શંકા વ્યક્ત કરી હતી કે તુલસીરામ પ્રજાપતિની આક્ષેપિત હત્યા પણ એ જ કાવતરાનો ભાગ હોઈ શકે. ઉપરોક્ત નિર્ણયમાંથી સંબંધિત અવતરણોનો ઉલ્લેખ કરવો ઉપયોગી રહેશે, જે નીચે મુજબ છે:

"(૧) રિટ અરજદારે સોહરાબુદ્દીનના નજીકના સહયોગી એવા એક તુલસીરામના કથિત એન્કાઉન્ટર અંગે ગુનાની નોંધણી અને સીબીઆઈ દ્વારા તપાસ કરવાની માંગ પણ કરી છે; એવો આક્ષેપ છે કે સોહરાબુદ્દીન અને તેની પત્ની કૌસરબીનું સ્થાન શોધી તેમનું અપહરણ કરવા માટે તુલસીરામનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો હતો, અને તેથી તે પોલીસ કર્મચારીઓ વિરુદ્ધ એક મહત્વપૂર્ણ સાક્ષી હતો.

(૨) અહેવાલમાં સ્પષ્ટપણે જણાવવામાં આવ્યું છે કે આ મામલામાં તુલસીરામ પ્રજાપતિની કોઈ કડી સ્થાપિત કરવામાં આવી નહોતી. જે ત્રીજા વ્યક્તિનું અપહરણ કરવામાં આવ્યું હતું, તે ઉક્ત તુલસીરામ પ્રજાપતિ નહોતો.

(૩) ૦૨.૦૮.૨૦૦૭ના રોજ કરવામાં આવેલ કાર્યવાહી અંગેનો સાતમો અહેવાલ રજૂ કરવામાં આવ્યો હતો, જેમાં એવું જણાવવામાં આવ્યું હતું કે પકડી લાવવામાં આવેલ તૃતીય વ્યક્તિ કલીમુદ્દીન નામનો એક વ્યક્તિ હતો, જે પોલીસનો ખબરિયો હોવાની શંકા હેઠળ હતો.

(૪) આરોપપત્ર પરથી એવું પણ જણાય છે કે ત્રીજા વ્યક્તિને "ક્યાંક મોકલી દેવામાં આવ્યો હતો". પરંતુ એવું જણાય છે કે આરોપપત્રનો ગુજરાતી ભાષામાં શાબ્દિક અનુવાદ એવો અર્થ દર્શાવે છે કે તેને "કોઈપણ રીતે અદૃશ્ય કરી દેવામાં આવ્યો હતો".

(૫) આરોપપત્ર પરથી એવું પણ જણાય છે કે તે દિશા ફાર્મ પર લઈ જવામાં આવેલા ત્રીજા વ્યક્તિની ઓળખ કલિમુદ્દીન તરીકે કરે છે. પરંતુ તેને અપહરણ કરવામાં આવ્યા પછી તેના સાથે શું બન્યું તેની વિગતો તેમાં સમાવિષ્ટ નથી. ત્રીજો વ્યક્તિ તુલસીરામ પ્રજાપતિ હોઈ શકે તેવી શક્યતાને નકારી શકાય નહીં, છતાં પોલીસ સત્તાધીશો અથવા રાજ્યએ તે તુલસીરામ નહોતો એવું દર્શાવવા તમામ સંભવિત પ્રયત્નો કર્યા હતા.

(ક) તે જ રીતે, એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે સોહરાબુદ્દીન અને કૌસરબી સાથે અપહરણ કરાયેલા ત્રીજા વ્યક્તિની ઓળખ ન થવાથી પણ ફરિયાદ પક્ષના કેસ પર કોઈ અસર પડશે નહીં."

૧૮. આવા નિષ્કર્ષની અભિવ્યક્તિ કરીને અને તેવા નિષ્કર્ષે પહોંચ્યા પછી, આ અદાલતે એવો નિષ્કર્ષ આપ્યો કે "ત્રીજો વ્યક્તિ તુલસીરામ પ્રજાપતિ હોઈ શકે તેવી સંભાવનાને નકારી શકાય નહીં અને તેની હત્યા માનવી સાક્ષીને નષ્ટ કરવાનો પ્રયાસ હોઈ શકે" અને એવું કહી તપાસ સી.બી.આઈ.ને સોંપી હતી. અંતે, આ અદાલતે સી.બી.આઈ.ને "વધુ વ્યાપક કાવતરુંનો પર્દાફાશ કરવા" દિશાનિર્દેશ આપ્યો હતો. પરિચ્છેદ ૬૫, ૬૬ અને ૮૨ માં કરાયેલા નીચેના નિર્વિવાદ અવલોકનો અને દિશાનિર્દેશો સંબંધિત છે, જે નીચે નોંધવામાં આવે છે:—

"૬૫. આરોપપત્રમાંથી એવું પણ જણાય છે કે તે દિશા ફાર્મ ખાતે લઈ જવામાં આવેલા ત્રીજા વ્યક્તિની ઓળખ કલીમુદ્દીન તરીકે દર્શાવે છે. પરંતુ, એકવાર તેનું અપહરણ થયા પછી તેની સાથે શું બન્યું તેની વિગતો તેમાં સમાવિષ્ટ નથી. ત્રીજો વ્યક્તિ તુલસીરામ પ્રજાપતિ હોવાની શક્યતા નકારી શકાતી નથી, યદ્યપિ પોલીસ સત્તાધિકારીઓ અથવા રાજ્યએ તે તુલસીરામ નહોતો એવું દર્શાવવા માટે સર્વ શક્ય પ્રયત્નો કર્યા હતા. અમારા મત મુજબ, તેના મૃત્યુને ઘેરી રહેલી હકીકતો એવી પ્રબળ શંકા ઉત્પન્ન કરે છે કે માનવીય સાક્ષીનો નાશ કરવા માટે જાણપૂર્વક પ્રયત્ન કરવામાં આવ્યો હતો.

૬૬. જ્યાં સુધી કોલ રેકૉર્ડ્સનો સંબંધ છે, તેમાંથી સ્પષ્ટ થાય છે કે તેમનું યોગ્ય રીતે વિશ્લેષણ કરવામાં આવ્યું નહોતું, ખાસ કરીને સોહરાબુદ્દીનના કેસમાં અથવા પ્રજાપતિના કેસમાં ત્રણ વરિષ્ઠ પોલીસ અધિકારીઓ સંબંધિત કોલ ડેટાનું. ચાર્જશીટમાંથી તેમજ હાથ ધરાયેલ કાર્યવાહી અંગેના આઠ અહેવાલોમાંથી પણ એવું જણાય છે કે તપાસ અહેવાલોમાં અતિ મહત્વપૂર્ણ એવો હેતુ, તેમની હત્યા કરવાના કારણો બાબતે, યોગ્ય રીતે તપાસવામાં આવ્યો નહોતો. કાવતરુંનો હેતુ માત્ર યશ અને નામ હોઈ શકે નહીં. તપાસ અધિકારી સુશ્રી જોહરીએ તુલસીરામ પ્રજાપતિના મૃત્યુ સંબંધિત તપાસમાંથી આ અદાલતને જાણ કર્યા વિના જ બહાર નીકળી જવા માટે કોઈ ન્યાયસંગત કારણ મળી આવતું નથી.

૮૨. અનુરૂપ રીતે, તથ્યો અને પરિસ્થિતિઓને ધ્યાનમાં લેતાં, આ તબક્કે પણ રાજ્યના પોલીસ સત્તાધિકારીઓને આદેશ આપવામાં આવે છે કે તેઓ આજ તારીખથી પંદર દિવસની અંદર વર્તમાન કેસના દસ્તાવેજો સી.બી.આઈ. સત્તાધિકારીઓને સોંપી દે અને ત્યારબાદ સી.બી.આઈ. સત્તાધિકારીઓ તપાસ હાથ ધરે અને રાજ્યના પોલીસ સત્તાધિકારીઓ પાસેથી તપાસનો કાર્યભાર સંભાળ્યાની તારીખથી છ મહિનાની અંદર તે પૂર્ણ કરે. સી.બી.આઈ. સત્તાધિકારીઓએ સોહરાબુદ્દીન અને તેની પત્ની કૌસરબીની હત્યા સંબંધિત કેસના તમામ પાસાઓની, જેમાં વિશાળ કાવતરાની આક્ષેપિત સંભાવના પણ સામેલ છે, તપાસ કરવી રહેશે. સી.બી.આઈ. સત્તાધિકારીઓનો અહેવાલ આ

અદાલતમાં રજૂ કરવામાં આવશે, ત્યારબાદ આ અદાલત, જરૂરી હોય તો, ઉક્ત અહેવાલ અનુસાર વધુ આવશ્યક આદેશો પસાર કરશે. અમને એવી અપેક્ષા છે કે ગુજરાત, આંધ્ર પ્રદેશ અને રાજસ્થાનના પોલીસ સત્તાધિકારીઓ તપાસ યોગ્ય રીતે અને યોગ્ય રીતસર કરવામાં આવે તે માટે સી.બી.આઈ. સત્તાધિકારીઓને સહકાર આપશે."

૧૯. રુબાબુદ્દીન શેખ (સુપ્રા) માં કરાયેલ અવલોકનો, તારણો અને નિર્દેશો સ્પષ્ટ દર્શાવે છે કે તુલસીરામ પ્રજાપતિની કથિત હત્યાને આ સર્વોચ્ચ અદાલતે પણ એવી ક્રિયા તરીકે જ ગણાવી હતી, જે એ જ વ્યવહાર અને એ જ કાવતરુંનો ભાગ હતી, જેમાં સોહરાબુદ્દીન અને કૌસરબીની હત્યાનો ગુનો બન્યો હતો. સી.બી.આઈ.એ પણ, તપાસ હાથ ધરીને, એવો નિષ્કર્ષ નોંધ્યો હતો કે "ઉપરોક્ત ચુકાદામાં આ સર્વોચ્ચ અદાલતે વ્યક્ત કરેલો મજબૂત સંદેહ સાચો હતો અને આરોપપત્ર/આરોપપત્રો દાખલ કર્યા."

૨૦. રુબાબુદ્દીન શેખ (ઉપરોક્ત) કેસમાં તા. ૧૨.૦૧.૨૦૧૦ના નિર્ણયના અનુસંધાને, સી.બી.આઈ.એ નવી એફ.આઈ.આર. નોંધાવી, એટલે કે પ્રથમ એફ.આઈ.આર. વધુમાં, એ પણ સ્પષ્ટ છે કે તપાસ દરમિયાન સી.બી.આઈ. એ આ નિષ્કર્ષે પહોંચી હતી કે આ પ્રથમ એફ.આઈ.આર. બે વ્યક્તિઓ, એટલે કે, ૨૫/૨૬.૧૧.૨૦૦૫ના રોજ સોહરાબુદ્દીન અને ૨૯.૧૧.૨૦૦૫ના રોજ કૌસરબીના અપહરણ અને હત્યા સંબંધિત આક્ષેપિત ગુનાને લગતી કૃત્યોની

શ્રેણીનો એક ભાગ હતી, જેનો પરિપૂર્ણ અંત એ જ સાડયંત્રના ભાગરૂપે વધુ એક વ્યક્તિ, એટલે કે, તુલસીરામ પ્રજાપતિની હત્યા સાથે થયો હતો.

૨૧. હવે, પ્રથમ એફ.આઈ.આર.માં સી.બી.આઈ. દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલ તા. ૨૩.૦૭.૨૦૧૦ ની આરોપપત્ર અંગે ચર્ચા કરીએ. અરજદાર-અમિત શાહ તરફથી હાજર વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી મહેશ જેટમલાણી દ્વારા યોગ્ય રીતે નિર્દેશ કરવામાં આવ્યું છે કે આ આરોપપત્રમાં જ સી.બી.આઈ.એ સ્પષ્ટપણે ઉલ્લેખ કર્યો છે કે તુલસીરામ પ્રજાપતિની હત્યા પણ ઉપરોક્ત પ્રથમ એફ.આઈ.આર.માં દર્શાવેલ એ જ કાવતરુંનો ભાગ છે. અમારી સમક્ષ તેમ છતાં સી.બી.આઈ.એ ભિન્ન વલણ અપનાવ્યું હતું, પરંતુ આરોપપત્રના નીચેના ઉતારા સ્પષ્ટ દર્શાવે છે કે સી.બી.આઈ. આ બાબતે અત્યંત સ્પષ્ટ હતી કે તુલસીરામ પ્રજાપતિની હત્યા પણ એ જ કાવતરુંનો ભાગ છે, જે નીચે મુજબ છે:-

"૧૧..શ્રી નયમુદ્દીન, જે શ્રી સોહરાબુદ્દીનના ભાઈ છે, તેઓ શ્રી સોહરાબુદ્દીન, ભાભી શ્રીમતી કૌસરબી અને તુલસીરામ પ્રજાપતિને ઇન્દોર બસ સ્ટેન્ડ ખાતે વિદાય આપવા ગયા હતા.

૧૯. આગળની તપાસમાં એ પણ બહાર આવ્યું કે પોલીસ પક્ષે તે લકઝરી બસનો પણ પીછો કર્યો હતો. હોટેલથી અંદાજે ૧૫ થી ૨૦ કિલોમીટર દૂર, શ્રી રાજકુમાર પાંડિયન (એ-૨) ની સૂચના મુજબ તેમની વાહનો લકઝરી બસને આગળ નીકળી ગયા અને બસને અટકાવી. બે પોલીસ કર્મચારીઓ બસમાં

પ્રવેશ્યા અને ડ્રાઈવરને લાઈટ ચાલુ કરવા જણાવ્યું. જ્યારે ત્રીજો પોલીસ કર્મચારી હાથમાં ટોર્ચ લઈને બસના દરવાજા પાસે જ રહ્યો. પોલીસ કર્મચારીઓએ જણાવ્યું કે પોલીસ ચેકિંગ છે. ત્રણેય પોલીસ કર્મચારીઓ સિવિલ કપડામાં હતા. તેમણે બસમાં બેઠેલા તુલસીરામ પ્રજાપતિને પકડી લીધો. થોડા સમય પછી તેઓ ફરી બસમાં આવ્યા અને સોહરાબુદ્દીનને પકડી લીધો. જ્યારે સોહરાબુદ્દીનને બસમાંથી નીચે ઉતારવામાં આવ્યો, ત્યારે કૌસરબી પણ નીચે ઉતરી...

૨૦. તપાસમાં વધુમાં બહાર આવ્યું કે પોલીસ પક્ષ દ્વારા અપહરણ કરાયેલા શ્રી સોહરાબુદ્દીન અને તુલસીરામ પ્રજાપતિને ક્વાલિસમાં બેસાડવામાં આવ્યા હતા, જ્યારે કૌસરબીને સંત્રામ શર્મા (એ-૧૧) સાથે ટાટા સુમોની એક ગાડીમાં બેસાડવામાં આવી હતી... તેઓ બધા વલસાડ પહોંચ્યા, જ્યાં એક મોટા હોટેલ ખાતે બન્ને ટાટા સુમો ગાડીઓ રોકવામાં આવી અને તેમણે બપોરનું ભોજન લીધું. તુલસીરામ પ્રજાપતિને રાજસ્થાન પોલીસ કર્મચારીઓ દ્વારા લાવવામાં આવેલા બીજા વાહનમાં ખસેડવામાં આવ્યો. તેઓ તેને સીધા ઉદયપુર લઈ ગયા, જ્યાં તેને પાંચ દિવસ સુધી ગેરકાયદે કસ્ટડીમાં રાખવામાં આવ્યો. ત્યારબાદ, રાજસ્થાન, ઉદયપુર, પોલીસ સ્ટેશન હાથીપોળના ઈન્સ્પેક્ટર/એસ.એચ.ઓ. શ્રી ભંવર સિંહ હાડાની આગેવાની હેઠળની ટીમ દ્વારા તેને ભિલવાડાથી ધરપકડ કરાયેલ હોવાનું દર્શાવવામાં આવ્યું.

૩૨. વધુ તપાસમાં એ ખુલ્લું કે નવેમ્બર, ૨૦૦૫ના પ્રારંભિક ભાગમાં શ્રી તુલસીરામ પ્રજાપતિનો સંપર્ક આરોપી અભય ચુડાસમા (એ-૧૫) દ્વારા કરવામાં આવ્યો હતો અને તેને અમદાવાદ લાવવામાં આવ્યો હતો, જ્યાં તેને આરોપી ડી.જી. વાંઝારા (એ-૧) સમક્ષ હાજર કરવામાં આવ્યો હતો. તેમણે તેને કહ્યું કે સોહરાબુદ્દીનને તેમની સમક્ષ ઉપલબ્ધ કરાવે, કારણ કે ઘણો રાજકીય દબાણ હતો. તુલસીરામ પ્રજાપતિને આ ખાતરી આપવામાં આવી હતી કે સોહરાબુદ્દીનને સુરક્ષિત માર્ગ આપવામાં આવશે અને બહુમાં બહુ સોહરાબુદ્દીનને ૩-૪ મહિના સુધી લોકોની નજરથી દૂર રાખવા માટે જેલમાં મૂકવામાં આવશે. સોહરાબુદ્દીનને કોઈ શારીરિક હાનિ પહોંચાડવામાં આવશે નહીં. આરોપી ડી.જી. વાંઝારા (એ-૧) પાસેથી આ ખાતરી મળ્યા પછી, તુલસીરામ પ્રજાપતિએ સોહરાબુદ્દીનને શોધી કાઢવામાં આરોપી અભય ચુડાસમા (એ-૧૫)ને મદદ કરી."

૨૨. ઉપરોક્ત ચોક્કસ વલણ સિવાય, એ પણ ઉલ્લેખ કરવો પ્રાસંગિક છે કે સીબીઆઈએ પ્રથમ એફ.આઈ.આર.માં તારીખ ૨૨.૧૦.૨૦૧૦ની પૂરક આરોપપત્ર દાખલ કરી, જેમાં નીચે મુજબના આરોપો મૂકવામાં આવ્યા હતાં:-

તપાસમાં એ પણ બહાર આવ્યું છે કે ગુજરાત પોલીસ અધિકારીઓએ શ્રી તુલસીરામ પ્રજાપતિને ૨૮.૧૨.૨૦૦૬ના રોજ ખોટા એન્કાઉન્ટરમાં મારી નાખ્યા બાદ, તે સમયની આઈ.જી.પી. સુશ્રી ગીતા જોહરીએ ૦૫.૦૧.૨૦૦૬ના રોજ એક નોંધપત્ર તૈયાર કર્યું હતું, જેમાં અન્ય બાબતો

સાથે, ઉપરોક્ત સોહરાબુદ્દીનના બે સાથીદારો, વિઝ., સિલ્વેસ્ટર અને તુલસીરામ પ્રજાપતિની પૂછપરછ કરવા માટે ઉદયપુર જવાની મંજૂરીનો ઉલ્લેખ કર્યો હતો, જેમાંથી, તેણીએ એવો ઉલ્લેખ કર્યો હતો કે તુલસીરામ પ્રજાપતિનો પોલીસ દ્વારા એન્કાઉન્ટર કરવામાં આવ્યો હતો..

સી.બી.આઈ. દ્વારા પ્રથમ એફ.આઈ.આર.માં દાખલ કરવામાં આવેલ ચાર્જશીટ અને પૂરક ચાર્જશીટમાંથી ઉપરોક્ત ઉદ્ધરણો સ્પષ્ટપણે દર્શાવે છે કે તુલસીરામ પ્રજાપતિની હત્યા બનાવટી એન્કાઉન્ટર હતી અને તે એક જ ક્રમની એવી પરસ્પર સંકળાયેલી ઘટનાઓનો ભાગ હતી કે જે પ્રથમ એફ.આઈ.આર.માં આક્ષેપિત એ જ કાવતરાનો ભાગ બને છે. આ જ દૃષ્ટિએ, તુલસીરામ પ્રજાપતિની હત્યા અંગે તા. ૨૯.૦૪.૨૦૧૧ ની બીજી એફ.આઈ.આર. તથા તા. ૦૪.૦૯.૨૦૧૨ ની નવી ચાર્જશીટ હોઈ શકે નહીં.

૨૩. એ દર્શાવવું પણ પ્રાસંગિક છે કે જ્યારે રિટ પિટિશન (ફોજદારી) નં ૧૧૫/૨૦૦૭ બાકી હતી, ત્યારે સીબીઆઈએ તા. ૧૯.૦૮.૨૦૧૦ના સોગંદનામા દ્વારા નીચેની માહિતી રજૂ કરી હતી:—

(૧) તુલસીરામ પ્રજાપતિની હત્યા એ તે જ કૃત્યોની સમાન શ્રેણીનો એક ભાગ છે, જેમાં સોહરાબુદ્દીન અને કૌસરબીની હત્યા થઈ હતી.

(૨) ત્રણેય હત્યાઓ એ જ કાવતરાનો ભાગ છે.

(૩) સંહિતાની કલમ ૨૨૦ હેઠળ ત્રણેય તમામ ગુનાઓની સુનાવણી એક જ સુનાવણી તરીકે થવી પડશે.

(૪) સીબીઆઈને તુલસીરામ પ્રજાપતિની હત્યાની તપાસ, સીબીઆઈ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી પ્રથમ એફ.આઈ.આર.માં ચાલી રહેલી તપાસના ભાગરૂપે "વધુ તપાસ" તરીકે, ઔપચારિક પરવાનગી આપવામાં આવે.

(૫) જો તુલસીરામ પ્રજાપતિની તપાસ ઔપચારિક રીતે સી.બી.આઈ.ને સોંપવામાં નહીં આવે, તો ફરિયાદ પક્ષને "મુદ્દા-પ્રતિબંધ" અને "રેસ-જુડિકેટ" સંબંધિત પ્રશ્નોનો સામનો કરવો પડશે.

ઉક્ત સોગંદનામામાં, સી.બી.આઈ.એ પ્રથમ એફ.આઈ.આર.માં "વધુ તપાસ" કરવાની પણ પ્રાર્થના કરી હતી, જે સોગંદનામાના અંતિમ પરિરહેદમાં સી.બી.આઈ. દ્વારા કરવામાં આવેલી નીચે મુજબની પ્રાર્થનાથી સ્પષ્ટ થાય છે:—

૧૨. કે તા. ૧૨.૦૮.૨૦૧૦ના રોજ માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે (શ્રી ન્યાયમૂર્તિ આફતાબ આલમ અને શ્રી ન્યાયમૂર્તિ આર.એમ. લોઢા) તપાસ પૂર્ણ કરવા માટે વધુ ત્રણ મહિનાનો સમય મંજૂર કર્યો છે. તેથી, તપાસ ત્વરિત પૂર્ણ થાય તે માટે તુલસીરામ પ્રજાપતિ કેસ સી.બી.આઈ.ને હસ્તાંતરિત કરવા અંગે આદેશો કરવામાં આવે તેવી પ્રાર્થના કરવામાં આવે છે.

૨૪. શ્રી મહેશ જેઠમલાણીએ યોગ્ય રીતે દર્શાવ્યા મુજબ, સી.બી.આઈ.ની ઉપરોક્ત પ્રાર્થનામાંથી સ્પષ્ટ થાય છે કે તુલસીરામ પ્રજાપતિના એન્કાઉન્ટરની તપાસ "તપાસ પૂર્ણ કરવા માટે" સોંપવાની પણ સી.બી.આઈ.એ પ્રાર્થના કરી હતી, જેના માટે પ્રથમ એફ.આઈ.આર.માં તપાસ પૂર્ણ કરવા રિટ પિટિશન

(ફોજદારી) નં ૬ ઓફ ૨૦૦૭ માં ત્રણ મહિનાનો સમય મંજૂર કરવામાં આવ્યો હતો. ઉપરોક્ત સોગંદનામું સમસ્તરૂપે અને ખાસ કરીને ઉપર ઉદ્ધૃત પરિછેદો વાંચતાં, તેમાં શંકા માટે કોઈ અવકાશ રહેતો નથી કે તુલસીરામ પ્રજાપતિ એન્કાઉન્ટરની તપાસ કરીને સી.બી.આઈ. દ્વારા દાખલ કરાયેલ પ્રથમ એફ.આઈ.આર., એટલે કે તા. ૦૧.૦૨.૨૦૧૦ની એફ.આઈ.આર.માં “તપાસ પૂર્ણ કરી શકે” તે માટે સી.બી.આઈ.એ પોતે જ “વધુ તપાસ” માટે પ્રાર્થના કરી હતી. આ સંદર્ભમાં, સી.બી.આઈ.એ આધારરૂપ ગણાવેલો આ અદાલતનો તા. ૧૨.૦૮.૨૦૧૦નો આદેશ સંબંધિત છે અને તે નીચે મુજબ ઉદ્ધૃત કરવામાં આવે છે:—

આદેશ

આ અદાલતે જાન્યુઆરી ૧૨, ૨૦૧૦ના રોજ પાડેલા આદેશના અનુસંધાનમાં, સી.બી.આઈ.એ સ્થિતિ અહેવાલ રજૂ કર્યો છે. સ્થિતિ અહેવાલમાં એવું જણાવવામાં આવ્યું છે કે તેઓ આ અદાલતના નિર્દેશ મુજબ તપાસ ચલાવી રહ્યા છે, પરંતુ મામલાના કેટલાક પાસાઓ અંગે તપાસ હજી અપૂર્ણ છે. તેથી, તપાસ પૂર્ણ કરવા માટે તેમને વધુ છ મહિનાનો સમય મંજૂર કરવા પ્રાર્થના કરવામાં આવી છે. વધુમાં, તુલસીરામ પ્રજાપતિને પોલીસ રક્ષક દળની કસ્ટડીમાંથી કથિત રીતે ભાગી જવા અને પોલીસ અથડામણમાં તેના મૃત્યુ સંબંધે નોંધાયેલા અન્ય ત્રણ કેસોની તપાસ પણ સી.બી.આઈ.ને સોંપવા પ્રાર્થના કરવામાં આવી છે, કારણ કે કથિત અથડામણમાં તુલસીરામ

પ્રજાપતિનું મૃત્યુ આ અદાલત દ્વારા સી.બી.આઈ.ને સોંપવામાં આવેલી તપાસનો અભિન્ન ભાગ બનેલું હતું.

આજે, આરોપીઓમાંથી એક એવા અમિત શાહ તરફથી વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી જેઠમલાણી હાજર રહ્યા હતા. શ્રી જેઠમલાણીએ સી.બી.આઈ. દ્વારા થયેલી તપાસની પદ્ધતિની કડક ટીકા કરી હતી અને કોઈ વિંશાળ રાજકીય કાવતરાની સંભાવનાનો સંકેત આપ્યો હતો. તેમણે રજૂ કર્યું કે તેઓ આ અદાલત દ્વારા ૧૨ જાન્યુઆરી, ૨૦૧૦ના રોજ પસાર કરવામાં આવેલા તે આદેશને પરત બોલાવવાના/ફિરકાર કરવાના પગલાં લેવાનું પ્રસ્તાવિત કરે છે, જેના દ્વારા કેસની તપાસ ગુજરાત પોલીસ પાસેથી પાછી ખેંચી લેવામાં આવી હતી અને સી.બી.આઈ.ને સોંપવામાં આવી હતી.

આજે, અમે માત્ર ૧૨ જાન્યુઆરી, ૨૦૧૦ના રોજ પસાર કરાયેલા અગાઉના આદેશના આધાર પર જ આગળ વધી શકીએ છીએ, જેના દ્વારા સી.બી.આઈ.ને સોહરાબુદ્દીન અને તેની પત્ની કૌસરબીની હત્યા સંબંધિત પ્રકરણના તમામ પાસાઓની, જેમાં વધુ વ્યાપક કાવતરંની આક્ષેપિત સંભાવના પણ સમાવેશ થાય છે, તપાસ કરવાની દિશા આપવામાં આવી હતી. તે આદેશ દ્વારા, સી.બી.આઈ.ને રાજ્ય પોલીસ પાસેથી પ્રકરણનો કબ્જો સંભાળ્યાની તારીખથી છ મહિનાની અંદર તપાસ પૂર્ણ કરવા અને તેનો અહેવાલ આ અદાલત સમક્ષ રજૂ કરવા જણાવાયું હતું, જેથી ત્યારબાદ આ

અદાલત જરૂરી જણાય તો ઉક્ત અહેવાલ અનુસાર વધુ જરૂરી આદેશો પસાર કરે.

આજની તારીખ સુધી, કરવાની આજ્ઞા અપાયેલી તપાસ હજુ અધૂરી જ છે. તેથી, અગાઉના આદેશના અનુસંધાનમાં, સીબીઆઈને તપાસ પૂર્ણ કરવા માટે આપવામાં આવેલ સમય આજથી વધુ ત્રણ મહિના માટે લંબાવવામાં આવે છે, જેના અંતે તે આ અદાલત સમક્ષ સ્થિતિ અહેવાલ રજૂ કરશે.

સ્થિતિ અહેવાલ પ્રાપ્ત થાય ત્યારબાદ રજૂ કર્યું.

રપ. એ સ્પષ્ટ છે કે સ્થિતિ અહેવાલો તેમજ રિટ પિટિશન ડબલ્યુ.પી. (ફોજદારી.) નં ૧૧૫/૨૦૦૭ માં દાખલ કરાયેલ સોગંદનામા બંનેમાં, સી.બી.આઈ.એ તુલસીરામ પ્રજાપતિ સંબંધિત તપાસ સોંપવાની પ્રાર્થના આ આધારે કરી હતી કે તેનો એન્કાઉન્ટર પ્રથમ એફ.આઈ.આર.માં આવરી લેવાયેલા એ જ ગુનાનો ભાગ હતો, જેની તપાસ સી.બી.આઈ. કરી રહી હતી. આ બાબત વિવાદાસ્પદ નથી કે આ અદાલતે તા. ૧૨.૦૧.૨૦૧૦ ના આદેશથી તપાસ સી.બી.આઈ.ને સોંપ્યા બાદ, ઉક્ત તપાસનું નિરીક્ષણ રિટ પિટિશન ડબલ્યુ.પી. (ફોજદારી.) નં ૬/૨૦૦૭ માં કરી રહી હતી. ઉક્ત રિટ પિટિશનમાં પણ સી.બી.આઈ.એ સ્થિતિ અહેવાલો દાખલ કરીને એવો દાવો કર્યો હતો કે તુલસીરામ પ્રજાપતિની હત્યા એ જ કાવતરાનો અને એ જ વ્યવહારોની શ્રેણીનો ભાગ હતી, જેમાં સોહરાબુદ્દીન અને કૌસરબીનું અપહરણ કરીને તેમની હત્યા કરવામાં આવી હતી. રિટ પિટિશન ડબલ્યુ.પી. (

ફોજદારી.) નં ૧૧૫/૨૦૦૭ માં તા. ૧૮.૦૮.૨૦૧૦ ના રોજ સી.બી.આઈ. દ્વારા કરાયેલ સોગંદનામામાંના નીચેના નિવેદનો સંબંધિત છે, જે આ પ્રમાણે છે:—

"૪૭. સોહરાબુદ્દીન અને કૌસરબીના મામલાની તપાસ દરમિયાન એવું પ્રકાશમાં આવ્યું છે કે સ્પષ્ટ પરિસ્થિતિઓ એવી સૂચવે છે કે ૨૮.૧૨.૨૦૦૬ના રોજ તુલસીરામ પ્રજાપતિનું એન્કાઉન્ટર તેને દૂર કરવા માટે કરવામાં આવ્યું હતું, કારણ કે તે પ્રભાવશાળી અને અસરકારક આરોપી વ્યક્તિઓ દ્વારા સોહરાબુદ્દીન અને કૌસરબીના અપહરણ તથા હત્યાના આપરાધિક કાવતરુંમાં મુખ્ય સાક્ષી હતો. આ માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે તેના તા. ૧૨.૦૧.૨૦૧૦ના આદેશમાં કરેલા નીચેના અવલોકનોને ધ્યાનમાં રાખીને આ પાસાની સીબીઆઈ દ્વારા તપાસ કરવામાં આવી છે.

૪૮. તપાસમાં ખુલાસો થયો છે કે તુલસીરામ પ્રજાપતિ ઉપનામ પ્રફુલ ઉપનામ સમીર ઉપનામ બબલૂ, પિતા ગંગારામ પ્રજાપતિ, રહેવાસી શાંતિનગર, પોલીસ સ્ટેશન નીલ ગંગા, જિલ્લા ઉજ્જૈન, એમ.પી., સોહરાબુદ્દીનનો નજીકનો સાથીદાર હતો. બંને એમ.પી.ના એક જ ઉજ્જૈન જિલ્લાના રહેવાસી હતા અને સોહરાબુદ્દીનને આર્મ્સ પુનઃપ્રાપ્તિ કેસમાં સાબરમતી જેલમાં રાખવામાં આવ્યો હતો તે સમયથી તેઓ એકબીજાને ઓળખતા હતા. તુલસીરામ તેના સાથે તેના ચોક્કસ નિશાનેબાજ તરીકે કામ કરતો હતો..

૫૧. તપાસમાં વધુમાં આ બાબત બહાર આવી છે કે સોહરાબુદ્દીનના એન્કાઉન્ટરથી અંદાજે ૨૦ દિવસ પહેલાં સોહરાબુદ્દીનનો પત્તો મેળવવા માટે તુલસીરામને ગુજરાત અને રાજસ્થાનની પોલીસ દ્વારા પકડી લેવામાં આવ્યો હતો. તુલસીરામ પાસેથી મળેલી માહિતીના આધારે સોહરાબુદ્દીન તથા તેની પત્ની કૌસરબીને અપહરણ કરવામાં આવ્યા હતા. આરોપી શ્રી ડી.જી. વાંઝારા (એ-૧) અને આરોપી શ્રી અભય ચૂડાસમા (એ-૧૫) દ્વારા તેને એવું વચન આપવામાં આવ્યું હતું કે સોહરાબુદ્દીનને કોઈ શારીરિક ઈજા પહોંચાડવામાં આવશે નહીં, કારણ કે સોહરાબુદ્દીન તેમનો જૂનો સહયોગી હતો. વધુમાં, રાજસ્થાન પોલીસ દ્વારા તુલસીરામને ૨૯.૧૧.૨૦૦૫ના રોજ ભીલવાડા (રાજસ્થાન) ખાતે ધરપકડ કરવામાં આવી હોવાનું દર્શાવવામાં આવ્યું હતું, એટલે કે સોહરાબુદ્દીનના ૨૬.૧૧.૨૦૦૫ના બનાવટી એન્કાઉન્ટર પછી.

૫૨. તપાસમાં વધુમાં ખુલ્લું છે કે સોહરાબુદ્દીનના નકલી એન્કાઉન્ટર અને કૌસરબીની હત્યા પછી, જણાવેલ મૃતક તુલસીરામ પ્રજાપતિને જાણ હતી કે કૌસરબી અને સોહરાબુદ્દીનના અપહરણ અને હત્યાનો તે એકમાત્ર જીવિત મુખ્ય સાક્ષી હોવાથી, ગુજરાત પોલીસ દ્વારા રાજસ્થાન પોલીસની સાંઠગાંઠમાં તેના મૃત્યુનો ભય અત્યંત નજીકમાં હતો. તુલસીરામ પ્રજાપતિની આ ગંભીર આશંકાઓ તેણે ૨૭.૦૧.૨૦૦૬ અને ૦૨.૦૨.૨૦૦૬ના રોજ ઉદયપુર ખાતે એ.સી.જે.એમ. સિટી (નોર્થ) નં. ૧ ની અદાલતમાં દાખલ કરેલ અરજીઓમાં તેમજ ૧૮.૦૫.૨૦૦૬ના રોજ રાષ્ટ્રીય માનવ અધિકાર આયોગ

(એન.એચ.આર.સી.) ને સંબોધેલ તેના પત્રમાં અને ૧૧.૦૫.૨૦૦૬ના રોજ કલેક્ટર, ઉદયપુરને સંબોધેલ તેના પત્રમાં વ્યક્ત કરી હતી. આ ઉપરાંત, તેણે ૨૮.૧૧.૨૦૦૬ના રોજ અમદાવાદ ખાતે માનનીય પ્રિન્સિપલ ન્યાયાધીશ સમક્ષ મૌખિક પ્રાર્થના પણ કરી હતી. ઘોર નિરાશાની સ્થિતિમાં તેણે માનનીય ન્યાયાધીશ સમક્ષ ઉગ્ર અપીલ કરી હતી કે પોલીસ એસ્કોર્ટ પક્ષની કસ્ટડીમાંથી તે ભાગી ગયો હોવાનું તેના વિરુદ્ધ આક્ષેપિત રીતે દર્શાવવામાં આવશે અને ત્યારબાદ તેને નકલી એન્કાઉન્ટરમાં મારી નાખવામાં આવશે. તેની આશંકા મુજબ જ તેની પૂર્વચેતના સાચી પડી, કારણ કે ૨૬.૧૨.૨૦૦૬ના રોજ પોલીસ કસ્ટડીમાંથી તેના કથિત પલાયનની ઘટના, જે ૨૭.૧૨.૨૦૦૬ના રોજ અમદાવાદ રેલવે પોલીસ સ્ટેશનમાં સી.આર. નં. ૨૮૪/૨૦૦૬ તરીકે નોંધાઈ હતી, અને ૨૮.૧૨.૨૦૦૬ના રોજ કથિત નકલી એન્કાઉન્ટરની ઘટના, જે ૨૮.૧૨.૨૦૦૬ના રોજ અંબાજી પોલીસ સ્ટેશનમાં સી.આર. નં. ૧૧૫/૨૦૦૬ તરીકે નોંધાઈ હતી, તેવી ઘટનાઓ બાદમાં બની. પૃ. શ્રી વી.કે. ગોડા, જેઓએ પોલીસના આઈજી, ઉદયપુરનું પદ ૩૧.૧૦.૨૦૦૫ના રોજ નિવૃત્તિના કારણે છોડ્યું હતું, તેમણે સીબીઆઈ સમક્ષ પોતાની પૂછપરછ દરમિયાન જણાવ્યું હતું કે તેમને નવેમ્બર ૨૦૦૫ મહિનામાં તુલસીરામ પ્રજાપતિના પરિવારજનો દ્વારા તેમના નામના કવરમાં સંબોધીને મોકલાયેલ એક પત્ર પ્રાપ્ત થયો હતો, જે તે સમયના વિધાનસભ્ય દ્વારા યોગ્ય રીતે આગળ ધપાવવામાં આવ્યો હતો. તે પત્ર સીબીઆઈને

ઉપલબ્ધ કરાવી શકાયો નહોતો. શ્રી ગોડિલાના નિવેદન મુજબ, પત્રની સામગ્રી પરથી જાણવા મળતું હતું કે તુલસીરામ પ્રજાપતિના પરિવારજનોને એવી આશંકા હતી કે શ્રી તુલસીરામ પ્રજાપતિને પોલીસ દ્વારા ગેરકાયદેસર રીતે અટકાયત કરવામાં આવ્યા હતા અને તેઓ તેમની ગેરકાયદેસર કસ્ટડીમાં હતા. પત્રમાં આ પણ પ્રકાશિત થતું હતું કે શ્રી તુલસીરામ પ્રજાપતિના પરિવારજનો અત્યંત નિરાશાની સ્થિતિમાં હતા, કારણ કે તેમને તેમના મૃત્યુની આશંકા હતી, જેના કારણે તેઓ લોકપ્રતિનિધિ મારફતે તે સમયના પોલીસના આઈજી, ઉદયપુર દ્વારા તાત્કાલિક કાર્યવાહી ઇચ્છતા હતા. આ એક વધારાનું પુષ્ટિકારક પરિબળ છે કે સોહરાબુદ્દીનના એન્કાઉન્ટર પહેલાં જ તુલસીરામ પ્રજાપતિ પોલીસ કસ્ટડીમાં હતો. આ બાબતને અન્ય પુરાવાઓ સાથે સંયુક્ત રીતે જોતા એ દર્શાવે છે કે તુલસીરામ પ્રજાપતિ એ વ્યક્તિ હતો જેણે રાજસ્થાન અને ગુજરાતના આરોપી પોલીસ અધિકારીઓને સોહરાબુદ્દીનનું સ્થાન જણાવી દીધું હતું.

પપ. તપાસથી વધુમાં એ ખુલાસો થયો છે કે ઉદયપુર જેલમાં બંધ રહેતા વખતે, તુલસીરામે માનવ અધિકાર આયોગ તથા વિવિધ અદાલતો સમક્ષ ઉપરોક્ત અરજીઓ કરવા ઉપરાંત, સોહરાબુદ્દીનના બનાવટી એન્કાઉન્ટર પાછળનું સાચું તથ્ય તેના જેલના સહ-કેદી મિત્રોને સમજાવ્યું હતું. જેલની અંદર તથા જેલની બહાર કેટલાક ગુનેગારો દ્વારા વપરાતા ટેલિફોન નંબરોને પોલીસે અવરોધન હેઠળ રાખ્યા હતા અને એવો આક્ષેપ છે કે તુલસીરામ

અટકાયતમાંથી ભાગી જવાનો પ્રયત્ન કરી રહ્યો હતો તેવી માહિતી તેમને પ્રાપ્ત થઈ હતી. બંને આરોપી શ્રી દિનેશ એમ.એન. (એ-૩) તથા આઈ.જી., ઉદયપુર શ્રી રાજીવ દાસોતે આવી માહિતી હોવાનું કહેવાતા ટેલિફોન નંબરોના અવરોધન માટે પરવાનગી મેળવવા પત્રો મોકલ્યા હતા. ત્યારબાદ, જ્યારે તુલસીરામ પ્રજાપતિને સહ-આરોપી મહંમદ આઝમ સાથે કેસ નં. ૧૧૨૪/૨૦૦૪ (પોપ્યુલર બિલ્ડર્સ ફાયરિંગ કેસ) સંબંધે ૨૮.૧૧.૨૦૦૬ના રોજ અમદાવાદ ખાતે જે.એમ. અદાલત નં. ૧૩, અમદાવાદમાં લાવવામાં આવ્યો, ત્યારે આશરે ૫૦ પોલીસ કમાન્ડોને એસ્કોર્ટ દળ માટે નિમવામાં આવ્યા હતા. આ બંને પ્રસંગોએ, આઝમ ખાનની માતા, પત્ની અને પુત્રી ઉદયપુરથી અમદાવાદ અને પાછા જતા તેમના સાથે હતાં. બાદમાં પોલીસે તુલસીરામની હત્યા કરવાનો નિર્ણય કર્યો અને ૨૬.૧૨.૨૦૦૬ના રોજ નિર્ધારિત અનુગામી સુનાવણી માટે શ્રી તુલસીરામ પ્રજાપતિને જાણબૂઝીને ૨૫.૧૨.૨૦૦૬ના રોજ એકલા મોકલવામાં આવ્યા. તેનો સામાન્ય સાથીદાર/સહ-આરોપી આઝમ ખાનને સ્કૂટર ચોરીના કેસમાં અટકાયત હેઠળ રાખવામાં આવ્યો. રસપ્રદ રીતે, ઉદયપુર (રાજસ્થાન)ના અંબામાતા પોલીસ સ્ટેશનમાં કેસ નં. ૮૫/૨૦૦૪ તરીકે નોંધાયેલ ઉપરોક્ત સ્કૂટર ચોરીનો કેસ અગાઉથી જ શોધાઈ ગયો હતો, વાહન પણ મળી આવ્યું હતું અને ૨૦૦૪માં જ ફરિયાદીને પરત સોંપી દેવામાં આવ્યું હતું. તેથી, મહંમદ આઝમ સામે ખોટો કેસ લાદવો અને તુલસીરામ પ્રજાપતિને એકલા મોકલવા પાછળનો હેતુ

તુલસીરામ પ્રજાપતિની હત્યા સુગમ કરવો હતો. પુરાવામાં એ પણ સામે આવ્યું છે કે આ વખતે ૨૫.૧૨.૨૦૦૬ના રોજ ઉદયપુર જેલમાંથી નીકળતાં પહેલાં તુલસીરામે એન્કાઉન્ટરમાં તેની હત્યા થવાની ભીતિ વ્યક્ત કરી હતી. અગાઉના બે પ્રસંગોની વિરુદ્ધ, આ વખતે જેલ તરફથી તેની એસ્કોર્ટ તરીકે માત્ર ચાર પોલીસ કર્મચારીઓને મોકલવામાં આવ્યા હતા. અહમદનગરથી ઉદયપુર પાછા ફરતી વખતે, ૨૬/૨૭.૧૨.૨૦૦૬ની મધરાત્રી દરમિયાન તેને અટકાયતમાંથી ભાગી ગયો હોવાનું દર્શાવવામાં આવ્યું. બીજા દિવસે, તેને કહેવાતા એન્કાઉન્ટરમાં મારી નાખવામાં આવ્યો.

૫૬. તપાસમાં ખુલ્લું કે ઉદયપુર પોલીસે તા. ૨૭.૧૨.૨૦૦૬ના પત્ર નં ૧૧૨૦ દ્વારા બનાસકાંઠાના એસપી ને લખ્યું હતું કે તુલસીરામના કોલ વિગતો દર્શાવે છે કે તે બનાસકાંઠામાં ક્યાંક છુપાયો છે. ઉદયપુરના આઈજી કચેરીમાંથી સીબીઆઈને પ્રાપ્ત દસ્તાવેજો મુજબ, આ પત્ર તા. ૨૭.૧૨.૨૦૦૬ના રોજ અંદાજે ૨૩૩૨ કલાકે ફેક્સ દ્વારા મોકલવામાં આવ્યો હતો. ઉપલબ્ધ ટેલિફોન કોલ વિગતો મુજબ, તા. ૨૬.૧૨.૨૦૦૬ની સાંજ પછી ફોનનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો ન હતો, તેથી ઉદયપુર પોલીસ પાસે તુલસીરામ બનાસકાંઠામાં ક્યાંક છુપાયો છે તેવી માહિતી હોવાનો કોઈ કારણ નહોતો. આ પત્ર બનાસકાંઠા પોલીસને તેમના જિલ્લામાં તુલસીરામ પ્રજાપતિના એન્કાઉન્ટરને પૂર્વનિયોજિત રીતે ગોઠવવાની તક આપવાનો માત્ર એક પ્રયાસ જ હતો. વધુમાં, ઉપલબ્ધ કોલ વિગતો દર્શાવે છે કે તા.

૨૭.૧૨.૨૦૦૬ના રોજ આરોપી શ્રી દિનેશ એમ.એન. (એ-૩) આ ફેક્સની પુષ્ટિ મળ્યા સુધી અન્ય આરોપી રાજકુમાર સાથે ટેલિફોન પર સતત સંપર્કમાં હતો.

૫૭. સી.બી.આઈ. દ્વારા હાથ ધરવામાં આવેલી તપાસમાં સ્પષ્ટ રીતે બહાર આવ્યું છે કે તુલસીરામ પ્રજાપતિની હત્યા, એ જ વ્યવહાર પરથી ઉદ્ભવેલી અને આરોપીઓ દ્વારા રચાયેલી ફોજદારી કાવતરુંનો અભિન્ન ભાગ હતી. સોહરાબુદ્દીન અને કૌસરબીના અપહરણ તથા ખોટા એન્કાઉન્ટર પછી, સર્વોચ્ચ અદાલત આ મામલાની વિચારણા કરી રહી હતી અને તેણે ગુજરાત રાજ્યને ઉપરોક્ત ઘટનાક્રમની વિગતવાર તપાસ કરવાનો નિર્દેશ આપ્યો હતો. માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતના પાલનરૂપે ગુજરાત સરકાર દ્વારા આદેશિત તેવી તપાસ દરમિયાન, એવું બહાર આવ્યું કે એ.ટી.એસ., અમદાવાદના પોલીસ અધિકારીઓ સોહરાબુદ્દીન અને કૌસરબીના અપહરણ અને હત્યામાં સંડોવાયેલા હતા...

૫૮. જ્યારે તે સ્પષ્ટ અને પ્રગટ થયું કે...

(૧) કે તુલસીરામ પ્રજાપતિ સોહરાબુદ્દીન અને તેની પત્ની કૌસરબીના અપહરણનો એકમાત્ર જીવિત બચેલ સાક્ષી હતો.

(૨) કે, કેસ સંબંધિત મોબાઇલ કૉલ ડિટેલ રેકૉર્ડ્સમાં મહત્વપૂર્ણ પુરાવાનો અંશ સમાયેલ હતો, જે માત્ર આરોપી શ્રી અમિત શાહ (એ-૧૬), રાજ્ય પ્રધાન (એમઓએસ), ગુજરાત સરકાર, વિરુદ્ધ જ નહીં, પરંતુ ગુજરાત અને

રાજસ્થાનના અન્ય પોલીસ અધિકારીઓ વિરુદ્ધ પણ હતો, જેઓએ તેમના ઇશારે ૨૮.૧૨.૨૦૦૬ના રોજ તુલસીરામ પ્રજાપતિના મૃત્યુને કારણે થયેલા ખોટા એન્કાઉન્ટરને ઢાંકવા માટે કામ કર્યું હતું.

૬૦. જે સપ્તાહ દરમિયાન તુલસીરામ પ્રજાપતિના એન્કાઉન્ટરનું આયોજન અને અમલીકરણ થયું હતું, તે સમયગાળાની મોબાઇલ કૉલ વિગતોના વિશ્લેષણથી આરોપી શ્રી અમિત શાહ (એ-૧૬), રાજ્યમંત્રી, આરોપી શ્રી ડી.જી. વાનઝારા (એ-૧), ડીઆઈજી બોર્ડર રેન્જ, આરોપી શ્રી રાજકુમાર પાંડિયન (એ-૨), એસપી, એટીએસ, શ્રી વિપુલ અગરવાલ, એસપી, બનાસકાંઠા અને આરોપી શ્રી દિનેશ એમ.એન. (એ-૩), એસપી, ઉદયપુર, રાજસ્થાન વચ્ચે થયેલા કૉલોના પ્રચંડ આદાનપ્રદાનનું પ્રતિબિંબ જોવા મળે છે, જે રાજ્ય દ્વારા અમલમાં મુકાયેલા સોહરાબુદ્દીન એન્કાઉન્ટરના એકમાત્ર સાક્ષીને દૂર કરવા માટેની એક દુર્ભાવનાપૂર્ણ યોજના તરફ સંકેત કરે છે.

૬૭. તેથી, ઉપરોક્ત જોગવાઈને ધ્યાનમાં લેતાં, ન્યાયના હિતમાં એ અત્યંત આવશ્યક છે કે તુલસીરામ પ્રજાપતિના બનાવટી એન્કાઉન્ટરનો કેસ અને સોહરાબુદ્દીનના બનાવટી એન્કાઉન્ટરનો કેસ સાથેસાથે તપાસવામાં આવે અને ચલાવવામાં આવે, કારણ કે અત્યાર સુધીમાં પ્રાપ્ત થયેલા પુરાવા દર્શાવે છે કે તુલસીરામ પ્રજાપતિનું એન્કાઉન્ટર એ કારણે થયું હતું કે તે સોહરાબુદ્દીનના અપહરણનો મુખ્ય સાક્ષી હતો. તેથી, આ બન્ને ઠંડા કલેજે કરવામાં આવેલા હત્યાકાંડ પરસ્પર સંકળાયેલા છે, અને તેમની જુદાજુદી

કાર્યવાહી થવી જોઈએ નહીં, કારણ કે તેથી પરસ્પર વિરોધી નિષ્કર્ષો ઊભા થઈ શકે, મુદાપ્રતિબંધ અને/અથવા પૂર્વનિર્ણયથી નિવારણના પ્રશ્નો ઊભા થઈ શકે અને અંતે ન્યાયના હિતને પાટા પરથી ઉતારી દેવા અથવા નિષ્ફળ બનાવવાની પરિસ્થિતિ સર્જાઈ શકે."

૨૬. યોગ્ય રીતે દર્શાવવામાં આવ્યું છે તેમ, વ્.પી. (કિ.) નં ૧૧૫ /૨૦૦૭ માં તા. ૦૮.૦૪.૨૦૧૧ ના નિર્ણયમાં આદેશ પસાર થવા પહેલાં આ સી.બી.આઈ.નો અભિગમ હતો. હકીકતમાં, સી.બી.આઈ.ના ઉપરોક્ત દાવાના આધારે, આ અદાલતે ઉપરોક્ત મામલામાં તુલસીરામ પ્રજાપતિની હત્યાની તપાસ પણ સી.બી.આઈ.ને સોંપી હતી. આ બાબત પણ વિવાદિત નથી કે ઉપર ઉદ્ઘૃત સ્થિતિ અહેવાલો વ્.પી. (કિ.) નં ૧૧૫ /૨૦૦૭ ની કાર્યવાહી ના રેકૉર્ડનો ભાગ હતા.

૨૭. અરજદાર- અમિત શાહ તરફથી હાજર વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી મહેશ જેટમલાણી એ પણ અમારું ધ્યાન આ દિશામાં દોર્યું કે તેમને પ્રથમ એફ.આઈ.આર. અને ૨૩.૦૭.૨૦૧૦ તારીખની આરોપપત્રમાં ધરપકડ કરવામાં આવી હતી અને તુલસીરામ પ્રજાપતિના કથિત હત્યાના પ્રશ્ન અંગે પણ તેમની વધુ પૂછપરછ કરવામાં આવી હતી. અમારું ધ્યાન આ બાબત તરફ પણ દોરવામાં આવ્યું કે જ્યારે અરજદાર- અમિત શાહે નિયમિત જામીન અરજી દાખલ કરી હતી, ત્યારે સી.બી.આઈ.એ તેનો વિરોધ કરતાં એવો દાવો કર્યો હતો કે તુલસીરામ પ્રજાપતિની કથિત હત્યા, સોહરાબુદ્દીન અને

કૌસરબીની હત્યા જેવી જ કૃત્યોની એ જ શ્રેણીનો ભાગ હતી. જામીન અરજી પર વિચાર કરતી વખતે સી.બી.આઈ. દ્વારા નીચે મુજબના આક્ષેપો ઉઠાવવામાં આવ્યા હતા:—

"અરજદારએ સોહરાબુદ્દીનની હત્યાના પુરાવાઓનું પદ્ધતિસર નાશ કરીને અનેક પગલાં લીધા હતા. એક સાક્ષી પછી બીજો સાક્ષી ગુપ્ત રીતે (કૌસરબી) અથવા અન્ય એક પૂર્વનિયોજિત એન્કાઉન્ટરમાં (તુલસીરામ પ્રજાપતિ) મારવામાં આવ્યા હતા.

૩૮. વિદ્વાન પરિષ્ઠ વકીલ શ્રી તુલસીએ રજૂ કર્યું કે ફરિયાદ પક્ષનો કેસ એવો છે કે અરજદાર સોહરાબુદ્દીન, તેની પત્ની અને તુલસીરામ પ્રજાપતિની હત્યા અંગેની વિશાળતર કાવતરુંનો અભિન્ન હિસ્સો છે અને નાણાંની ઉઘરાણી અંગેની કાવતરુંમાં પણ સામેલ છે.

સીબીઆઈ દ્વારા કરાયેલા ઉપરોક્ત તમામ દાવાઓ અરજદારના વલણને સમર્થન આપે છે. તા. ૦૮.૦૪.૨૦૧૧ના ડબ્લ્યુ.પી. (ફિ.) નં. ૧૧૫ /૨૦૦૭, અર્થાત્ નર્મદા બાઈ (ઉપરોક્ત) મામલે આ અદાલતે આપેલા આદેશમાં સીબીઆઈએ લીધેલા વલણ અને તેના પર મુકાયેલ નિર્ભરતાનો ઉલ્લેખ કરવો પણ પ્રાસંગિક છે. સંબંધિત ઉતારાઓ નીચે મૂળ શબ્દોમાં ઉદ્ધૃત કરવામાં આવે છે:—

"૨(જી) અરજદારનો આગળનો એવો પણ કેસ છે કે મૃતક, સોહરાબુદ્દીન તથા તેની પત્ની કૌસરબીની હત્યાનો મુખ્ય પ્રત્યક્ષદર્શી સાક્ષી હોવાથી, સુશ્રી

ગીતા જોહરી, પોલીસ મહાનિરિક્ષક દ્વારા તેની પૂછપરછ ટાળવા માટે શ્રી ડી.જી. વાઝારા અને અન્યની ટીમે તેને દૂર કરવાની યોજના બનાવી હતી. તેથી, અરજદારે આ અદાલત સમક્ષ આ અરજી એ પ્રાર્થના સાથે રજૂ કરી છે કે સી.બી.આઈ.ને એફ.આઈ.આર. નોંધવા અને કેસની તપાસ કરવા માટે દિશાનિર્દેશ આપવામાં આવે.

(પ) સીબીઆઈનો અભિપ્રાય – પ્રતિવાદી નં ૨૧:

(એ) આ અદાલતે તારીખ ૧૨.૦૧.૨૦૧૦ ના પોતાના આદેશમાં, રિટ અરજી: (ફોજદારી) નં ૬ /૨૦૦૭ માં આપેલા નિર્દેશો અનુસાર, આર.સી. નં. ૪(એસ)/૨૦૧૦, સ્પેશિયલ કાઈમ બ્રાંચ, મુંબઈમાં કરવામાં આવેલી તપાસમાં જણાવ્યું કે ૨૮.૧૨.૨૦૦૬ ના રોજ તુલસીરામ પ્રજાપતિનો કથિત નકલી એન્કાઉન્ટર તેને દૂર કરવાની દૃષ્ટિએ કરવામાં આવ્યો હતો, કારણ કે તે સોહરાબુદ્દીન અને કૌસરબીના અપહરણ અને હત્યાના ફોજદારી કાવતરુંમાં પ્રભાવશાળી અને અસરકારક આરોપી વ્યક્તિઓ વિરુદ્ધ મુખ્ય સાક્ષી હતો...

(સી) તુલસીરામ પ્રજાપતિની હત્યા ૨૮.૧૨.૨૦૦૬ના રોજ થઈ હતી, કેસ ૨૮.૧૨.૨૦૦૬ના રોજ નોંધવામાં આવ્યો હતો અને ગુજરાત સી.આઈ.ડી.એ ૨૨.૦૩.૨૦૦૭ના રોજ તપાસ શરૂ કરી હતી. જોકે, ૩ વર્ષ વીતી ગયા હોવા છતાં, કોઈપણ આરોપી વિરુદ્ધ કોઈ કાર્યવાહી કરવામાં આવી નહોતી. આ અદાલતે આપેલા નિર્દેશ મુજબ, માત્ર તુલસીરામ પ્રજાપતિના કેસની તપાસથી જ "વિસ્તૃત કાવતરું" સ્થાપિત થઈ શકે અને કાયદાના શાસનને જાળવી

રાખતાં, ન્યાયસંગત વિચારણાના હેતુ તરફ, આ અદાલતે સી.બી.આઈ.ને સોંપેલ અધિકાર અને કાર્યો શબ્દશઃ તથા ભાવશઃ બંને રીતે પૂર્ણ થઈ શકે. જો તુલસીરામ પ્રજાપતિના ખોટા એન્કાઉન્ટરના કેસની તપાસ માટે સી.બી.આઈ.ને હસ્તાંતર કરવામાં નહીં આવે, તો તે ફરિયાદ પક્ષ વિરુદ્ધ મુદ્દા-અવરોધ અથવા પૂર્વનિર્ણયના સિદ્ધાંતનો પરિણામ આપી શકે છે.

૧૩. અરજદાર તથા સી.બી.આઈ. તરફના વિદ્વાન વકીલે દર્શાવ્યા મુજબ, ઉક્ત ચુકાદામાં નોંધવામાં આવ્યું છે કે સોહરાબુદ્દીન સાથે પકડાયેલ 'ત્રીજો વ્યક્તિ' તુલસીરામ પ્રજાપતિ હતો તેવી ઘનિષ્ઠ શંકા છે.

૧૪) ઉક્ત નિર્દેશના અનુસંધાને, સી.બી.આઈ.એ સોહરાબુદ્દીન અને તેની પત્ની કૌસરબીના મૃત્યુના કારણની તપાસ કરી હતી. સી.બી.આઈ.એ પોતાના પ્રત્યુત્તર સોગંદનામામાં સ્પષ્ટપણે જણાવ્યું છે કે તેમની તપાસ અનુસાર તુલસીરામ પ્રજાપતિ સોહરાબુદ્દીનની હત્યાનો મુખ્ય સાક્ષી હતો અને તે હૈદરાબાદથી સોહરાબુદ્દીન સાથે આવેલો 'ત્રીજો વ્યક્તિ' હતો, તથા તુલસીરામ પ્રજાપતિની હત્યા પણ એ જ કાવતરાનો ભાગ હતી. વધુમાં એવું પણ જણાવાયું હતું કે સોહરાબુદ્દીનના કેસ સંબંધિત "વિસ્તૃત કાવતરું" બહાર લાવવા માટે તુલસીરામ પ્રજાપતિના કેસ સંબંધિત તમામ નોંધો અત્યંત મહત્વપૂર્ણ હતી, છતાં તે માંગવામાં આવ્યા હોવા છતાં ગુજરાત રાજ્ય દ્વારા આપવામાં આવ્યા નહોતા.

૧૫ ૬) સી.બી.આઈ.એ બે અહેવાલો રજૂ કર્યા હતા- સ્થિતિ અહેવાલ નં ૧ તા. ૩૦.૦૭.૨૦૧૦ના રોજ અને તે પછી એક અઠવાડિયામાં, તેમણે આરોપપત્ર દાખલ કર્યું. આરોપપત્રના અનુસંધાને, આરોપી નં ૧૬-અમિત શાહની તા. ૨૫.૦૭.૨૦૧૦ના રોજ ધરપકડ કરવામાં આવી હતી અને ગુજરાત વડી અદાલતે તા. ૨૯.૧૦.૨૦૧૦ના રોજ તેમને જામીન પર મુક્ત કર્યા હતા. તેમને જામીન પર મુક્ત કરવાનો આદેશ વર્ષ ૨૦૧૦ની એસ.એલ.પી. (ફોજદારી) નં ૯૦૦૩માં પડકારના વિષયરૂપે છે. સી.બી.આઈ. દ્વારા ખંડપીઠ સમક્ષ તા. ૩૦.૦૭.૨૦૧૦ના રોજ દાખલ કરવામાં આવેલ સ્થિતિ અહેવાલ નં ૧માં અદાલતને જાણ કરવામાં આવી હતી કે તુલસીરામ પ્રજાપતિનું સોહરાબુદ્દીન અને કૌસરબી સાથે અપહરણ કરવામાં આવ્યું હતું અને તેને રાજસ્થાન પોલીસને સોંપી દેવામાં આવ્યો હતો.

૧૭. વર્તમાન રિટ પિટિશનએ રૂબાબુદ્દીન શેખ દ્વારા દાખલ કરાયેલ રિટ પિટિશનના નિર્ણય પર તેમજ અરજદારના દાવા પર પણ અસર ધરાવતી હોવાથી, તેમાં કરવામાં આવેલ અવલોકનો, વિશેષ કરીને સોહરાબુદ્દીન સાથે ગયેલ 'ત્રીજી વ્યક્તિ' અંગે વ્યક્ત કરાયેલ મજબૂત શંકાને ધ્યાનમાં લેતાં, રૂબાબુદ્દીન શેખના કેસમાં આ અદાલતે નોંધેલ હકીકતોની વિગતો, ચર્ચા અને અંતિમ નિષ્કર્ષનો ઉલ્લેખ કરવો યોગ્ય છે.

રિટ પિટિશન નં ૬ /૨૦૦૭ માં, રૂબાબુદ્દીન શેખે ગુજરાત પોલીસ સત્તાધિકારીઓ દ્વારા તેના ભાઈ સોહરાબુદ્દીનના આક્ષેપિત અપહરણ અને

ખોટા એન્કાઉન્ટર અંગે સી.બી.આઈ. દ્વારા તપાસ કરવા માટે દિશાનિર્દેશ માગ્યો હતો અને સોહરાબુદ્દીનના નજીકના સાથીદાર તુલસીરામ પ્રજાપતિના આક્ષેપિત એન્કાઉન્ટર અંગે ગુનો નોંધવા તથા સી.બી.આઈ. દ્વારા તપાસ કરવા માટે પણ પ્રાર્થના કરી હતી, જેને સોહરાબુદ્દીન અને તેની પત્ની કૌસરબીનું સ્થાન શોધવા અને તેમનું અપહરણ કરવા માટે કથિત રીતે ઉપયોગમાં લેવાયો હતો, અને તેથી તે પોલીસ કર્મચારીઓ સામેનો મહત્વનો સાક્ષી હતો.

૧૯) ઉપરોક્ત ચુકાદામાં આ નોંધાયેલું છે કે સોહરાબુદ્દીન સાથે પકડાયેલ ‘ત્રીજો વ્યક્તિ’ તુલસીરામ પ્રજાપતિ હતો એવી પ્રબળ શંકા હતી, તે સ્પષ્ટ છે. વધુમાં, એવો પણ અવલોકન કરવામાં આવ્યો હતો કે તુલસીરામના કોલ રેકૉર્ડ્સનું યોગ્ય રીતે વિશ્લેષણ કરવામાં આવ્યું ન હતું અને તે સમયની તપાસ અધિકારી – સુશ્રી ગીતા જોહરી દ્વારા તુલસીરામ પ્રજાપતિ સંબંધિત તપાસમાંથી બહાર નીકળી જવા માટે કોઈ યોગ્ય કારણ ન હતું. અદાલતે સોહરાબુદ્દીનની હત્યા અંગેની “વિસ્તૃત કાવતરું” નો પર્દાફાશ કરવા માટે સીબીઆઈને નિર્દેશ પણ આપ્યો હતો. આવી પરિસ્થિતિઓમાં, અમારો મત છે કે તે અવલોકનો અને નિર્દેશોને હળવાશથી ધ્યાનમાં લઈ શકાય નહીં અને અદાલતે આપેલા નિર્દેશ મુજબ તમામ વિગતોમાં જઈ તપાસ કરવી સીબીઆઈની ફરજ છે.

૨૩) જો અમે રાજ્ય અને અન્ય પ્રતિવાદીઓના આક્ષેપોનું, સી.બી.આઈ. દ્વારા લેવાયેલા વલણ સાથે રજૂ કરવામાં આવેલી સામગ્રીના સંદર્ભમાં વિશ્લેષણ કરીએ, તો તેને સંપૂર્ણપણે સ્વીકારવું કઠિન બને. સી.બી.આઈ.નો નિશ્ચિત કેસ એવો છે કે સોહરાબુદ્દીન અને કૌસરબીના અપહરણ અને તેમના અનુસચિત હત્યાઓ તેમજ તુલસીરામ પ્રજાપતિની હત્યા, આ બધું એક જ ક્રમબદ્ધ કૃત્યોની શ્રેણી છે, જે એકબીજા સાથે એટલી સંબંધિત છે કે ફોજદારી પ્રક્રિયા સંહિતાની કલમ ૨૨૦ હેઠળ તે એક જ વ્યવહાર રચે છે. સી.બી.આઈ.એ યોગ્ય રીતે દર્શાવ્યા મુજબ, જો એક જ વ્યવહારના બે ભાગોની જુદી જુદી એજન્સીઓ દ્વારા તપાસ કરવામાં આવે અને ફરિયાદ ચલાવવામાં આવે, તો તે માત્ર એક કેસમાં જ નહીં પરંતુ બીજા વિવાદની સુનાવણીમાં પણ ન્યાયના ભંગનું કારણ બની શકે. વધુમાં એવું પણ જણાય છે કે નોંધપાત્ર સામગ્રી પહેલેથી જ અભિલેખ પર ઉપલબ્ધ છે, જેનાથી એવી સંભાવના મજબૂત બને છે કે તુલસીરામ પ્રજાપતિને દૂર કરવાનો મુખ્ય હેતુ એ હતો કે તે સોહરાબુદ્દીન અને કૌસરબીના અપહરણનો સાક્ષી હતો.

૩૭)...ઉજાગર કરવામાં આવેલ વિવિધ પરિસ્થિતિઓને ધ્યાનમાં રાખીને અને ગુજરાત રાજ્યના પોલીસ અધિકારીઓ તેમજ અન્ય બે રાજ્યો, એટલે કે આંધ્ર પ્રદેશ અને રાજસ્થાનના પોલીસ અધિકારીઓની સંડોવણીના પ્રકાશમાં, તપાસ ગુજરાત રાજ્ય પોલીસને ચાલુ રાખવા દેવું ઈચ્છનીય નહીં ગણાય; તે

અનુસાર, ન્યાયના હિતોને સિદ્ધ કરવા અને જાહેર હિતમાં, અમને એવું લાગે છે કે સી.બી.આઈ.ને તપાસ હાથ ધરવા માટે નિર્દેશ આપવો જોઈએ.

૨૮. નર્મદા બાઈ (ઉપરોક્ત) મામલામાં અમારા દ્વારા નોંધાયેલા નિષ્કર્ષો સ્પષ્ટપણે દર્શાવે છે કે સી.બી.આઈ. દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલી દલીલો સ્વીકારવામાં આવી હતી કે બે વ્યક્તિઓની હત્યા અને ત્રીજા વ્યક્તિ, એટલે કે, તુલસીરામ પ્રજાપતિની હત્યા, એ એ જ એક જ કાવતરાનો ભાગ હતી અને એ જ કૃત્યોની એવી એક જ શ્રેણીમાં આવતી હતી જે પરસ્પર આટલી સંકળાયેલી હતી કે સંહિતાની કલમ ૨૨૦ હેઠળ તેમનો સંયુક્ત ઇન્સાઈડી કાર્યવાહી આવશ્યક છે.

૨૯. બીજી એફ.આઈ.આર.ની તપાસ પૂર્ણ થયા બાદ, સી.બી.આઈ.એ તારીખ ૦૪.૦૯.૨૦૧૨નું આરોપપત્ર દાખલ કર્યું, જેમાં અન્ય લોકો સાથે અરજદાર-અમિત શાહનું નામ પણ આરોપીઓમાંના એક તરીકે દર્શાવવામાં આવ્યું હતું. તારીખ ૦૪.૦૯.૨૦૧૨ના આરોપપત્રમાં રહેલા વિવિધ નિવેદનો/દાખલાઓ તરફ ધ્યાન દોરીને, અરજદાર પક્ષના વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલે દર્શાવ્યું કે સી.બી.આઈ.એ માત્ર વધુ તપાસ જ કરી છે અને તેને "પ્રથમ એફ.આઈ.આર.માં પૂરક આરોપપત્ર" તરીકે ગણવું જોઈએ. તારીખ ૦૪.૦૯.૨૦૧૨ના આરોપપત્રમાં સી.બી.આઈ.નું નીચેનું વલણ પણ સંબંધિત છે, જે નીચે મુજબ છે:—

"૨..તપાસમાં સ્થાપિત થયું કે મુખ્ય આરોપી વ્યક્તિઓ દ્વારા રચાયેલી ગુનાહિત કાવતરુંને આગળ ધપાવવાના અનુસંધાને સોહરાબુદ્દીનનું અપહરણ કરવામાં આવ્યું અને ત્યારબાદ તેને એન્કાઉન્ટર તરીકે દર્શાવી તેની હત્યા કરવામાં આવી, અને વધુમાં પોતાના ગુનાના કાનૂની પરિણામોથી પોતાને બચાવવા માટે આરોપીઓએ સોહરાબુદ્દીનના અપહરણના નિર્ણાયક તથ્યના મહત્વના સાક્ષીઓનો પત્તો ન રહે તે માટે તેમની હત્યા કરીને તેમને ગાયબ કરાવ્યા, પ્રથમ તેની પત્ની કૌસરબી અને ત્યારબાદ તુલસીરામ પ્રજાપતિ, જે સોહરાબુદ્દીન અને તેની પત્ની કૌસરબી સાથે તેમના અપહરણ સમયે હાજર હતો, અને જેણે હકીકતમાં આરોપી ડી.જી. વણઝારા (એ-૨) ના કહેવા પર તેના અપહરણને સુગમ બનાવ્યું હતું...

૪. આરસી ૪(એસ)/૨૦૧૦/એસસીબી/મુંબઈની તપાસમાં બહાર આવ્યું કે સોહરાબુદ્દીન અને કૌસરબી સાથે જે ત્રીજા વ્યક્તિનું અપહરણ કરવામાં આવ્યું હતું તે તુલસીરામ પ્રજાપતિ હતો. તપાસમાં વધુમાં બહાર આવ્યું કે તે સોહરાબુદ્દીન અને તેની પત્નીના

અપહરણનો મહત્વપૂર્ણ સાક્ષી/પ્રત્યક્ષદર્શી સાક્ષી હતો
અને આ બાબતની જાણ આરોપી અમિત શાહ (એ-
૧), ડી.જી. વણઝારા (એ-૨), એસ. પાંડિયન
રાજકુમાર (એ-૩) અને દિનેશ એમ.એન. (એ-૪)
તેમજ અન્યને હતી.

૬.૪.. તે દરમિયાન, ગુજરાત પોલીસ સાથે થયેલા તેના ગુપ્ત કરાર
અનુસાર, તુલસીરામ પ્રજાપતીએ હૈદરાબાદથી સાંગલી જવા માટે
સોહરાબુદ્દીનની પ્રવાસ યોજનાની અગાઉથી તેમને જાણ કરી હતી.

૬.૮ ગુનાના કાનૂની પરિણામોથી પોતાને બચાવવા માટે રચાયેલ
ફોજદારી કાવતરુંના અનુસંધાને, આરોપીઓએ પરસ્પર સંકલિત રીતે કાર્ય
કરીને, આરોપી ગુજરાત પોલીસના પોલીસકર્મીઓ દ્વારા સોહરાબુદ્દીન અને
કૌસરબીના અપહરણનો મહત્વપૂર્ણ હકીકતી આંખે જોનાર સાક્ષી એવા
તુલસીરામ પ્રજાપતિને તેમની સતત નિયંત્રણ હેઠળ તથા અન્ય લોકોની
પહોંચથી દૂર રાખ્યો. અનુસંધાને, દિનેશ એમ.એન. (એ-૪), તે સમયના
એસપી ઉદયપુર, જેઓએ ૨૬.૧૧.૨૦૦૫ના રોજ સોહરાબુદ્દીનની હત્યામાં
પણ ભાગ લીધો હતો, તેમણે તુલસીરામ પ્રજાપતિને તેમના નિયંત્રણ હેઠળ
રાખવાના સામાન્ય હેતુને સિદ્ધ કરવા માટે રાજસ્થાન પોલીસને એ જ દિવસે,
અર્થાત્ ૨૬.૧૧.૨૦૦૫ના રોજ, તુલસીરામ પ્રજાપતિને અટકાયતમાં રાખવા
માટે નિર્દેશ આપીને તે સુનિશ્ચિત કર્યું.

૬.૧૩ તા. ૦૮.૦૨.૨૦૦૬ના રોજ તુલસીરામ પ્રજાપતિને સેન્ટ્રલ જેલ, ઉદયપુરમાંથી ઉજ્જૈન, મધ્ય પ્રદેશ લાવવામાં આવ્યો હતો. જ્યારે તે નર્મદા બાઈ અને પવન કુમાર પ્રજાપતિને મળ્યો ત્યારે તેણે તેમને જણાવ્યું હતું કે તે ભારે માનસિક દબાણ હેઠળ હતો, કારણ કે તેને ભય હતો કે ગુજરાત અને રાજસ્થાન પોલીસ તેને ખોટી એન્કાઉન્ટરમાં મારી નાખશે. તેણે તેમને આ પણ કબૂલ કર્યું હતું કે સોહરાબુદ્દીન અને તેની પત્નીને શોધી કાઢવા અને અપહરણ કરવા માટે ગુજરાત પોલીસે તેનો ઉપયોગ કર્યો હતો. તેણે આ ભય પણ વ્યક્ત કર્યો હતો કે સોહરાબુદ્દીન અને તેની પત્ની કૌસરબીના અપહરણનો તે સાક્ષી હોવાથી પોલીસ તેને મારી નાખશે.

૬.૨૬...સોહરાબુદ્દીન અને તેની પત્ની કૌસરબીના અપહરણ અને હત્યાના ગંભીર પરિણામોથી પોતાને બચાવવાના હેતુથી, આરોપીઓએ ઉપરોક્ત મુજબની તેમની આપરાધિક કાવતરુંને વધુ ઝડપી બનાવી, જેથી તુલસીરામ પ્રજાપતિનું શક્ય તેટલું વહેલી તકે અપહરણ કરીને તેની હત્યા કરી શકાય.

૬.૩૪...સંબંધિત સમયગાળા દરમિયાન એ દર્શાવવા માટે કે તેઓ, ઉપરોક્ત મુજબ, તુલસીરામ પ્રજાપતિની હત્યા કરવા માટે રચાયેલ ફોજદારી કાવતરુંને આગળ ધપાવવાના હેતુથી, એકબીજાના સહકારમાં કાર્ય કરી રહ્યા હતા, કારણ કે તુલસીરામ પ્રજાપતિ હવે તેમના નિયંત્રણ હેઠળ રહ્યો ન હતો, અને વધુમાં ઇન્સ્પેક્ટર વી.એલ. સોલંકી દ્વારા સોહરાબુદ્દીનના અપહરણ અંગે તેની તપાસ કરી તેનું નિવેદન નોંધવાના કરવામાં આવતા પ્રયાસોને ધ્યાનમાં

રાખીને, તેઓ તે ફોજદારી કાવતરુંને તેના પરિપૂર્ણતા-બિંદુ સુધી ઝડપથી પહોંચાડવા આતુર હતા."

૬.૫૧...આથી આ હકીકત સ્થાપિત થાય છે કે એક વર્ષથી વધુ સમયગાળામાં પ્રસરી રહેલી ગુનાહિત કાવતરુંના અનુસંધાનમાં તુલસીરામ પ્રજાપતિની હત્યાને ઢાંકવા માટે દેશી બનાવટનું હથિયાર ગોઠવવામાં આવ્યું હતું અને તેને ગોળીબાર/એન્કાઉન્ટરના પરિણામ તરીકે દર્શાવવામાં આવ્યું હતું.

૬.૫૪...ઉપરોક્ત મુજબ ફોજદારી કાવતરુંમાં સહભાગી થવા બદલ અને તુલસીરામ પ્રજાપતિની હત્યા કરીને તેને તેના પરિપૂર્ણતાના બિંદુ સુધી પહોંચાડવા બદલ...

૬.૬૨...આ રીતે કરીને તેણે સહ-આરોપીઓને, સોહરાબુદ્દીન અને તેની પત્નીના અપહરણના તેમના ગુનાના માનવી સાક્ષી તુલસીરામ પ્રજાપતિને પણ તેની હત્યા કરીને અદૃશ્ય કરી દેવા માટે જરૂરી પ્રયાસો કરવા જરૂરી સમય જાણપૂર્વક પૂરો પાડ્યો હતો, જે તેમની હત્યાઓ પહેલાંની ઘટના હતી, અને તેથી તેણે ગુનાહિત કાવતરુંને તેના પરિપૂર્ણ અંતબિંદુ સુધી પહોંચાડવામાં સહાય કરી હતી...

૬.૬૯...આ ઉપરાંત, આરોપી ગીતા જોહરી (એ-૧૮) એ, ઉપરોક્ત મુજબની ફોજદારી કાવતરુંને આગળ ધપાવતા, તુલસીરામ પ્રજાપતિના કેસને સોહરાબુદ્દીનના બનાવટી એન્કાઉન્ટર કેસથી અલગ બતાવવા માટે તમામ પ્રયાસો કર્યા, જેથી એવું સ્થાપિત કરી શકાય કે ૨૨/૨૩.૧૧.૨૦૦૫ ની રાત્રે

બસમાં સોહરાબુદ્દીન અને કૌસરબી સાથે મુસાફરી કરનાર અને અપહરણ કરાયેલ ત્રીજો વ્યક્તિ કોઈ બીજો હતો અને સ્વયં તુલસીરામ પ્રજાપતિ નહોતો. તેણીએ એવું રજૂ કર્યું કે સોહરાબુદ્દીન અને તેની પત્ની કૌસરબી સાથે અપહરણ કરાયેલ ત્રીજો વ્યક્તિ હૈદરાબાદનો એક કલીમુદ્દીન હતો, છતાં પણ તેને આ બાબતનું જ્ઞાન હતું કે ત્રીજો વ્યક્તિ તુલસીરામ પ્રજાપતિ જ હતો, જેમ તેના તપાસ અધિકારી વી.એલ. સોલંકીએ તેને જાણ કરી હતી..."

૩૦. તારીખ ૦૪.૦૯.૨૦૧૨ની આરોપપત્રમાં ઉલ્લેખિત ઉપરોક્ત વિગતો સ્પષ્ટ રીતે દર્શાવે છે કે સી.બી.આઈ.એ જે કર્યું છે તે માત્ર 'વધુ તપાસ' છે અને તુલસીરામ પ્રજાપતિની કથિત હત્યા તે સાઙ્યંત્રનો જ સતત પ્રવાહરૂપ અને અવિભાજ્ય ભાગ હતી, જે નવેમ્બર, ૨૦૦૫માં સોહરાબુદ્દીન, કૌસરબી અને તુલસીરામ પ્રજાપતિના અપહરણથી શરૂ થયું હતું અને જેનો અંતિમ તબક્કો તુલસીરામ પ્રજાપતિની કથિત હત્યા સુધી પહોંચ્યો હતો; તુલસીરામ પ્રજાપતિ આરોપી પોલીસ અધિકારીઓના નિયંત્રણ હેઠળ રાખવામાં આવ્યો હતો, કારણ કે તે કૌસરબીની જેમ જ એક મહત્વપૂર્ણ પ્રત્યક્ષદર્શી સાક્ષી હતો. સીધી રીતે કહીએ તો, સી.બી.આઈ.ના સદૈવ સગત અભિગમ ઉપરાંત, તારીખ ૦૪.૦૯.૨૦૧૨ની આરોપપત્ર પોતે જ આ દર્શાવવા માટે નિર્ણાયક છે કે કાયદા અને હકીકતોના આધારે, ઉક્ત આરોપપત્રને 'પ્રથમ એફ.આઈ.આર.માં પૂરક આરોપપત્ર' તરીકે ગણવું યોગ્ય છે. બીજી એફ.આઈ.આર.ની માન્યતા/અમાન્યતા સંબંધિત કાનૂની પાસાઓ :

૩૧. હવે, અરજદાર-અમિત શાહ તેમજ સી.બી.આઈ. દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલા કાનૂની પાસાઓ પર વિચાર કરીએ. અગાઉના પરિચ્છેદોમાં અમે જે હકીકતી વિગતોની ચર્ચા કરી છે તે દર્શાવે છે કે તારીખ ૧૨.૦૧.૨૦૧૦ ના આદેશ દ્વારા તપાસ સી.બી.આઈ.ને સોંપવાની શરૂઆતથી લઈને તારીખ ૦૪.૦૮.૨૦૧૨ ની આરોપપત્ર દાખલ થવા સુધી, આ અદાલતે પણ તુલસીરામ પ્રજાપતિના કથિત નકલી એન્કાઉન્ટરને નવેમ્બર, ૨૦૦૫ માં રચાયેલ હોવાનું આક્ષેપિત એક જ કાવતરુંનું પરિણામ ગણ્યું છે, જે અંતે ૨૦૦૬ માં પરિપૂર્ણ થયું હતું. આવા સંજોગોમાં, તે જ બાબત માટે બીજી એફ.આઈ.આર. તથા નવું આરોપપત્ર દાખલ કરવું સંહિતાની જોગવાઈઓને વિરુદ્ધ છે, જે દર્શાવે છે કે અરજદારની તપાસ, તેની વિરુદ્ધ ચલાવાયેલી ફરિયાદી કાર્યવાહી અને તેનો ન્યાયવિચાર 'કાયદા મુજબ' કરવામાં આવી રહ્યા ન હતા.

૩૨. આ અદાલતે સંહિતાનું અર્થઘટન કરતાં આ મુદ્દા અંગે કાયદો સતત નિર્ધારિત કર્યો છે કે એ જ વ્યવહારના પ્રવાહમાં કરાયેલા એક ગુના અથવા ભિન્ન ગુનાઓ સંબંધે બીજી એફ.આઈ.આર. નોંધવી માત્ર અનુમત્ય નથી એટલું જ નહીં, પરંતુ તે બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૧નું ઉલ્લંઘન પણ કરે છે. ટી.ટી. એન્થની (ઉપરોક્ત) મામલે, આ અદાલતે સ્પષ્ટપણે ઠરાવ્યું છે કે બીજી એફ.આઈ.આર.ની નોંધણી (જે કોસ કેસ નથી) બંધારણના અનુચ્છેદ

૨૧નું ઉદ્ધંધન કરે છે. તે ચુકાદાના પરિણેદ નં ૧૯, ૨૦ અને ૨૭માં આપેલ નીચેનો નિષ્કર્ષ સંબંધિત છે, જે નીચે મુજબ છે:

"૧૯. ફોજદારી પ્રક્રિયા સંહિતાની યોજના એવી છે કે, પોલીસ સ્ટેશનનો જવાબદાર અધિકારી, સંજોય ગુનો બન્યો હોવાની જાણ થતાં, પ્રથમ માહિતી અહેવાલની નોંધના આધારે, ફોજદારી પ્રક્રિયા સંહિતાની કલમ ૧૫૬ અથવા ૧૫૭ મુજબ તપાસ શરૂ કરે. તપાસ પૂર્ણ થયા પછી અને એકત્રિત થયેલા પુરાવાના આધારે, તે કેસની પરિસ્થિતિ મુજબ ફોજદારી પ્રક્રિયા સંહિતાની કલમ ૧૬૯ અથવા ૧૭૦ હેઠળ પોતાનું મત બનાવે અને ફોજદારી પ્રક્રિયા સંહિતાની કલમ ૧૭૩(૨) હેઠળ સંબંધિત મેજિસ્ટ્રેટને પોતાનો અહેવાલ મોકલે. તેમ છતાં, એવો અહેવાલ રજૂ કર્યા પછી પણ, જો તેના કબજામાં વધુ માહિતી અથવા સામગ્રી આવે, તો તેને નવી પ્રથમ માહિતી અહેવાલ નોંધવાની જરૂર નથી; તેને સામાન્ય રીતે અદાલતની મંજૂરી સાથે વધુ તપાસ કરવાની સત્તા છે, અને જ્યાં આવી વધુ તપાસ દરમિયાન તે મૌખિક અથવા દસ્તાવેજી વધુ પુરાવો એકત્ર કરે છે, ત્યાં તે જને એક અથવા વધુ વધારાના અહેવાલો સાથે મોકલવા માટે બંધાયેલ છે; આ જ ફોજદારી પ્રક્રિયા સંહિતાની કલમ ૧૭૩ની પેટા-કલમ (૮) નો સાર છે.

૨૦. ઉપરોક્ત ચર્ચામાંથી એવું અનુસરે છે કે દંડ પ્રક્રિયા સંહિતાની કલમો ૧૫૪, ૧૫૫, ૧૫૬, ૧૫૭, ૧૬૨, ૧૬૯, ૧૭૦ અને ૧૭૩ની જોગવાઈઓની યોજનાના આધારે, સંજોય ગુનોના આચરણ અંગેની માત્ર

સૌથી પ્રાથમિક અથવા પ્રથમ માહિતી જ દંડ પ્રક્રિયા સંહિતાની કલમ ૧૫૪ની આવશ્યકતાઓને પૂર્ણ કરે છે. તેથી બીજી એફ.આઈ.આર. હોઈ શકે નહીં અને પરિણામે, તે જ સંજોય ગુનો અથવા તે જ ઘટના અથવા પ્રસંગ, જેના પરથી એક અથવા વધુ સંજોય ગુનોઓ ઊભા થાય છે, તેના સંબંધમાં મળતી દરેક અનુવર્તી માહિતી પ્રાપ્ત થવા પર નવી તપાસ પણ થઈ શકે નહીં. સંજોય ગુનો અંગેની માહિતી અથવા સંજોય ગુનો અથવા ગુનાઓ ઊભા કરતી કોઈ ઘટના અંગેની માહિતી પ્રાપ્ત થતા અને પોલીસ મથકની રોજની નોંધપોથીમાં એફ.આઈ.આર. નોંધ્યા બાદ, પોલીસ મથકના પ્રભારી અધિકારીએ માત્ર એફ.આઈ.આર.માં જણાવાયેલા સંજોય ગુના ની જ તપાસ કરવી હોય એવું નથી, પરંતુ તે જ વ્યવહાર અથવા તે જ ઘટના દરમિયાન આચરાયેલા હોવાનું જાણવા મળેલા અન્ય સંબંધિત ગુનાઓની પણ તપાસ કરી, દંડ પ્રક્રિયા સંહિતાની કલમ ૧૭૩માં જોગવાઈ મુજબ એક અથવા વધુ અહેવાલો રજૂ કરવા પડે છે.

૨૭. બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૮ અને ૨૧ હેઠળના નાગરિકોના મૂળભૂત અધિકારો અને સંજોય ગુના ની તપાસ કરવા અંગે પોલીસની વ્યાપક સત્તા વચ્ચેનો યથોચિત સંતુલન અદાલતે સ્થાપિત કરવો આવશ્યક છે. આ બાબતમાં કોઈ વિવાદ રહી શકતો નથી કે ફોજદારી કાર્યવાહી સંહિતાની કલમ ૧૭૩ ની પેટા-કલમ (૮) પોલીસને વધુ તપાસ કરવા, વધુ પુરાવા (મૌખિક તથા દસ્તાવેજી બંને) મેળવવા અને વધુ અહેવાલ અથવા અહેવાલો મેજિસ્ટ્રેટ

સમક્ષ મોકલવાની સત્તા આપે છે. તેમ છતાં, નારંગ કેસમાં એવું અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું કે અદાલતની મંજૂરીથી વધુ તપાસ કરવી યોગ્ય રહેશે. પરંતુ, તપાસ કરવાની આ વ્યાપક સત્તા એ માટે વોરંટ આપતી નથી કે એ જ ઘટનાના સંદર્ભમાં, જેનાથી એક અથવા વધુ સંજોય ગુનોઓ ઉભા થાય છે, અનુસૂચિત રીતે એક પછી એક એફ.આઈ.આર. દાખલ થવાને અનુસંધાને, ભલે તે ફોજદારી કાર્યવાહી સંહિતાની કલમ ૧૭૩(૨) હેઠળનો અંતિમ અહેવાલ દાખલ થાય તે પહેલાં હોય કે પછી, દરેક વખત નાગરિકને પોલીસ દ્વારા નવી તપાસને આધીન બનાવવામાં આવે. આ સ્પષ્ટપણે ફોજદારી કાર્યવાહી સંહિતાની કલમો ૧૫૪ અને ૧૫૬ની વ્યાપ્તિથી પર રહેશે; વળી, તે નિર્ધારિત પરિસ્થિતિમાં તપાસની વૈધાનિક સત્તાના દુરુપયોગનો કેસ ગણાશે. અમારા મત મુજબ, બીજી અથવા અનુસૂચિત એફ.આઈ.આર.ના આધારે નવી તપાસનો એવો કેસ, જે પ્રતિવાદી-પ્રકરણ ન હોય, અને જે એ જ વ્યવહાર દરમિયાન થયેલા હોવાનું આક્ષેપિત એ જ અથવા સંબંધિત સંજોય ગુનો સાથે સંકળાયેલ હોય, તથા જે અંગે પ્રથમ એફ.આઈ.આર.ને અનુસંધાને અથવા તો તપાસ ચાલુ હોય અથવા ફોજદારી કાર્યવાહી સંહિતાની કલમ ૧૭૩(૨) હેઠળનો અંતિમ અહેવાલ મેજિસ્ટ્રેટને મોકલવામાં આવ્યો હોય, તે ફોજદારી કાર્યવાહી સંહિતાની કલમ ૪૮૨ હેઠળ અથવા બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૬/૨૨૭ હેઠળની સત્તાના ઉપયોગ માટે યોગ્ય કેસ બની શકે છે.

ઉપર સંદર્ભિત, આ અદાલત દ્વારા કરવામાં આવેલી કાયદાની જાહેરાત, અપવાદો નિર્ધારિત કરતાં સમયે પણ, ત્યારપછીના કોઈપણ ન્યાયિક ઉચ્ચારણોમાં ક્યારેય શિથિલ કરવામાં આવી નથી.

૩૩. શ્રી રાવલ, વિદ્વાન એ.એસ.જી., એ ટી.ટી. એન્થની (ઉપરોક્ત) નો સંદર્ભ આપી રજૂ કર્યું કે દર્શાવેલ સિદ્ધાંતો આ કેસના તથ્યો અને પરિસ્થિતિઓ પર લાગુ પડતા નથી અને સંબંધિત પણ નથી, કારણ કે ઉક્ત ચુકાદામાં એવો સિદ્ધાંત પ્રતિપાદિત કરવામાં આવ્યો હતો કે એ જ ગુનો અથવા એ જ ઘટનાને લગતી બે એફ.આઈ.આર. હોઈ શકતી નથી. વિદ્વાન એ.એસ.જી. એ વધુમાં દર્શાવ્યું કે વર્તમાન કેસમાં બે અલગ ઘટનાઓ/બનાવો છે, તે અર્થમાં કે એક તરફ તુલસીરામ પ્રજાપતિની મદદથી સોહરાબુદ્દીનની હત્યા સંબંધિત કાવતરું છે અને બીજી તરફ તુલસીરામ પ્રજાપતિની હત્યા કરવાનું કાવતરું છે — જે સોહરાબુદ્દીનની હત્યા કરવા અંગેના અગાઉના કાવતરાનો સંભવિત સાક્ષી હતો. અમે વિદ્વાન એ.એસ.જી. નો દાવો સ્વીકારી શકતા નથી. હકીકતમાં, નવી એફ.આઈ.આર.ની નોંધણીને અસ્વીકાર્ય અને બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૧નું ઉલ્લંઘન ગણાવતો ઉપરોક્ત કાનૂની સિદ્ધાંત આ અદાલતના અનુગામી નીચેના નિર્ણયો માં પુનરાવર્તિત અને પુનઃપુષ્ટ કરવામાં આવ્યો છે:

૧. ઉપકાર સિંહ વિ./એસ. વેદ પ્રકાશ (૨૦૦૪) ૧૩ એસ.સી.સી. ૨૯૨

૨. બાબુભાઈ વિ. સ્ટેટ ઓફ ગુજરાત અને અન્ય. (૨૦૧૦) ૧૨ એસસીસી

૨૫૪

૩. ચિરં શિવરાજ વિ. સ્ટેટ ઓફ એ.પી. એ.આઈ.આર. ૨૦૧૧ એસ.સી.

૬૦૪

૪. સી. મુનિયપ્પન વિ. તમિલનાડુ રાજ્ય (૨૦૧૦) ૯ એસસીસી ૫૬૭.

સી. મુનિયપ્પન (ઉપરોક્ત) માં, આ અદાલતે "પરિણામ કસોટી" સમજાવી હતી, અર્થાત્, જો બીજી એફ.આઈ.આર.નો ભાગ બનેલો કોઈ ગુનો પ્રથમ એફ.આઈ.આર.માં આક્ષેપિત ગુનાના પરિણામ સ્વરૂપે ઊભો થાય, તો બન્ને એફ.આઈ.આર.માં આવરી લેવાયેલા ગુનાઓ સમાન ગણાશે અને તે અનુસાર બીજી એફ.આઈ.આર. કાયદેસર રીતે અનુમત્ય નહીં ગણાય. અન્ય શબ્દોમાં, બન્ને એફ.આઈ.આર.માં આવરી લેવાયેલા ગુનાઓને પ્રથમ એફ.આઈ.આર.ના ભાગરૂપે માનવા પડશે. હાલના પ્રકરણમાં, ઉપર ઉલ્લેખિત નિર્ણયો માં પ્રતિપાદિત સિદ્ધાંતોને ધ્યાનમાં લેતાં, ખાસ કરીને સી. મુનિયપ્પન (ઉપરોક્ત) તેમજ ચિરં શિવરાજ (ઉપરોક્ત) માં પ્રતિપાદિત સિદ્ધાંતો અહીં પૂર્ણ પ્રબળતાથી લાગુ પડે છે, કારણ કે સી.બી.આઈ.ના પોતાના કહેવા મુજબ આ એવો કેસ છે કે:-

(૧) કથિત વિશાળ કાવતરું નવેમ્બર, ૨૦૦૫માં શરૂ થયું હતું અને ડિસેમ્બર, ૨૦૦૬માં તુલસીરામ પ્રજાપતિની ખોટી એન્કાઉન્ટરમાં હત્યા થવાથી પૂર્ણ થયું હતું;

(૨) તુલસીરામ પ્રજાપતિનો કથિત ખોટો એન્કાઉન્ટર, સોહરાબુદ્દીન અને કૌસરબીના અગાઉના ખોટા એન્કાઉન્ટરનું પરિણામ હતું, કારણ કે તુલસીરામ

પ્રજાપતિ સોહરાબુદ્દીન અને કૌસરબીના અપહરણ તથા તેના અનુસંધાનમાં થયેલી હત્યાઓનો પ્રત્યક્ષદર્શી સાક્ષી હતો; અને

(૩) તુલસીરામ પ્રજાપતિને, એ જ કાવતરુંના એક ભાગરૂપે, એવો આક્ષેપ છે કે ખોટા એસ્કાઉન્ટરમાં તેની કથિત રીતે હત્યા કરવામાં આવી ત્યાં સુધી આરોપી પોલીસ અધિકારીઓના નિયંત્રણ હેઠળ રાખવામાં આવ્યો હતો.

સીબીઆઈએ સ્વયં રજૂ કરેલી તથ્યસ્થિતિને ધ્યાનમાં લેતાં, આ અદાલતે સી. મુનિયપ્પન (ઉપરોક્ત) માં પ્રતિપાદિત કરેલો સિદ્ધાંત, એટલે કે માત્ર એટલા માટે કે બે અલગ ફરિયાદો નોંધવામાં આવી હતી, તે અર્થ ન થાય કે તેમને એકત્રિત કરી શકાતી નહોતી અને એક જ આરોપપત્ર દાખલ કરી શકાતું નહોતું [ટી.ટી. એન્થની (ઉપરોક્ત) જુઓ].

૩૪. સીબીઆઈ દ્વારા સતત લેવાયેલ વલણને ધ્યાનમાં લેતાં, આ તબક્કે, સીબીઆઈને વિરોધાભાસી વલણ અપનાવવાની પરવાનગી આપી શકાય નહીં.

૩૫. અરજદાર તરફથી વિદ્વાન વકીલે આ અદાલતના નીચેના નિર્ણયોના આધાર લીધો છે, જેમાં "એક જ વ્યવહાર" નું સ્પષ્ટીકરણ કરવામાં આવ્યું છે:

૧) બાબુલાલ વિ. સમ્રાટ, એ.આઈ.આર. ૧૯૩૮ પી.સી. ૧૩૦

૨) એસ. સ્વામિરથ્નમ વિ. સ્ટેટ ઓફ મદ્રાસ, એ.આઈ.આર. ૧૯૫૭ એસ.સી. ૩૪૦

૩) સ્ટેટ ઓફ એ.પી. વિ./સ. કંડીમલા સુબ્બૈયાહ અને અન્ય,
એ.આઈ.આર. ૧૯૬૧ એસ.સી. ૧૨૪૧

૪) સ્ટેટ ઓફ એ.પી. વિ./એસ. ચીમાલાપતિ ગણેશ્વર રાવ અને અન્ય,
એ.આઈ.આર. ૧૯૬૩ એસ.સી. ૧૮૫૦

૩૬. બાબુલાલ (ઉપરોક્ત) મામલામાં, પ્રિવી કાઉન્સિલે એવું ઠરાવ્યું છે કે જો અનેક વ્યક્તિઓ ગુનાઓ કરવા માટે કાવતરું રચે અને તે કાવતરાના અનુસંધાને પ્રગટ કૃત્યો કરે (જે પરિસ્થિતિ એવી છે કે જેમાં એકનું કૃત્ય દરેક અને તમામ કાવતરાખોરોનું કૃત્ય ગણાય છે), તો આવા કૃત્યો એ જ વ્યવહારક્રમ દરમિયાન થયેલા ગણાય છે, જેમાં કાવતરું તથા તેની હેઠળ કરાયેલા કૃત્યોનો સમાવેશ થાય છે. જે સામૂહિક સંકલ્પ અને કરારથી કાવતરું રચાય છે, તે તેના અનુસંધાને કરાયેલા કૃત્યોને એકરૂપ બનાવવાનું કાર્ય કરે છે.

૩૭. સ્વામીરત્નમ (ઉપરોક્ત) માં, પરિષદ ૭ માં આવેલો નીચેનો નિષ્કર્ષ સંબંધિત છે:

૭. અપીલકર્તા અબુ બકર તરફથી એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે અલગ અલગ અને પરસ્પર ભિન્ન એવી અનેક ષડયંત્રોને એકત્રિત કરીને એક જ વિચારણામાં ચલાવવામાં આવ્યા હોવાથી આરોપોની ગેરજોડણી થઈ છે. જોકે, સ્વામીરત્નમના વકીલે આ રજૂઆત આગળ ધરી નહોતી. અમે આરોપનું સાવધાનીપૂર્વક પરીક્ષણ કર્યું છે અને ઉઠાવવામાં આવેલી આ દલીલ

સ્વીકારવા માટે કોઈ આધાર મળતો નથી. જેમ આરોપ ઘડવામાં આવ્યો છે તે મુજબ, કેટલાય વર્ષો સુધી વ્યાપેલો હોવા છતાં, તે એક જ કાવતરું દર્શાવે છે. કાવતરુંનો હેતુ માત્ર એક જ હતો અને તે હતો સામાન્ય જનતાના સભ્યોને છેતરવાનો. વર્ષોના પ્રવાહમાં બીજા લોકો કાવતરુંમાં જોડાયા હોય અથવા કાવતરુંના અનુસંધાનમાં છેતરપિંડીની અનેક ઘટનાઓ બની હોય, તેથી કાવતરુંનું સ્વરૂપ બદલાતું નથી અને એકમાત્ર કાવતરું અનેક ષડયંત્રોમાં વહેંચાઈ જતું નથી. એવી સૂચના કરવામાં આવી હતી કે કાર્યપદ્ધતિ ભલે એકસરખી રહી હોય, છતાં છેતરપિંડીના વિવિધ બનાવો એ જ વ્યવહારનો ભાગ ન હતા. શારપુરજી સોરાબજી વિ. એમ્પરર, એ.આઈ.આર. ૧૯૩૬ બોમ્બે ૧૫૪ (એ) ના પ્રકરણ પર તથા ચોરાગુડી વેંકટાદારી, ઇન રે. આઈ.એલ.આર. ૩૩ મદ્રાસ ૫૦૨ (બી) ના પ્રકરણ પર આધાર મૂકવામાં આવ્યો હતો. આ પ્રકરણો અહીં લાગુ પડતા નથી. બોમ્બેના પ્રકરણમાં કાવતરુંનો કોઈ આરોપ ઘડવામાં આવ્યો ન હતો અને મદ્રાસના પ્રકરણમાં નિર્ણય ભારતીય દંડ સંહિતામાં કલમ ૧૨૦-બીનો સમાવેશ થવા પહેલાં આપવામાં આવ્યો હતો. વર્તમાન પ્રકરણમાં છેતરપિંડીના બનાવો કાવતરુંના અનુસંધાનમાં થયા હતા અને તેથી તેઓ એ જ વ્યવહારના ભાગો હતા.

૩૮. કંદિમદ્દા સુબ્બૈયા (ઉપરોક્ત) માં, આ અદાલતે એવો ઠરાવ કર્યો હતો કે જ્યાં આક્ષેપિત ગુનાઓ એક જ વ્યવહારના પ્રવાહમાં આચરવામાં આવ્યા હોય,

ત્યાં કલમ ૨૩૪(૧) દ્વારા મૂકવામાં આવેલી મર્યાદા અમલમાં આવી શકતી નથી.

૩૯. ચીમલાપાટી ગણેશ્વર રાવ (ઉપરોક્ત) માં, જૂના સંહિતાની કલમ ૨૩૯ (નવી સંહિતાની કલમ ૨૨૦) ના વ્યાપ પર વિચાર કરતાં, આ અદાલતે આ રીતે ઠરાવ્યું હતું:

૨૮. ટી.બી. મુકર્જી કેસમાં અલાહાબાદ વડી અદાલતનો નિર્ણય આ મુદ્દા પર સીધો લાગુ પડે છે અને તેનો સ્પષ્ટ અર્થ એવો છે કે કલમ ૨૩૯ની જુદી જુદી ઉપકલમો પરસ્પર વિસંગત અને પરસ્પર અપવર્જક છે, એ અર્થમાં કે કોઈ એક કેસમાં બે અથવા તેથી વધુ ઉપકલમોની જોગવાઈઓને સંયુક્ત રીતે લાગુ પાડવી અને અનેક વ્યક્તિઓનો સંયુક્ત રીતે એવો વિચારણા કરવો કે ભાગે એક પેટા-કલમની જોગવાઈઓ અને ભાગે બીજી અથવા અન્ય ઉપકલમોની જોગવાઈઓ લાગુ પડે, તે શક્ય નથી. આ કેસમાં વિવિધ વડી અદાલતોના અનેક નિર્ણયો તથા પ્રિવી કાઉન્સિલનો એક નિર્ણય વિચારવામાં આવ્યો છે. નિઃસંદેહ, જેમ આ કેસમાં યોગ્ય રીતે દર્શાવવામાં આવ્યું છે, તેમ અલગ અલગ વિચારણા સામાન્ય નિયમ છે અને સંયુક્ત વિચારણા અપવાદરૂપ છે. પરંતુ જ્યાં માત્ર એક જ વ્યક્તિ આરોપી હોય અને એકથી વધુ વ્યક્તિઓના કૃત્યોની પરસ્પર ક્રિયા અથવા હસ્તક્ષેપનો પ્રશ્ન ઊભો ન થતો હોય ત્યાં આ સિદ્ધાંતને સમજવો અને અનુસરવો સરળ છે, છતાં જ્યાં એક જ કૃત્ય અનેક વ્યક્તિઓ દ્વારા કરવામાં આવ્યું હોય ત્યાં તમામ એવી વ્યક્તિઓનો અલગ અલગ

વિચારણા કરવો માત્ર અસુવિધાજનક જ નહીં પરંતુ અવિવેકપૂર્ણ પણ બને. તેનાથી અનાવશ્યક રીતે અનેક વિચારણીઓ ઉભી થશે, જેના પરિણામે સાક્ષીઓને ટાળી શકાય તેવી અસુવિધા થશે અને જાહેર સમય તથા નાણાંનો ટાળી શકાય એવો ખર્ચ થશે. અલગ અલગ વિચારણાની પ્રક્રિયા અનુસરવાથી આરોપી વ્યક્તિઓને તેનાથી અનુરૂપ કોઈ લાભ પ્રાપ્ત થતો નથી. જોકે જ્યાં અનેક આરોપી વ્યક્તિઓ સામે અનેક ગુનાઓ કરવામાં આવ્યા હોવાનું આક્ષેપિત હોય ત્યાં અલગ અલગ વિચારણાના સામાન્ય નિયમનું પાલન કરવું વધુ યુક્તિસંગત થઈ શકે. પરંતુ અહીં પણ, જો એવા ગુનાઓ સંપૂર્ણપણે અસંબંધિત ન હોવાનું, પરંતુ એક જ વ્યવહારના ભાગરૂપ હોવાનું આક્ષેપિત હોય, તો અલગ અલગ વિચારણાને યુક્તિપૂર્ણ ઠેરવશે એવું એકમાત્ર પરિબળ એ રહેશે કે આરોપી વ્યક્તિઓને પોતાનો બચાવ કરવામાં શરમજનક સ્થિતિ અથવા મુશ્કેલી સર્જાય. સંયુક્ત વિચારણા કોઈક "સિદ્ધાંત" પર આધારિત હોવું જોઈએ, એ બાબતમાં અમે વડી અદાલત સાથે સંપૂર્ણ સહમત છીએ.

૪૦. વધારાના સોલિસિટર જનરલે નીચેના નિર્ણયો પર આધાર મૂક્યો:

- ૧) અંજુ ચૌધરી વિ./એસ. રાજ્ય ઓફ યુ.પી. અને અન્., ૨૦૧૨(૧૨) સ્કેલ ૬૧૯
- ૨) બાબુભાઈ વિ./સ. ગુજરાત રાજ્ય (૨૦૧૦) ૧૨ એસ.સી.સી. ૨૫૪
- ૩) સુરેન્દ્ર કૌશિક અને અન્ય વિ./સ. ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્ય અને અન્ય, જે.ટી. ૨૦૧૩ (૩) એસ.સી. ૪૭૨

૪) નિર્મલ સિંહ કાહલોન વિ./પ્રતિ. પંજાબ રાજ્ય (૨૦૦૯) ૧ એસ.સી.સી.

૪૪૧

૫) રામ લાલ નારંગ વિ./સ. રાજ્ય (દિલ્લી એડમિન.), (૧૯૭૯) ૨
એસ.સી.સી. ૩૨૨

૬) ઉપકાર સિંહ વિ./સ. વેદ પ્રકાશ અને અન્ય. (૨૦૦૪) ૧૩ એસ.સી.સી.
૨૯૨

૭) કરી ચૌધરી વિ. મસ્ટ. સીતા દેવી અને અન્ય. (૨૦૦૨) ૧ એસ.સી.સી.
૭૧૪.

૪૧. અંજુ ચૌધરી (ઉપરોક્ત) મામલામાં આ અદાલત એવા કેસ સાથે સંબંધિત હતી જેમાં બીજી એફ.આઈ.આર. પ્રથમ એફ.આઈ.આર.માં આક્ષેપિત ગુનાથી સંબંધિત નહોતી. તેનું સાવધાનીપૂર્વક વિશ્લેષણ કર્યા પછી, અમારો અભિપ્રાય છે કે તેનો વર્તમાન કેસના તથ્યો સાથે કોઈ સંબંધ નથી.

૪૨. બાબુભાઈ (સુપ્રા) ના કેસમાં, એ જ ખંડપીઠે એકથી વધુ એફ.આઈ.આર.ની અનુમત્યતા અને સમાનતાની કસોટી અંગે વિચાર કર્યો હતો. સંહિતાની કલમ ૧૫૪ હેઠળ એફ.આઈ.આર., તપાસની શરૂઆત, સંહિતાની કલમો ૧૬૯ અથવા ૧૭૦ હેઠળ અભિપ્રાયની રચના, સંહિતાની કલમ ૧૭૩ હેઠળ પોલીસ અહેવાલ અને સંહિતાની કલમ ૧૬૨ હેઠળના નિવેદનો અંગે સમજાવ્યા બાદ, આ અદાલતે ઠરાવ્યું હતું કે બંને

એફ.આઈ.આર.ને જન્મ આપનાર તથ્યો અને પરિસ્થિતિઓનું અદાલતે પરીક્ષણ કરવું પડે અને બંને એફ.આઈ.આર. એક જ ઘટના સંબંધિત, એ જ બનાવ અંગે છે કે તે એક જ વ્યવહારના બે અથવા વધુ ભાગ ધરાવતી ઘટનાઓ સંબંધિત છે તે જાણવા સમાનતાની કસોટી લાગુ કરવાની રહે છે. આ અદાલતે વધુમાં ઠરાવ્યું હતું કે જો તેનો જવાબ હકારાત્મક હોય, તો બીજી એફ.આઈ.આર. રદ કરવાની પાત્ર બને છે. વધુમાં એવું પણ ઠરાવાયું હતું કે જો વિપરીત બાબત સાબિત થાય, એટલે કે બીજી એફ.આઈ.આર.માંનું વર્ણન ભિન્ન હોય અને તે બે જુદી જુદી ઘટનાઓ/ગુનાઓ સંબંધિત હોય, તો બીજી એફ.આઈ.આર. અનુમત્ય છે. આ અદાલતે વધુમાં સમજાવ્યું હતું કે એક જ ઘટના સંબંધે, પ્રથમ એફ.આઈ.આર.માં આરોપી ભિન્ન વર્ણન અથવા પ્રતિવાદી દાવો લઈને આગળ આવે, તો બંને એફ.આઈ.આર. અંગે તપાસ કરવી જરૂરી બને છે. નિર્ણયમાંથી સ્પષ્ટ થાય છે કે જો બે એફ.આઈ.આર. બે જુદી જુદી ઘટનાઓ/ગુનાઓને સંબંધિત હોય, તો બીજી એફ.આઈ.આર. અનુમત્ય છે. હાલના કેસમાં તથ્યસ્થિતિના પ્રકાશમાં, તે નિર્ણયનો અનુપાત સી.બી.આઈ.ના કેસને મદદરૂપ થતો નથી.

૪૩. સી.બી.આઈ.એ સર્વોચ્ચ અદાલતના સુરેન્દ્ર કૌશિક (ઉપરોક્ત) મામલામાં આપેલા તાજેતરના નિર્ણય પર પણ નિર્ભરતા મૂકી છે. ઉક્ત મામલામાં ઉપસ્થિત થયેલી હકીકતોનું સાવધાનીપૂર્વક અવલોકન કરતાં જણાય છે કે તે મામલાનો વિષય બનેલી ત્રણ એફ.આઈ.આર. ત્રણ અલગ-

અલગ ફરિયાદીઓ દ્વારા નોંધવામાં આવી હતી. તેમાંથી બે એફ.આઈ.આર. પ્રતિવાદી-પ્રતિફરિયાદ સ્વરૂપના મામલાઓ હતાં, કારણ કે પ્રથમ એફ.આઈ.આર.નો ફરિયાદી બીજામાં આરોપી હતો અને પ્રથમ એફ.આઈ.આર.નો આરોપી બીજા એફ.આઈ.આર.માં ફરિયાદી હતો. ત્રીજા એફ.આઈ.આર. એક તૃતીય વ્યક્તિ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવી હતી, જેમાં પ્રથમ બે એફ.આઈ.આર.ના બંને ફરિયાદીઓને આરોપી વ્યક્તિઓ તરીકે દર્શાવવામાં આવ્યા હતા. ઉપરોક્ત વિશિષ્ટ હકીકતપરિસ્થિતિને ધ્યાનમાં લેતાં, તે મામલામાં બીજા અને ત્રીજા એફ.આઈ.આર. વડી અદાલત દ્વારા રદ કરવામાં આવી ન હતી અને તે નિર્ણયને આ સર્વોચ્ચ અદાલતે યથાવત્ રાખ્યો હતો; તેથી અમને સંતોષ છે કે ઉક્ત નિર્ણયનો વર્તમાન મામલાની હકીકતો સાથે કોઈ સંબંધ નથી.

૪૪. નિર્મલ સિંહ કાહલોન (સુપ્રા) ના કેસમાં, આ અદાલતે બીજા એફ.આઈ.આર. નોંધાવવા માટે એક અપવાદ નિર્ધારિત કર્યો છે. ઉક્ત કેસમાં નિર્ધારિત અપવાદ મુજબ, જ્યારે પ્રથમ એફ.આઈ.આર.માં આપરાધિક કાવતરું અંગે કોઈ આક્ષેપો સમાવિષ્ટ ન હોય ત્યારે બીજા એફ.આઈ.આર. નોંધાવી શકાય. બીજા તરફ, હાલના કેસમાં, પ્રથમ એફ.આઈ.આર. પોતે જ કથિત આપરાધિક કાવતરુંનો ગુનો જાહેર કરે છે અને આ જ કાવતરુંનો ભેદ ઉઘાડવાનો નિર્દેશ સી.બી.આઈ.ને તા. ૧૨.૦૧.૨૦૧૦ના ચુકાદામાં આપવામાં આવ્યો હતો, જેના આધારે સી.બી.આઈ.એ પોતાની પ્રથમ

એફ.આઈ.આર. નોંધાવી હતી; તેથી, બીજી એફ.આઈ.આર. અને નવી આરોપપત્ર નોંધાવવાનું યોગ્ય ઠેરવવા માટે સી.બી.આઈ. આ ચુકાદા પર આધાર મૂકી શકતી નથી.

૪૫. રામ લાલ નારંગ (સુપ્રા) ને તે સામાન્ય નિયમમાંથી અપવાદ નિર્માણ કરતી સત્તારૂપ નિદાન તરીકે ઉલ્લેખવામાં આવ્યું હતું કે એક જ ગુનાના સંબંધમાં બીજી એફ.આઈ.આર. થઈ શકતી નથી. આ અદાલતે, ઉક્ત નિર્ણયમાં, એવો ઠરાવ કર્યો હતો કે પ્રથમ એફ.આઈ.આર.ની તપાસના અનુસંધાને જ્યારે વધુ વ્યાપક કાવતરુંનો ખુલાસો થાય, જે પ્રથમ એફ.આઈ.આર.નો ભાગ ન હતી, ત્યારે બીજી એફ.આઈ.આર. નોંધાઈ શકે. હાલના કેસમાં, સોહરાબુદ્દીન અને કૌસરબીની હત્યા સંબંધિત કેસની તપાસ સી.બી.આઈ.ને સોંપતી વખતે, આ અદાલતે ૧૨.૦૧.૨૦૧૦ ના તારીખના આદેશ દ્વારા એવો સંદેહ વ્યક્ત કર્યો હતો કે તુલસીરામ પ્રજાપતિની હત્યા એ કારણે કરવામાં આવી હોઈ શકે કે તે સોહરાબુદ્દીન અને કૌસરબીની હત્યાનો દૃષ્ટા સાક્ષી હતો.

૪૬. સી.બી.આઈ.એ પણ ઉપરોક્ત તા. ૦૧.૦૨.૨૦૧૦ના ચુકાદાના આધારે તા. ૧૨.૦૧.૨૦૧૦ના રોજ એફ.આઈ.આર. દાખલ કરી હતી અને તપાસ હાથ ધરી હતી, જેમાં તે આ નિષ્કર્ષે પહોંચી હતી કે સોહરાબુદ્દીન અને કૌસરબીની હત્યા કરવાની કાવતરું તથા તુલસીરામ પ્રજાપતિની હત્યા કરવાની કાવતરું એક જ વ્યવહારનો ભાગ હતી, કારણ કે આ બંને સાજિશો

નવેમ્બર, ૨૦૦૫માં શરૂઆતથી જ રચવામાં આવી હતી. પોતાની તપાસના આધારે, સી.બી.આઈ.એ આ અદાલત સમક્ષ સ્થિતિ અહેવાલ (એસ) તથા રિટ પિટિશન (ફોજદારી) નં ૧૧૫ /૨૦૦૭માં સોગંદનામું દાખલ કરીને આ અદાલતના ધ્યાન પર લાવ્યું હતું કે તુલસીરામ પ્રજાપતિની હત્યા પણ એ જ વ્યવહાર અને એ જ કાવતરુંનો ભાગ હતી, જેમાં સોહરાબુદ્દીન અને કૌસરબીની હત્યાઓ થઈ હતી, અને જો તુલસીરામના કેસની તપાસ સી.બી.આઈ.ને સોંપવામાં નહીં આવે, તો પ્રથમ એફ.આઈ.આર.માં આવરી લેવામાં આવેલી વિશાળ કાવતરુંનો ભેદ તે ઉકેલી શકશે નહીં. એ હકીકત કે સી.બી.આઈ.ના મતાનુસાર પણ કાવતરુંનો વ્યાપ સોહરાબુદ્દીન અને કૌસરબીની આક્ષેપિત હત્યા તથા તુલસીરામ પ્રજાપતિની હત્યાના આક્ષેપિત ગુનાને આવરી લેતો હતો, અને તે જ બાબત આ અદાલતે રિટ પિટિશન (ફોજદારી) નં ૬ /૨૦૦૭માં તા. ૧૨.૦૮.૨૦૧૦ના રોજ પસાર કરેલા આદેશથી નિર્વિવાદ રીતે સ્થાપિત થાય છે, જેને સી.બી.આઈ. દ્વારા દાખલ કરાયેલા તા. ૧૧.૧૧.૨૦૧૧ના સ્થિતિ અહેવાલથી વધુ બળ મળે છે, તે બાબત ઉપરોક્ત પરિચ્છેદોમાં પહેલેથી જ અવતૃત કરવામાં આવી છે.

૪૭. હકીકતી વિગતોના પ્રકાશમાં, કારણ કે સમગ્ર વિશાળ ષડ્યંત્ર તા. ૦૧.૦૨.૨૦૧૦ની પ્રથમ એફ.આઈ.આર.માં આવરી લેવાયું છે અને ઉક્ત એફ.આઈ.આર.ની તપાસ દરમિયાન, સી.બી.આઈ.એ તુલસીરામ પ્રજાપતિના એન્કાઉન્ટરની તપાસ કયા પછી સોહરાબુદ્દીન અને કૌસરબી

કેસના હત્યાકાંડ સંબંધે દાખલ કરાયેલ તા. ૨૨.૧૦.૨૦૧૦ના પરિપૂરક આરોપપત્રમાં એવો નિષ્કર્ષ નોંધ્યો હતો કે ઉક્ત એન્કાઉન્ટર ખોટું હતું, તેથી અમારી સંતોષપૂર્ણ માન્યતા છે કે રામલાલ નારંગ (સુપ્રા) માં લેવામાં આવેલ નિર્ણય હાલના કેસના તથ્યો પર લાગુ પડશે નહીં. અન્યથા પણ, અરજદાર તરફથી હાજર વિદ્વાન પરિષ્ઠ વકીલે દર્શાવ્યા મુજબ, રામલાલ નારંગ (સુપ્રા) માં પ્રથમ એફ.આઈ.આર.ના અનુસંધાને દાખલ કરાયેલ આરોપપત્ર પરત ખેંચવામાં આવ્યું હતું, જે એવી હકીકત હતી કે જેણે બીજા કેસમાં ચુકાદો આપતી વખતે આ અદાલતના વિચારમાં મહત્વ ધરાવ્યું હતું.

૪૮. ઉપકાર સિંહ (ઉપરોક્ત) માં પણ તે જ ગુનામાં અથવા પ્રથમ એફ.આઈ.આર.માં જાહેર થયેલા વ્યવહારના પ્રવાહ દરમિયાન થયેલા ભિન્ન ગુનાઓ માટે બીજી એફ.આઈ.આર. નોંધવાની મનાઈ કરનાર નિયમનો બીજો અપવાદ નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યો છે. ટી.ટી. એન્થની (ઉપરોક્ત) માં જાહેર કરાયેલા કાયદાનો એકમાત્ર અપવાદ, જે ઉપકાર સિંહ (ઉપરોક્ત) માં નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યો છે, તે એવો છે કે જ્યારે બીજી એફ.આઈ.આર.માં આક્ષેપિત ગુનાઓ કોસ કેસ/કોસ ફરિયાદ અથવા પ્રતિફરિયાદના સ્વરૂપના હોય, ત્યારે એવી કોસ ફરિયાદને બીજી એફ.આઈ.આર. તરીકે મંજૂરી આપવામાં આવતી નથી. હાલના કેસમાં, સી.બી.આઈ.નો એવો મામલો નથી કે તુલસીરામ પ્રજાપતિના કેસની એફ.આઈ.આર. સોહરાબુદ્દીન અને કૌસરબીના કેસમાં નોંધાયેલી એફ.આઈ.આર., એટલે કે તા.

૦૧.૦૨.૨૦૧૦ની એફ.આઈ.આર., સામેની કોસ એફ.આઈ.આર. અથવા પ્રતિફરિયાદ છે.

૪૯. સી.બી.આઈ. તરફથી હાજર થયેલા વિદ્વાન એ.એસ.જી. દ્વારા કરી ચૌધરીના કેસમાં (ઉપરોક્ત) પ્રતિપાદિત સિદ્ધાંત પર ભારે નિર્ભરતા રાખવામાં આવી છે. તે નિર્ણયમાં એવું ધારણ કરવામાં આવ્યું હતું કે જ્યારે એક જ ઘટનાક્રમ અંગે બે પ્રતિસ્પર્ધી આવૃત્તિઓ હોય, ત્યારે તેઓ સામાન્ય રીતે બે અલગ પ્રથમ માહિતી અહેવાલોના સ્વરૂપમાં આવે છે અને બંને હેઠળ એક જ તપાસ એજન્સી દ્વારા તપાસ હાથ ધરી શકાય છે. ઉપરોક્ત સિદ્ધાંત અંગે કોઈ વિવાદ નથી, તેમ છતાં હકીકતી પરિસ્થિતિનું સતર્કતાપૂર્વક પરિચિંતન કર્યા પછી અમારું મત એવું છે કે ઉક્ત નિર્ણય હાલના કેસને કોઈ મદદરૂપ થતો નથી.

અનુચ્છેદ ૩૨ હેઠળ લેખિત અરજીની જાળવણીક્ષમતા:

૫૦. જાળવણીયોગ્યતા અંગે, એટલે કે, ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૩૨ હેઠળ રિટ પિટિશન દાખલ કરવાની બાબતમાં, વિદ્વાન એ.એસ.જી.એ રજૂ કર્યું કે આ અદાલતે નિર્ધારિત કરેલા કાયદાના પ્રકાશમાં, આ અલગ-અલગ ષડ્યંત્રો એક જ વ્યવહારનો ભાગ બને છે કે નહીં તે માત્ર તથ્યો, સામગ્રી અને પુરાવાની સંપૂર્ણ તપાસ અને મૂળવણી પછી જ નક્કી થઈ શકે. તેમણે વધુમાં સૂચવ્યું કે તપાસ એજન્સી તરીકે સી.બી.આઈ.એ સંપૂર્ણ તપાસ બાદ આ નિષ્કર્ષ પર પહોંચી હતી કે તુલસીરામ પ્રજાપતિને દૂર કરવાની કાવતરું એક

અલગ અને સ્વતંત્ર ગુનો હતો; તેથી, આવા વિવાદિત તથ્યપ્રશ્નો અનુચ્છેદ ૩૨ હેઠળની રિટ પિટિશનમાં નક્કી કરી શકાય તેમ નથી અને નક્કી કરવા યોગ્ય પણ નથી. તેમણે એ પણ સૂચવ્યું કે, યોગ્ય અધિકારક્ષેત્ર ધરાવતી અદાલત સમક્ષ સંહિતા હેઠળ આવી દલીલ ઉઠાવવા પૂરતા ઉપાયો ઉપલબ્ધ હોવા ઉપરાંત, આવા વિવાદિત તથ્યપ્રશ્નોનો નિર્ણય માત્ર રજૂ થયેલા પુરાવાની કાળજીપૂર્વક તપાસ અને મૂળવણી કર્યા પછી જ થઈ શકે. વધુમાં એ પણ સૂચવાયું કે અરજદારની પ્રાર્થનાને કારણે કોઈ પૂર્વગ્રહ થયો હોય એવો પ્રશ્ન જ ઊભો થતો નથી, કારણ કે જો ગુનાઓ અલગ અને સ્વતંત્ર હોય, જેમ કે વર્તમાન કેસમાંથી સામે આવે છે, તો ન તો સંયુક્ત ઇન્સાફી કાર્યવાહી થઈ શકે અને ન તો વર્તમાન કેસમાં દાખલ કરાયેલ આરોપપત્રને પૂરક આરોપપત્ર તરીકે ગણાવી શકાય. અંતિમ દલીલ તરીકે, શ્રી રાવલ, વિદ્વાન એ.એસ.જી.એ રજૂ કર્યું કે અનુચ્છેદ ૩૨ હેઠળના પોતાના અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરતાં આ અદાલત એવા વિવાદિત તથ્યપ્રશ્નોનો નિર્ણય કરવા ઇચ્છુક ન હોય, જેઓ માટે પુરાવો રજૂ કરવો અને તેની મૂળવણી કરવી જરૂરી હોય.

૫૧. તેની વિરુદ્ધમાં, અરજદાર તરફથી વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી મહેશ જેઠમલાનીએ રજૂ કર્યું કે જો અરજદારે પ્રાર્થના મુજબની રાહત મંજૂર કરવામાં આવે, તો તેનાથી સી.બી.આઈ.ને કોઈપણ પ્રકારની હાનિ થવાની નથી. સ્વીકાર્ય રીતે, અરજદાર તા. ૦૪.૦૯.૨૦૧૨ની આરોપપત્ર રદ કરવાની પ્રાર્થના કરતો નથી. દલીલો દરમિયાન, જ્યારે આ અદાલતે સી.બી.આઈ. તરફથી હાજર રહેલા

વિદ્વાન એ.એસ.જી.ને વિશિષ્ટ રીતે પ્રશ્ન કર્યો કે તા. ૦૪.૦૮.૨૦૧૨ની આરોપપત્રને નવી અને સ્વતંત્ર આરોપપત્ર માનવાને બદલે, જો તે પ્રથમ આરોપપત્રમાં પૂરક આરોપપત્ર તરીકે માનવામાં આવે તો તેનાથી સી.બી.આઈ.ને શું હાનિ થશે, ત્યારે સી.બી.આઈ.ને કેવી હાનિ થશે તે અંગે કોઈ નિશ્ચિત જવાબ આપવામાં આવ્યો નહોતો. પુનરાવર્તનના હેતુસર, એ ઉલ્લેખ કરવો સંબંધિત છે કે નર્મદા બાઈ (ઉપરોક્ત) મામલામાં અમારા તા. ૦૮.૦૪.૨૦૧૧ના આદેશમાં, ઉક્ત રિટ પિટિશનનો નિકાલ કરતાં, આ અદાલતે સી.બી.આઈ.ને પ્રાર્થના મુજબ તપાસ હાથ ધરવા માટે આદેશ આપ્યો હતો અને તેમની આ દલીલ સ્વીકારી હતી કે તુલસીરામ પ્રજાપતિની હત્યા એ એક જ ઘટનાક્રમનો ભાગ છે જેમાં સોહરાબુદ્દીન અને કૌસરબીની હત્યા કરવામાં આવી હતી અને તેથી તુલસીરામ પ્રજાપતિ એન્કાઉન્ટરની તપાસ પણ સી.બી.આઈ. દ્વારા થવી જોઈએ. સી.બી.આઈ.ના ઉપરોક્ત નિવેદનને સ્વીકારીને, આ અદાલતે તપાસ છ મહિનામાં પૂર્ણ કરવાનો આદેશ આપ્યો હતો.

સારાંશ:

પર. અ) આ અદાલતે નર્મદા બાઈ (ઉપરોક્ત) પ્રકરણમાં સી.બી.આઈ.ની આ દલીલ સ્વીકારી હતી કે તુલસીરામ પ્રજાપતિની હત્યા એ પ્રથમ એફ.આઈ.આર.નો ભાગ બને તેવી જ સંગ્રહિત જ્ઞેય ગુનાની એક જ શ્રેણીનો ભાગ છે, અને તેથી "તપાસ પોતાના હસ્તક લેવા" કરવા માટે સી.બી.આઈ.ને

દિશા આપી હતી; તથા માંગવામાં આવેલ રાહત, એટલે કે નવી એફ.આઈ.આર.ની નોંધણી, મંજૂર કરી નહોતી. તે મુજબ, સી.બી.આઈ. દ્વારા નવી એફ.આઈ.આર. દાખલ કરવી આ અદાલતના વિવિધ નિર્ણયોના વિરુદ્ધ છે.

બ) ફોજદારી પ્રક્રિયા સંહિતાની વિવિધ જોગવાઈઓ સ્પષ્ટપણે દર્શાવે છે કે, સંજોગ ગુનો થયાનું જાણમાં આવતાં જ, પોલીસ સ્ટેશનના પ્રભારી અધિકારીએ પ્રથમ માહિતી અહેવાલની નોંધના આધારે સંહિતાની કલમ ૧૫૬ અથવા ૧૫૭માં જોગવાઈ મુજબ તપાસ શરૂ કરવી પડે છે. તપાસ પૂર્ણ થયા બાદ અને એકત્રિત કરાયેલા પુરાવાના આધારે, તપાસ અધિકારીએ સંહિતાની કલમ ૧૬૯ અથવા ૧૭૦ હેઠળ પોતાનું મત બનાવવાનું રહે છે અને સંહિતાની કલમ ૧૭૩(૨) હેઠળ પોતાનો અહેવાલ સંબંધિત મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ મોકલવાનો રહે છે.

ક) આવા અહેવાલની નોંધણી કર્યા પછી પણ, જો તે વધુ માહિતી અથવા સામગ્રીના કબજામાં આવે, તો નવી એફ.આઈ.આર. નોંધવાની જરૂર નથી; સામાન્ય રીતે અદાલતની પરવાનગી સાથે તેને વધુ તપાસ કરવાની સત્તા છે અને જ્યાં વધુ તપાસ દરમિયાન તે વધુ પુરાવો, મૌખિક અથવા દસ્તાવેજી, એકત્ર કરે છે, ત્યાં તે જ બાબત એક અથવા વધુ વધુ અહેવાલો સાથે મોકલવા માટે બંધાયેલો છે, જે સંહિતાની કલમ ૧૭૩ ની પેટા-કલમ (૮) પરથી સ્પષ્ટ થાય છે. સંહિતાની કલમો ૧૫૪, ૧૫૫, ૧૫૬, ૧૫૭, ૧૬૨, ૧૬૯, ૧૭૦

અને ૧૭૩ ની જોગવાઈઓની યોજનાના હેઠળ, સંજોય ગુનોના આચરણ અંગેની માત્ર સૌથી પ્રારંભિક અથવા પ્રથમ માહિતી જ સંહિતાની કલમ ૧૫૪ ની આવશ્યકતાઓ પૂર્ણ કરે છે. તેથી, બીજી એફ.આઈ.આર. થઈ શકતી નથી અને પરિણામે, તે જ સંજોય ગુનો અથવા તે જ ઘટના અથવા પ્રસંગ, જેના કારણે એક અથવા વધુ સંજોય ગુનોઓ ઊભા થાય, તેના સંબંધમાં મળતી દરેક અનુગામી માહિતી પ્રાપ્ત થવા પર નવી તપાસ થઈ શકતી નથી.

૬) વધુમાં, સંજોય ગુના ની અથવા ઓળખપાત્ર ગુનો કે ગુનાઓ ઊભા થાય તેવી ઘટનાની માહિતી મળતાં અને સ્ટેશન હાઉસ ડાયરીમાં એફ.આઈ.આર. નોંધાતાં, પોલીસ સ્ટેશનના ઈન-ચાર્જ અધિકારીએ માત્ર એફ.આઈ.આર.માં નોંધાયેલા સંજોય ગુના ની જ નહીં, પરંતુ તે જ વ્યવહાર અથવા તે જ ઘટનાક્રમ દરમિયાન થયેલા હોવાનું જાણવા મળેલા અન્ય સંબંધિત ગુનાઓની પણ તપાસ કરવાની અને સંહિતાની કલમ ૧૭૩માં જોગવાઈ મુજબ એક અથવા વધુ અહેવાલો દાખલ કરવાની ફરજ હોય છે. સંહિતાની કલમ ૧૭૩ની પેટા-કલમ (૮) પોલીસને વધુ તપાસ કરવા, વધુ પુરાવા (મૌખિક તેમજ દસ્તાવેજી બન્ને) મેળવવા અને મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ વધુ અહેવાલ(ઓ) મોકલવા સક્ષમ બનાવે છે. બીજી અથવા અનુગામી એફ.આઈ.આર.ના આધારે નવી તપાસનો એવો કેસ, જે પ્રતિ-કેસ ન હોય, અને જે તે જ વ્યવહાર દરમિયાન થયેલા હોવાનું આક્ષેપિત તે જ અથવા સંબંધિત સંજોય ગુનોના સંદર્ભમાં નોંધાયેલ હોય, અને જેના વિષે પ્રથમ એફ.આઈ.આર.ના અનુસંધાને અથવા તો તપાસ

ચાલુ હોય અથવા સંહિતાની કલમ ૧૭૩(૨) હેઠળનો અંતિમ અહેવાલ મેજિસ્ટ્રેટને મોકલવામાં આવ્યો હોય, તેમાં સંહિતાની કલમ ૪૮૨ હેઠળ અથવા બંધારણના અનુચ્છેદો ૨૨૬/૨૨૭ હેઠળની સત્તાનો ઉપયોગ કરીને વડી અદાલત દ્વારા હસ્તક્ષેપ કરવામાં આવી શકે છે.

ઈ) પ્રથમ માહિતી અહેવાલ એ એવો અહેવાલ છે, જે કોઈપણ ગુના અંગેની પ્રથમ માહિતી આપે છે. એ જ ગુના/ઘટના સંબંધે બીજી એફ.આઈ.આર. થઈ શકતી નથી, કારણ કે તપાસ એજન્સીને જ્યારે પણ કોઈ વધુ માહિતી પ્રાપ્ત થાય છે, ત્યારે તે હંમેશા પ્રથમ એફ.આઈ.આર.ના અનુસંધાનમાં જ હોય છે.

ફ) હાલના પ્રકરણમાં, અગાઉના પરિચ્છેદોમાં સમજાવ્યા મુજબ, અમારી દૃષ્ટિએ બીજી એફ.આઈ.આર. એ ૨૫/૨૬.૧૧.૨૦૦૫ના રોજ બનેલી ઘટનાનું માત્ર પરિણામ જ હતું. અમે અગાઉ જ એવો નિષ્કર્ષ કાઢ્યો છે કે આ સર્વોચ્ચ અદાલતે સી.બી.આઈ. ઉપર વિશ્વાસ મૂકી તેમની આ દલીલ સ્વીકારી હતી કે તુલસીરામ પ્રજાપતિનો એન્કાઉન્ટર એ ઘટનાઓની એ જ કડીનો ભાગ છે જેમાં સોહરાબુદ્દીન અને કૌસરબીની હત્યા કરવામાં આવી હતી અને સી.બી.આઈ.ને તપાસ “હાથ ધરવા” માટે દિશાનિર્દેશ આપ્યો હતો.

ગ) સ્પષ્ટ સમજ માટે, ચાલો એવી પરિસ્થિતિ વિચારીએ કે જેમાં શ્રી 'એ' એ 'સી' ની મદદથી 'બી' ની હત્યા કરી હોય અને પોલીસને જાણ કરે કે અજાણ્યા વ્યક્તિઓએ 'બી' ની હત્યા કરી છે. તપાસ દરમિયાન ખુલ્લું કે 'એ' જ વાસ્તવિક ગુનેગાર હતો અને 'ડી' એ 'એ' ને હત્યા કરવા માટે દુષ્પ્રેરણા આપી

હતી. પરિણામે, પોલીસ અધિકારી સંહિતાની કલમ ૧૭૩(૨) હેઠળ મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ આરોપપત્ર દાખલ કરે છે. જોકે, યોગ્ય સમયે, વધુ તપાસ દ્વારા એવું જાણવા મળ્યું કે શ્રી 'એ' ને દુષ્પ્રેરણા આપનાર વ્યક્તિ 'સી' હતો અને સંહિતાની કલમ ૧૭૩ હેઠળ દાખલ કરાયેલા આરોપપત્રમાં દર્શાવ્યા મુજબ 'ડી' નહોતો. આવી પરિસ્થિતિમાં, પછીથી આ હકીકત બહાર આવવી કે 'સી' જ વાસ્તવિક દુષ્પ્રેરક છે, તે માટે બીજી પ્રથમ માહિતી અહેવાલની જરૂર પડશે નહીં; તેના બદલે સંહિતાની કલમ ૧૭૩(૮) હેઠળનું પૂરક આરોપપત્ર હેતુ સિદ્ધ કરશે.

એ જ રીતે, હાલના મામલામાં પણ, શરૂઆતમાં સીબીઆઈએ એવું વલણ લીધું હતું કે સોહરાબુદ્દીન અને કૌસરબી સાથે રહેલો ત્રીજો વ્યક્તિ કલીમુદ્દીન હતો. જોકે, વધુ તપાસની મદદથી એ ખુલ્લું કે ત્રીજો વ્યક્તિ તુલસીરામ પ્રજાપતિ હતો. તેથી, માત્ર વધુ તપાસના પરિણામે જ સીબીઆઈએ આ માહિતી એકત્ર કરી છે કે ત્રીજો વ્યક્તિ તુલસીરામ પ્રજાપતિ હતો. આથી, આપેલ હકીકતો અને પરિસ્થિતિઓમાં બીજી એફ.આઈ.આર. નોંધવી અનાવશ્યક છે; તેના બદલે આ બાબતે પૂરક આરોપપત્ર રજૂ કરવાથી મુદ્દાનો નિવેડો આવી જશે.

૧) ફોજદારી ન્યાયનું સંચાલન દ્વિઅંતીય પ્રક્રિયા છે, જેમાં બંધારણ હેઠળ આરોપીને સુનિશ્ચિત થયેલા અધિકારોનું રક્ષણ કરવું જેટલું અનિવાર્ય છે, તેટલું જ પીડિતને ન્યાય સુનિશ્ચિત કરવું પણ અનિવાર્ય છે. નિશ્ચિતપણે આ કઠિન

કાર્ય છે, પરંતુ બંનેના અધિકારોનું રક્ષણ અને સંવર્ધન કરવાની જવાબદારી કાયદાની અદાલત પર સમાન રીતે સોપાયેલ એક બાધ્યક જવાબદારી છે. તેથી, બંધારણ હેઠળ આરોપીને બાંધધરી આપવામાં આવેલા મૂળભૂત અધિકારો અને સંજોય ગુના ની તપાસ કરવા પોલીસને પ્રાપ્ત વ્યાપક સત્તા વચ્ચે ન્યાયસંગત સંતુલન અદાલતે સ્થાપિત કરવું આવશ્યક છે. તે અનુસાર, તપાસ કરવાની વ્યાપક સત્તા એ વાતને સમર્થન આપતી નથી કે એક જ ઘટનાના સંદર્ભમાં, જેમાં એક અથવા વધુ સંજોય ગુનોઓ ઊભા થતા હોય, નાગરિકને દર વખતે પોલીસ દ્વારા નવી તપાસને આધીન બનાવવામાં આવે. પરિણામે, અમારા મતે, ન્યાયના હિતાર્થે બીજી એફ.આઈ.આર. રદ કરવા માટે આ યોગ્ય કેસ છે.

જ) તપાસ અધિકારીઓ ફોજદારી ન્યાયપ્રણાલીમાં મુખ્ય આધારસ્તંભ છે. તેમની વિશ્વસનીય તપાસ કેસના પીડિતોને પૂર્ણ ન્યાય સુનિશ્ચિત કરવાની દિશામાં અગત્યનું પ્રારંભિક પગલું છે. તેથી તેમના ઉપર ઢિગુણી ફરજો સોંપવામાં આવી છે, એટલે કે, બાબતની સંપૂર્ણ અને સવિસ્તર તપાસ કરવી અને ત્યારબાદ તે જ બાબત સ્થાપિત કરવા માટે વિશ્વસનીય પુરાવાઓ એકત્રિત કરવા.

નિષ્કર્ષ:

૫૩. આ અદાલત સમક્ષ અગાઉની કાર્યવાહી દરમ્યાન સી.બી.આઈ. દ્વારા પ્રતિશપથપત્ર, સ્થિતિ અહેવાલો વગેરેના સ્વરૂપે કરાયેલા સ્પષ્ટ નિવેદનના પ્રકાશમાં, અમારો એવો મત છે કે બીજી એફ.આઈ.આર. તથા નવી ચાર્જશીટ દાખલ કરવી, સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૧૪, ૨૦ અને ૨૧ હેઠળના મૂળભૂત અધિકારોનું ઉલ્લંઘન કરે છે, કારણ કે તે જ તેવા આક્ષેપિત ગુનાઓ સાથે સંબંધિત છે, જેના અંગે એફ.આઈ.આર. પહેલેથી જ નોંધાઈ ચૂકી હતી અને અદાલતે તેનો સંજ્ઞાન લીધેલો હતો. આ અદાલતે સ્પષ્ટપણે સી.બી.આઈ.ની આ દલીલ સ્વીકારી હતી કે તુલસીરામ પ્રજાપતિની હત્યા પ્રથમ એફ.આઈ.આર.નો ભાગરૂપ એવી જ સંજોય ગુનોઓની સમાન શ્રેણીનો ભાગ છે અને તેમ છતાં આ અદાલતે સી.બી.આઈ.ને તપાસ “તપાસ પોતાના હસ્તક લેવા” માટે નિર્દેશ આપ્યો હતો તથા અરજીમાં માંગવામાં આવેલી રાહત, એટલે કે નવી એફ.આઈ.આર.ની નોંધણી, મંજૂર કરી નહોતી; તેવા સંજોગોમાં સી.બી.આઈ. દ્વારા નવી એફ.આઈ.આર. દાખલ કરવાની હાલની કાર્યવાહી, અમારા ચુકાદાના અગાઉના ભાગમાં દર્શાવ્યા મુજબ, વિવિધ ન્યાયિક ઉચ્ચારણોના વિરુદ્ધ છે.

૫૪. ઉપરોક્ત ચર્ચા અને નિષ્કર્ષને ધ્યાનમાં રાખીને, સીબીઆઈ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી તા. ૨૯.૦૪.૨૦૧૧ની બીજી એફ.આઈ.આર., જે આર.સી. નં. ૩(એસ)/૨૦૧૧/મુંબઈ છે, આ સર્વોચ્ચ અદાલતે રિટ

પિટિશન (ફોજદારી) નં. ૧૧૫ /૨૦૦૯માં તા. ૦૮.૦૪.૨૦૧૧ના ચુકાદા અને આદેશ દ્વારા આપેલા નિર્દેશોના વિરોધમાં હોવાથી, તે મુજબ તે રદ કરવામાં આવે છે. પરિણામે, બીજી એફ.આઈ.આર.ના અનુસંધાને તા. ૦૪.૦૯.૨૦૧૨ના રોજ દાખલ કરાયેલ આરોપપત્રને પ્રથમ એફ.આઈ.આર.માં પૂરક આરોપપત્ર તરીકે ગણવામાં આવે. આ સ્પષ્ટ કરવામાં આવે છે કે અમે બંને પક્ષોના દાવાના ગુણદોષમાં પ્રવેશ કર્યો નથી અને કાયદા મુજબ તે અંગે નિર્ણય કરવો નીચલી અદાલતનું કાર્ય છે. પરિણામે, રિટ પિટિશન (ફોજદારી) નં. ૧૪૯/૨૦૧૨ મંજૂર કરવામાં આવે છે. કારણ કે ઉપરોક્ત રાહત બીજી એફ.આઈ.આર.માં આરોપી તરીકે દર્શાવેલ તમામ વ્યક્તિઓને લાગુ પડે છે, તેથી રિટ પિટિશન (ફોજદારી) નં. ૫/૨૦૧૩માં વધુ કોઈ નિર્દેશ આપવાની આવશ્યકતા નથી.

*Translation of this Judgement has been provided by M/S
Hyperlink E-Solutions Pvt. Ltd..*

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદીત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહીં. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.